

UNIVERZITA KARLOVA

FAKULTA SOCIÁLNÍCH VĚD

INSTITUT POLITOLOGICKÝCH STUDIÍ

MAGISTERSKÁ DIPLOMOVÁ PRÁCE

Rozvojový program Organizácie spojených národov

Renáta Michaleková

Konzultant: PhDr. Irah Kučerová, PhD.

Praha 2007

Pod'akovanie

Chcela by som sa pod'akovať svojej konzultantke PhDr. Irah Kučerovej, PhD. za jej pomoc a spoluprácu pri zostavovaní práce.

Čestné prehlásenie

Prehlasujem, že som predloženú diplomovú prácu vypracovala samostatne, s využitím literatúry, ktorú uvádzam podľa zvyklostí.

V Prahe 13.8.2007

.....

Podpis

Obsah

Úvod	6
1. Rozvojové teórie	10
1.1 Teória rastu	11
1.2 Štrukturalizmus	12
1.3 Teória závislosti	14
1.4 Teória svetových systémov	18
1.5 Teória začarovaného kruhu	20
1.6 Teória demografického prechodu	21
1.7 Teória endogénneho rastu	23
1.8 Teória trvalo udržateľného rozvoja	24
1.9 Teória rozvoja ako slobody	25
1.10 Post-rozvojový koncept	29
2. Hlavná náplň práce Rozvojového Programu OSN (UNDP)	31
2.1 Charakteristika Rozvojového programu OSN	31
2.2 Práca Rozvojového Programu OSN na poli boja s chudobou	38
2.3 Príklady z jednotlivých častí sveta	51
3. Miléniové rozvojové ciele	56
3.1 Charakteristika Miléniových rozvojových cieľov a práca UNDP v tejto oblasti	56
3.2 Rôzne názory na ich naplniteľnosť	66
3.3 Zhodnotenie Miléniových rozvojových cieľov	75
4. Reformné iniciatívy na poli boja s chudobou vo svete	84
4.1 Iniciatíva pre najzadlženejšie rozvojové štáty	85
4.2 Katarské kolo Svetovej obchodnej organizácie	87
4.3 Medzinárodná konferencia o financovaní rozvoja	91
4.4 Výzva OSN na boj s chudobou	93
4.5 Medzinárodný finančný prostriedok	96
4.6 Kampane na podporu Miléniových rozvojových cieľov a na podporu zníženia chudoby vo svete	97
Záver	99

Resumé	107
Prílohy	108
Príloha č. 1: Priority UNDP počas obdobia 1998-2006	108
Príloha č. 2: Percentuálne vyjadrenie výdavkov UNDP v roku 2005	109
Príloha č. 3: Príjem UNDP v roku 2004 – 15 najväčších darcov	109
Príloha č. 4: Efektívnosť organizácie zohľadňujúca schopnosť učiť sa z vlastných chýb	110
Príloha č. 5: Populácia pod úrovňou chudoby podľa rozvojových regiónov	110
Príloha č. 6: Priemerný pokrok v rozvojových krajinách v období 1990-2002	111
Príloha č. 7: Scenár na rok 2015 v prípade naplnenia Miléniových rozvojových cieľov	111
Príloha č. 8: Predpokladané náklady na naplnenie Miléniových rozvojových cieľov	114
Príloha č.9: Percentuálny podiel výdavku vlády z rozpočtu na ODA a vojenské výdavky	116
Zoznam použitých zdrojov	117
Projekt diplomovej práce	127

Zoznam skratiek

EÚ	Európska únia
EPTA	Rozšírený program pre technickú asistenciu (Expanded Programme of Technical Assistance)
GDP	Hrubý domáci produkt (Gross domestic product)
HIPC	Iniciatíva pre najzadlženejšie rozvojové štáty (Heavily Indebted Poor countries)
HDP	Hrubý domáci produkt
HNP	Hrubý národný produkt
ICT	Informačné a komunikačné technológie (Information and communication technologies)
IDA	Medzinárodná rozvojová agentúra (International Development Agency)
IFF	Medzinárodný finančný prostriedok (International Financial Facility)
ITC	Medzinárodné obchodné centrum (International Trade Centre)
MDGs	Miléniové rozvojové ciele (Millennium development goals)
MMF	Medzinárodný menový fond
ODA	Oficiálna rozvojová pomoc
OECD	Organizácia pre ekonomický rozvoj a spoluprácu (Organisation for Economic Cooperation and Development)
OSN	Organizácia spojených národov
SNŠ	Spoločenstvo nezávislých štátov
UBN	Neuspokojené základné potreby (Unsatisfied basic needs)
UNCDF	Kapitálový rozvojový fond Organizácie spojených národov (United Nations Capital Development Fund)
UNCTAD	Konferencia Organizácie spojených národov pre obchod a rozvoj (United Nations Conference on Trade and Development)
UNDP	Rozvojový program Organizácie spojených národov, (United Nations Development Programme)
WFP	Svetový potravinový program (World Food Programme)
WHO	Svetová zdravotnícka organizácia (World Health Organisation)
WTO	Svetová obchodná organizácia (World Trade Organisation)

Úvod

V súčasnosti viac ako 10 miliónov detí zomrie každý rok ešte pred piatym rokom života, pričom skoro všetkým týmito úmrtiam je možné predísť. Až okolo 98% z týchto úmrtí sa stane v rozvojovom svete. Každé dve minúty zomrú štyria ľudia na maláriu, pričom traja z nich sú ešte len deti. Predísť malárii je pritom veľmi jednoduché. Ďalšie dva až tri milióny detí zomrie na rôzne ďalšie choroby liečiteľné jednoduchou vakcináciou. Asi 500 tisíc žien zomrie ročne počas pôrodu alebo počas tehotenstva. Viac ako 850 tisíc ľudí je podvýživných a viac ako miliarda nemá prístup k bezpečnej vode. Ďalších 2,6 miliardy ľudí nemá prístup k hygienickým zariadeniam, pričom práve ochorenia týkajúce sa nečistej vody a hygieny sú po podvýžive druhou nepriamou príčinou úmrtia detí po celom svete.¹ A takto by sa ešte dalo pokračovať žiaľ veľmi dlho. Za všetkými týmito číslami stojí jediná spoločná príčina, chudoba, v jej rôznych formách. Môže ísť o nedostatočné finančné prostriedky jednotlivca napríklad kvôli nedostatočnej úrovni vzdelania, nedostatočne vybavené zdravotné zariadenia alebo ich absenciu, o zhoršenú kvalitu životného prostredia alebo o zhoršenie životných podmienok počas ozbrojených konfliktov. Taktiež môže ísť aj o utláčanie žien v rámci rodiny a celej spoločnosti, ktoré má ďalekosiahle dôsledky na ich nutričný príjem a stravovacie možnosti, vzdelanie, zdravotný stav a celkovú úroveň a kvalitu života. Chudoba má mnohé podoby a nachádzame ju všade vo svete, v rozvojových krajinách, ale aj v tých rozvinutých.

Ešte pred 200 rokmi bola okrem úzkej skupiny bohatých väčšina svetovej populácie chudobná. Bolo jedno či žijete v Európe alebo v Afrike. Životné podmienky boli všade približne na rovnakej úrovni. Práve to je ten obrovský rozdiel v porovnaní so súčasnosťou. Dnes žije na svete asi jedna miliarda ľudí v extrémnej chudobe. Je to stále veľa, príliš veľa v našej modernej dobe a čase globalizácie, ale príliš málo na to, aby sa im nedalo pomôcť. Mnohí, hlavne na čele s Jeffreyom Sachsom, upozorňujú rozvinuté štáty na to, že dnes už máme všetky prostriedky na to, aby sme týmto ľuďom pomohli a aj všetky potrebné vedomosti a skúsenosti na to, aby sme pomohli správnym spôsobom. Jediné, čo nám chýba je ochota a odhodlanie, a to na oboch stranách, aj čo sa týka rozvinutých krajín a aj čo sa týka rozvojového sveta.

---

¹ Human development report 2005: International cooperation at a crossroads. Aid, trade and security in an unequal world, UNDP, Oxford University Press, New York, 2005, hdr.undp.org/reports/global/2005/ s. 10

Po druhej svetovej vojne sa myšlienka rozvoja dostala do centra pozornosti mnohých akademikov, hlavne ekonómov, ale aj politikov a vedúcich osobností v rámci medzinárodných organizácií. Svet sa začal zamýšľať nad príčinami rozdielneho ekonomického rozvoja v rôznych častiach sveta a začali vznikať rôzne myšlienkové prúdy, ktoré riešili túto otázku každý vlastným spôsobom.

Organizácia spojených národov už vo Všeobecnej deklarácii ľudských práv v článku 25 uvádza, že „Každý má právo na životnú úroveň zabezpečujúcu jemu i jeho rodine zdravie a blahobyt vrátane potravy, šatstva, bývania, lekárskej starostlivosti a nevyhnutných sociálnych opatrení... Materstvo a detstvo majú nárok na osobitnú starostlivosť a pomoc“² a medzi jej dlhodobé ciele patrí práve pomoc na rozvoj štátov a jednotlivcov, aby mohli žiť takýmto spôsobom. Dekáda od roku 1997-2006 bola dokonca OSN vyhlásená za dekádu boja proti chudobe na svete.

Mnohé jej agentúry sa zaoberajú touto problematikou a snažia sa proti chudobe bojovať rôznymi zbraňami. Medzi takúto agentúru patrí aj Rozvojový program Organizácie spojených národov (UNDP), ktorý je významným nástrojom v tomto boji. UNDP pôsobí v 166 krajinách sveta a snaží sa pomôcť každej krajine individuálne vypracovať svoju vlastnú národnú stratégiu na zníženie chudoby, ktorá sa opiera o miestne potreby a priority. Administrátor UNDP je tretím najdôležitejším človekom v rámci OSN a je takisto aj na čele Rozvojovej skupiny OSN, ktorá koordinuje celú rozvojovú pomoc OSN. Rozvojový program OSN taktiež dopomohol ku vzniku rôznych špecializovaných agentúr OSN, ktoré sa zaoberajú rôznymi stránkami rozvojovej problematiky a dalo by sa povedať, že v podstate zastrešuje rozvojovú pomoc OSN. Je pritom dôležité zdôrazniť, že na rozdiel od Svetovej banky je UNDP často označovaný ako obhajca záujmov rozvojového sveta.

Cieľom mojej práce je zmapovať činnosť Organizácie spojených národov na poli rozvoja, čo sa týka Rozvojového programu OSN. Chcela by som zhodnotiť jeho činnosť, pričom sa chcem zamerať na oblasť zníženia chudoby vo svete, čo je od 80. rokov jedna z jeho priorít. Keďže sa stalo napĺňanie Miléniových rozvojových cieľov najdôležitejším cieľom svetovej komunity a je zároveň aj stredobodom činnosti UNDP, taktiež by som chcela charakterizovať čo Miléniové rozvojové ciele sú, ako sa

---

² Universal declaration of human rights, <http://www.un.org/Overview/rights.html>

naplňajú v jednotlivých častiach sveta a analyzovať možnosť ich naplnenia. Zároveň by som chcela predostrieť nejaké možné reformné kroky, ktoré by pomohli zlepšiť pôsobenie Rozvojového programu OSN vo svete.

Pomoc rozvojovým krajinám sa v mysli mnohých spája hlavne so Svetovou bankou alebo špecializovanými agentúrami OSN ako napríklad Svetový potravinový program, Svetová zdravotnícka organizácia alebo Vysoký úrad OSN pre utečencov. Publikácie o činnosti UNDP na poli zníženia chudoby sú podľa môjho názoru v českej a slovenskej odbornej literatúre nedostatočne zastúpené a práve aj touto prácou by som chcela prispieť k rozšíreniu povedomia o jeho úspechoch, prípadne neúspechoch v tejto sfére, keďže ako som už uviedla UNDP je dôležitou súčasťou pomoci Organizácie spojených národov predovšetkým rozvojovým krajinám, aby mohli vybudovať lepšie podmienky pre život v krajine.

Prácu som rozdelila do štyroch hlavných kapitol, ktoré sa ďalej rozčleňujú do niekoľkých podkapitol. V prvej kapitole sa pokúsim zhrnúť teoretický základ načrtnutým rozvojových teórií po druhej svetovej vojne. Chcem sa sústrediť len na tie najdôležitejšie myšlienkové prúdy, hlavne z priestorových dôvodov. Je dôležité si pri tejto kapitole uvedomiť, že autori týchto teórií sú často krát tí istý, ktorí ovplyvňujú rozvojovú politiku štátov a medzinárodných organizácií, ktoré poskytujú rozvojovú pomoc. Nejde teda len o akademikov, ale o ľudí priamo z praxe. Tieto teórie som zaradila do práce aj z toho dôvodu, že sa odrážali aj na práci UNDP a postupný vývoj týchto teórií zodpovedá aj samotnému vývoju poskytovania pomoci UNDP, ako aj iných medzinárodných entít ako napríklad Svetovej banky. Náplňou ďalších dvoch kapitol je práca Rozvojového programu OSN, pričom prelomovou udalosťou na základe ktorej som rozdelila prácu UNDP na poli boja proti chudobe je prevzatie zodpovednosti UNDP za Miléniové rozvojové ciele, za ich presadzovanie a naplňovanie v roku 2002. To znamená, že druhá kapitola pojednáva o práci UNDP pred rokom 2002 a tretia kapitola sa týka jeho práce po roku 2002. Čo sa týka druhej kapitoly, po krátkom úvode o vzniku Rozvojového programu OSN a jeho postupnom vývoji, nasleduje samotná práca UNDP na poli boja s chudobou a rôzne príklady jeho práce v jednotlivých častiach sveta do roku 2002. Poukazujem tu na jeho pokrokovosť v niektorých oblastiach, na jeho efektívny informačný systém a monitorovanie znižovania chudoby, jeho presadzovanie odskúšaných praktík na zníženie chudoby

a ich rozširovanie do celého sveta, ale takisto aj na jeho limity. Nasledujúca kapitola sa zameriava na Miléniové rozvojové ciele, na problematiku diferencovaných názorov na ich možné naplnenie, s poukázaním na pozíciu ich zástancov ako aj kritikov a na celkové zhodnotenie týchto cieľov vo svete. Štvrtá kapitola sa zaoberá rôznymi inými iniciatívami na zníženie chudoby vo svete mimo Rozvojového programu OSN. Jedná sa o iniciatívy, ktoré vznikli v rámci svetovej komunity, jednotlivých štátov alebo aj v rámci medzinárodných organizácií, pričom som vybrala len tie najnovšie a najvýznamnejšie iniciatívy, ktoré vzbudili vo svete veľký ohlas. V závere práce by som chcela na základe predošlej analýzy zhodnotiť celkové pôsobenie Rozvojového programu OSN vo svete a predostrieť možné kroky na zefektívnenie jeho fungovania.

Čo sa týka metodológie, po úvodnej fáze zhromažďovania a štúdia použitej literatúry sa pokúsím o deskripciu prístupu a vývoja UNDP, o analýzu teoretických a praktických koncepcií, z ktorých vychádza, a následne o kritické zhodnotenie jeho práce na pozadí rozvojovej pomoci. Práca vychádza zo sekundárnych zdrojov, pričom veľká časť použitej literatúry je v anglickom jazyku, ale nachádzajú sa tam aj zdroje vo francúzskom alebo aj českom jazyku. Prvá kapitola sa opiera hlavne o monografickú neperiodickú literatúru, ktorá je doplnená o články zverejnené v odborných časopisoch z oblasti medzinárodných vzťahov. Snažila som sa vychádzať hlavne z pôvodných diel autorov rozvojových teórií. V niektorých prípadoch bol však prístup k dielam staršieho dáta obmedzený a tak som bola nútená sa opierať aj o iné zdroje. Ďalšie kapitoly vychádzajú hlavne zo správ Rozvojového programu OSN a iných entít OSN, ktoré sa týkajú zníženia chudoby, pôsobenia UNDP vo svete a Miléniových rozvojových cieľov, ale aj z iných, hlavne internetových, zdrojov, ktoré povoľujú kritickú analýzu danej problematiky. Na dokreslenie pozadia a pochopenie problematiky zníženia chudoby a rôznych iniciatív na boj proti nej som použila aj iné dostupné zdroje, ktoré sú však v niektorých prípadoch limitované. Tento fakt však neskresľuje hodnovernosť danej práce, len poukazuje na potrebu hlbšej analýzy a nutnosti viac spracovať túto problematiku. Napríklad samotnou náplňou práce UNDP sa zaoberá len jediné dielo, ktoré vyšlo v roku 2006 a vzniklo z iniciatívy samotného Rozvojového programu OSN: Murphy, C. N.: *The United Nations Development Programme, A better way?*, Cambridge University Press, Cambridge, 2006. Práve kvôli tomu je toto dielo možno častejšie citované ako tie ostatné.

1. Rozvojové teórie

Rozvojová ekonomická teória bola definovaná ako štúdium ekonomickej štruktúry a správania sa chudobných resp. menej rozvinutých krajín. Je všeobecne uznané, že rozvoj zahŕňa zníženie chudoby, zlepšenie vzdelanosti a zdravia obyvateľstva a zvýšenie ich výrobnnej kapacity, ako aj zvyšovanie príjmu per capita.³ Rozvojová ekonomická teória sa zrodila po druhej svetovej vojne a myšlienka rozvoja pôvodne slúžila na legitimizáciu požiadaviek nacionalistických hnutí kolonizovaných národov na ázijskom a africkom kontinente na nezávislosť.⁴

Rozvoj môžeme chápať ako komplex sociálnych aktivít na zlepšenie problematiky nerovnosti v rámci spoločnosti udržateľným spôsobom. Problém nerovnosti sa objavil po priemyselnej revolúcii, kedy moderný priemysel pospájal svetovú spoločnosť s oblasťami bohatstva a chudoby spôsobom, ktorý v predindustriálnej spoločnosti neexistoval. Niektorí autori, ako napríklad ekologický a sociálny historik Mike Davis, tvrdia, že dnešné rozdiely medzi chudobným Juhom a bohatým Severom vznikli za posledných 150 rokov. Industrializácia umožnila rozšírenie materiálnej hojnosti v západnej Európe a neskôr Spojených štátoch amerických. V tom istom čase, koloniálne vlády a aj nezávislé vlády Juhu prehľbili chudobu a počas obdobia sucha nechávali chudobných hladovať.⁵ Tento prístup zakonzervoval nerovnosť v spoločnosti, ktorý je ešte aj v súčasnosti obrovským problémom. Pred priemyselnou revolúciou bol napríklad rozdiel medzi príjmom polovice najbohatšej časti svetovej populácie a polovice najchudobnejšej časti v pomere 2:1, v 60. rokoch sa pomer medzi 20% najbohatších obyvateľov Zeme a 20% najchudobnejších zmenil na 30:1 a v roku 1989 predstavoval až 60:1.⁶

Rozvojové teórie tvoria súčasť ekonomických teórií. Medzi jednotlivými teoretickými prúdmi však existuje veľká nejednotnosť ohľadom postavenia rozvoja z viacerých dôvodov. Často krát je existencia a legitimita rozvojových teórií ako autonómneho ekonomického smeru spochybňovaná. Rovnako je problematická aj

---

³ Chenery, H., Srinivasan, T., N.: Handbook of development economics, Vol. 1, Elsevier science Publisher B.V., Amsterdam, 1988, s. 11

⁴ Assidon, E.: Les theories économiques du développement, La Découverte, Paris, 2000, s.3

⁵ Davis M.: Late victorian holocaust: El Nino famines and the making of the Third world, London, Verso, 2001

⁶ Human Development report 1992 Global Dimensions of Human Development, UNDP, Oxford University Press, New York, 1992, s.34, hdr.undp.org/reports/global/1992/en/

definícia rozvoja a nedostatočného rozvoja, na ktorý majú rôzni autori rôzny názor. Tretím a zároveň aj posledným dôvodom pre nejednotnosť o postavení rozvojových teórií v rámci ekonomickej vedy je to, že pretína mnohé teoretické smery všeobecnej ekonómie, a to hlavne tie, ktoré sa týkajú medzinárodnej ekonómie.⁷

1.1 Teória rastu

Na začiatku 50. rokov zažili priemyselné krajiny dovtedy nevídaný ekonomický rast a rozvoj sa začal spájať s rastom. Väčšina autorov chápala rast ako ekonomický prebytok a ako nevyhnutný predpoklad k ekonomickému rozvoju. Rozvoj a rast sa stali synonymami a niektorí ekonómovia predpokladali, že rozvoj v rozvojových krajinách sa má dosiahnuť takým istým procesom rozvoja, ktorý bol použitý v rozvinutých štátoch.⁸ Dôležitým predstaviteľom tejto teórie je W.W. Rostow, ktorý vo svojej knihe Teória etáp rastu – nekomunistický manifest z roku 1961 načrtnol päť štádií rozvoja, pomocou ktorých sa štát rozvíja a ktorými musí prejsť každá spoločnosť. Jeho teória vychádza z predpokladu, že klasická ekonomická teória má niekoľko problematických črt ako napríklad, že nezavádzala neekonomické faktory do ekonomickej analýzy, aj keď ekonomický rast možno pochopiť podľa neho iba v súvislosti s dynamikou celej spoločnosti, alebo že nezohľadňovala žiadny vzťah medzi vedou, inováciami a výrobným procesom. Prvé štádium charakterizoval ako tradičná spoločnosť, kde dominuje poľnohospodárska činnosť. Takáto spoločnosť nezaznamenáva žiadny technologický pokrok a tým pádom ani žiadny rast produktivity. Druhé štádium Rostow definoval ako etapa pred odrazením sa, ktoré prirovnal k európskej spoločnosti v 15. až 18. storočí. V tejto spoločnosti prevláda rozvoj obchodu a technológií a dochádza k nástupu manufaktúrneho kapitalizmu. Postupne sa mení aj mentalita spoločnosti, ktorá postupne prekonáva fatalizmus. V tejto fáze vznikajú základné podmienky pre tretie štádium, ktorým je etapa odrazenie sa, tzv. take off. Pre toto štádium je charakteristický nástup priemyselnej revolúcie, ktorá sa priamo spája s radikálnymi zmenami spôsobu výroby, čo malo obrovský efekt za relatívne krátky čas. Spoločnosť prekonáva prekážky, ktoré bránia rastu a dochádza k rastu úspor a investícií. Vzniká kumulatívny rast. Štvrté štádium je cesta k technologickej zrelosti, kde dochádza k progresívnemu nárastu absorpcieschopnosti.

---

⁷ Treillet, S.: L'économie du développement – De Bandoeng a la mondialisation, Armand Collin, Lassay-les-Châteaux, 2005, s. 4

⁸ Treillet, S. (2005), s. 8-11

V spoločnosti sa to odráža nárastom počtu inžinierov, vedcov, robotníkov a podnikateľov, rozšírením vzdelania na všetkých stupňoch školstva a vytváraním nových inštitúcií, ktoré podnecujú tento proces. Výsledkom je progresívne rozptýlenie moderného prístupu a technológií za hranice vedúcich sektorov počas etapy odrazenia sa. Pre štvrté aj piate štádium je typické, že k rastu dochádza automaticky a stáva sa normálnym javom. Posledným štádiom je masová konzumácia, ktorá v súčasnosti prevláda v rozvinutých krajinách. Už nejde o rast schopnosti absorbovať nové sofistikované technológie, ale o rast reálneho príjmu per capita a o jeho utrácanie, keďže sa ľudia stávajú čoraz bohatšími.⁹

Teória rastu zdôrazňuje, že väčšia rovnosť vo svete sa dosiahne pomocou vytvorenia príležitostí pre znevýhodnené skupiny zarobiť si rovnaké príjmy ako v privilegovanom svete. Podľa liberálnej teórie rastu a neoliberalizmu je najlepším spôsobom na zabezpečenie, aby prírodné zdroje, ľudská práca a kapitál produkovali väčšinu potrebných tovarov je neregulovaný trh, pričom hojnosť týchto tovarov zníži chudobu a zabezpečí ľudskú rovnosť. Predstavitelia teórie rastu zdôrazňujú schopnosť spoločnosti vytvoriť trhovú ekonomiku a pracovať v rámci nej. Táto ekonomika však môže byť danému národu kultúrne cudzia. Kvôli tomu prvá generácia rozvojových ekonómov lákala teória kultúrnej modernizácie, aby ľudia prebrali od vyspelého sveta vlastnosti potrebné na fungovania trhovej ekonomiky. Tento prístup bol hlavne do 90. rokov najbližší Svetovej banke.¹⁰ V súčasnosti sa však už aj prístup Svetovej banky mení. Medzinárodná pomoc bola vo svetovom ekonomickom poriadku uznaná v zmluvách Bretton Woods ako nutnosť na potreby rekonštrukcie a rozvoja.¹¹ Teoretici rastu chápu rozvojovú a technickú pomoc ako výmenu a donori často podmieňujú pomoc rôznymi krokmi na podporu trhovej ekonomiky.¹²

1.2 Štrukturalizmus

Od 50. rokov vzniká nový smer politickej ekonómie, ktorý zdôrazňuje, že nedostatočný rozvoj Tretieho sveta nie je oneskorením rastu, ako to nepriamo tvrdila teória rastu, ale produkt špecifickej historickej situácie, ktorá sa spája

---

⁹ Rostow, W.W.: *Theorists of economic growth from David Hume to the present – with a perspective on the next century*, Oxford University Press, New York, 1990, s. 429-434

¹⁰ Murphy, C., N.: *The United Nations Development Programme – A better way?*, Cambridge University Press, Cambridge, 2006, s.42-45

¹¹ Assidon, E. (2000), s.19

¹² Murphy, C., N. (2006), s. 45

s kolonializmom a zrodom kapitalizmu v Európe a Spojených štátoch amerických. Táto špecifická situácia sa predlžuje súčasným fungovaním svetovej ekonomiky a môže byť analyzovaná iba zohľadnením štrukturálnych aspektov, kvality a dynamiky ekonomík.¹³ Teória ekonomického štrukturalizmu vznikla v rámci Hospodárskej komisie OSN pre Latinskú Ameriku a zakladá sa na konštatovaní historického rozdelenia medzinárodnej práce medzi centrum a perifériu. Toto konštatovanie spočíva na koncepte existencie dvoch pólov svetovej ekonomiky, kde existuje rôzna štruktúra výroby. V centre existuje diverzifikovaná ponuka tovarov a služieb, pričom na periférii je používanie technológií zablokované a zameriava sa len na niektoré oblasti výroby, hlavne na výrobu primárnych komodít. Dopyt po iných tovaroch a službách sa potom uspokojuje z veľkej časti importom z krajín centra. Dôležitými predstaviteľmi tejto teórie sú Raúl Prebisch a Hans Singer. V práci Rozdelenie zisku medzi investujúcimi a dlžníckymi krajinami z roku 1950 Hans Singer skúma tendenciu zhoršovania výmenných relácií, čo je jedným z hlavných manifestácií nerovnej dynamiky vzťahu medzi centrom a perifériou. Konštatuje zhoršenie výmenných relácií od roku 1876 o 45%, pričom to zdôvodňuje hlavne tým, že krajiny periférie exportujú hlavne prvotné komodity do krajín Centra, bohaté krajiny následne z týchto komodít manufakturujú výrobky a predávajú ich naspäť chudobným krajinám. Pridaná hodnota týchto výrobkov je však oveľa vyššia a tým pádom chudobné krajiny nedostanú dost' peňazí za export na zaplatenie svojho importu.¹⁴ Chudobné štáty by mali zaviesť podľa predstaviteľov tejto školy importnú substitúciu, aby nemuseli dovážať manufakturované výrobky z bohatých krajín a zároveň by mali ďalej predávať svoje komodity na svetových trhoch.¹⁵

Téza Singer-Prebisch sa stala základom vedeckej argumentácie na požiadavky Tretieho sveta, ktorí chcel nový podiel na svetovom bohatstve a v 70. rokoch bola prijatá ako politika krajín Konferencie OSN pre obchod a rozvoj, ktoré sa snažia o nový medzinárodný ekonomický poriadok. Riešením zaostalosti rozvojových krajín nie je dynamika rastu, ale štrukturálne zmeny, ktoré by viedli k vyššiemu využívaniu vlastného kapitálu. Pre Prebischa a Singera ma technologický pokrok neodvratný

---

¹³ Treillet, S. (2005), s. 12

¹⁴ Singer, H., W.: The Distribution of gains between investing and borrowing countries, American Economic Review, Vol. 40, No 2, 1950, s. 273-285

¹⁵ Prebisch, R.: Commercial policy in the underdeveloped countries, The American Economic Review, Vol. 49, No 2, Máj 1959, s. 253-255

vplyv na cenu produktov.¹⁶ V rozvinutých krajinách sú štruktúry trhu menej konkurenčné ako v rozvojových krajinách, keďže sa na zisku podieľa len malý počet veľkých firiem a syndikáty bránia flexibilitu miezd a ceny tu neklesajú rovnakým podielom ako v rozvojových krajinách. Singer ešte pridáva vysvetlenie ohľadom dopytu zdôraznením slabej elasticity príjmu z primárnych produktov. Dopyt po potravinových produktoch rastie pomalšie ako príjem a s technologickým pokrokom sa absorpcia prvotných surovín priemyselnými produktmi znižuje. Primárne produkty trpia základnou podriadenosťou voči manufakturovaným produktom ohľadom dopytu. Čo sa týka ponuky, výrobcovia môžu reagovať na zníženie ceny zvýšením množstva produktov, aby udržali svoj príjem, ale výroba produktov je krátkodobo považovaná za rigidnú nezávisle od dopytu, keďže sa ponuka prispôsobuje dopytu až počas dlhšieho časového obdobia.¹⁷

Oproti neoklasickej analýze rozvojových ekonomík, ktorá sa snaží aplikovať teórie pôvodne sformulované pre industriálne krajiny na rozvojové krajiny, štrukturalizmus neodporúča automaticky preberať model ekonomiky od rozvinutých trhových ekonomík a poukazuje na špecifické rigidity, nedostatky a iné charakteristiky rozvojových ekonomík, ktoré ovplyvňujú štruktúralne prispôsobenie sa ekonomiky a výber rozvojovej politiky.¹⁸

Táto teória je kritikou tradičných teórií medzinárodného obchodu a poukazuje na efekt, ktorý vzniká kombináciou pôsobnosti voľného trhu a štruktúrálnej charakteristiky rozvojových krajín, ktoré sa zameriavajú hlavne na poľnohospodárske komodity a nerastné suroviny.

1.3 Teória závislosti

Na konci 60. rokov vzniká v Latinskej Amerike a neskôr aj v iných štátoch sveta radikálna odpoveď na limity teórií Hospodárskej komisie OSN pre Latinskú Ameriku. V tomto období sa stratégia importnej substitúcie začala javiť ako plná protirečení a štruktúrálnej model Hospodárskej komisie bol kritizovaný hlavne zo

---

¹⁶ Prebisch, R. (1959), s. 261-264

¹⁷ Singer, H., W. (1950), s. 479

¹⁸ Chenery, H., B.: The structural approach to development policy, The American economic review, Vol.65, No 2, máj 1975, s. 311

strany teoretikov závislosti, ktorí tvrdili, že sa nedostatočne zameriava na model akumulácie a na zdedené sociálne vzťahy z dôb kolonializmu.

Teória závislosti nie je jednotná teória. Rôzni autori ju interpretujú rôzne, ale medzi spoločné črty patria tieto základné myšlienky:

1. rozvoj a nedostatočný rozvoj sú súčasťou toho istého svetového procesu
2. nedostatočný rozvoj nie je oneskorením rozvoja, ale produktom rozvoja centra v rámci svetového kapitalizmu
3. analýza sa nelimituje len na medzinárodný obchod, ale rozširuje sa aj na medzinárodné vzťahy a na pohyb produktívneho kapitálu, úlohu multilaterálnych firiem, kolobeh financovania a vojenskú dominanciu¹⁹

Závislosť môže byť definovaná ako vysvetlenie ekonomického rozvoja štátu vo vzťahu k vonkajším vplyvom – politickým, ekonomickým, kultúrnym – na národné rozvojové politiky.²⁰ Otcom tejto teórie je Theotonio Dos Santos, ktorý vo svojej definícii zdôrazňuje historickú dimenziu závislosti. Rozvoj je podľa neho historická podmienka, ktorá tvaruje určitú štruktúru svetovej ekonomiky, ktorá uprednostňuje určité štáty, aby škodila iným a limituje rozvojové možnosti podriadených ekonomík.²¹ Teória závislosti sa snaží vysvetliť nedostatočný rozvoj mnohých štátov sveta. Skúma interakcie medzi národmi a tvrdí, že nerovnosť je súčasťou týchto interakcií. Dôležitým teoretikom závislosti, ktorý patrí medzi zakladateľov tohto smeru, je Andre Gunder Frank, ktorý poukazuje na medzinárodný kapitalizmus ako na dôvod závislého vzťahu. „Historický výskum demonštruje, že súčasný nedostatočný rozvoj je z veľkej časti historický produkt minulosti a pokračujúcich ekonomických a iných vzťahov medzi satelitmi, ktoré sú nedostatočne rozvinuté a rozvinutými metropolitnými štátmi. Navyše sú tieto vzťahy základnou súčasťou kapitalistického systému vo svetovom meradle.“²² Pomocou formule „rozvoj nedostatočného rozvoja“ prezentuje kapitalizmus ako systém integrovaný trhom a štruktúrovaný na metropoly a satelity. Tvrdí, že nikto neunikne kapitalizmu. Aj obchodníci, ktorí získavajú

---

¹⁹ Treillet, S. (2005), s. 45-46

²⁰ Sunkel, O.: National development policy and external dependence in Latin America, *The Journal of development studies*, Vol. 6, No 1, 1969, s. 23

²¹ Dos Santos, T.: The structure of dependence, *American Economic Review*, Vol.60, No 2, 1970, s. 231

²² Frank, A. G.: The development of underdevelopment, in Cockroft, J.D, Frank, A.G., Johnson: *Dependence and underdevelopment*, Anchor books, New York, 1972, s. 3

nadbytok od roľníkov v tradičnom sektore, sú tiež vykorisťovaní inými obchodníkmi alebo priemyselníkmi a nadbytok stúpa po imperialistickom reťazci.²³ Spolu s Dos Santosom zdôrazňujú úlohu transnacionálnych firiem a kapitálu v reprodukčnom procese závislosti a základným bodom ich analýzy je kapitalistický systém ako hierarchizovaný celok.²⁴

Kapitalistický systém posilnil rigidné rozdelenie práce na medzinárodnej úrovni, ktoré je zodpovedné za nedostatočný rozvoj na mnohých miestach sveta. Závislé štáty dodávajú lacné minerály, poľnohospodárske komodity a lacnú pracovnú silu a slúžia ako odbytiská nadbytku kapitálu, technologických a manufakturovaných výrobkov zo štátov centra. Pridelenie týchto zdrojov závisí od ekonomických záujmov dominantných štátov a nie od ekonomických záujmov závislých štátov. Závislým štátom je odopieraná možnosť dať na trh svoje zdroje spôsobom, ktorý by konkuroval dominantným štátom. Centrálna charakteristika svetovej ekonomiky podľa teoretikov závislosti je stála prítomnosť chudoby počas modernej periódy v približne tých istých oblastiach sveta, bez ohľadu na to, ktorý štát bol pri moci. Medzi základné tézy tejto teórie patrí oddelenie nedostatočného rozvoja od nerozvinutosti, keďže nerozvinutosť je dôsledkom nedostatočného využívania disponibilných zdrojov, pričom pri nedostatočnom rozvoji sa zdroje využívajú, ale spôsobom, z ktorého ťažia hlavne dominantné štáty a nie chudobné štáty, kde sa tieto zdroje nachádzajú.²⁵ Predstavitelia tohto smeru často kritizujú poľnohospodárstvo v závislých krajinách, v ktorých existuje trvalá podvýživa aj keď produkujú potraviny na export. Poľnohospodárska pôda by sa mala podľa nich v prvom rade využívať na domácu výrobu potravín, aby sa znížila podvýživa domácej populácie.²⁶ Načrtávajú tým problematiku národného ekonomického záujmu, ktorý si môže stanoviť každý štát sám za seba a jeho naplnenie závisí od uspokojenia potrieb chudobných v spoločnosti. Ďalej zdôrazňujú fakt, že nerovné rozdelenie zdrojov medzi centrom a perifériou je udržiavané nielen pomocou dominantných štátov, ale aj pomocou elít v závislých štátoch, keďže ich

---

²³ Assidon, E. (2000), s. 36

²⁴ Treillet, S. (2005), s. 47

²⁵ Ferrari, V.: Dependency theory: An introduction, Mount Holyoke College, 1996, <http://www.mtholyoke.edu/acad/intrel/depend.htm>, s. 3-4

²⁶ Amin, S.: Maldevelopment – Anatomy of global failure, United Nations University Press, Tokyo, 1990, s.9-11

vlastné záujmy protirečia národnému záujmu. Tieto elity boli sformované väčšinou dominantnými štátmi.²⁷

Dôležitým predstaviteľom je Samir Amin, ktorý integruje globálnu analýzu teórie nerovnej výmeny s tézou vykorisťovania periférie ekonomikami centra.²⁸ Medzi predstaviteľov internej kritiky štrukturalistických analýz Hospodárskej komisie OSN pre Latinskú Ameriku patrí Celso Furtado a Osvaldo Sunkel, ktorý opisujú model akumulácie, ktorý je orientovaný na záujmy malej privilegovanej minority centra a analyzujú hlavne model konzumácie, ktorý sa opiera v prvom rade o importované produkty zo zahraničia a až potom o domáce produkty.²⁹ Ďalšími dôležitými predstaviteľmi teórie závislosti sú Fernando Henrique Cardoso a Enzo Faletto, ktorí vo svojom spoločnom diele *Závislosť a rozvoj v Latinskej Amerike* z roku 1969, zdôrazňujú, že rozvoj je sociálny proces, ktorý nemôže byť meraný len čisto ekonomickými nástrojmi. Poukazujú na rôzne formy závislosti od situácie, kedy rozhodnutia o výrobe alebo konzumácii sú prijímané pod uhlom záujmu metropoly až po úplnú ekonomickú autonómiu. Na základe skúmania skúseností krajín ako napríklad Argentína, Mexiko, Brazília, Kuba a Portoriko, popisujú štyri možné fázy na ceste k ekonomickej autonómii.³⁰

Teória závislosti odmieta možnosť, že nasledovaním úspešných modelov rozvinutých štátov by mohli rozvojové štáty dosiahnuť rozvoj, čo je v protiklade s Rostowovou tézou o etapách rastu, keďže vykorisťovaním sa rozvinulo centrum a je nemožné, aby tento istý proces sledovali vykorisťované štáty a aby to viedlo k rozvoju. Odmieta aj tézu rozdeľovania neoklasického modelu, ktorá sa opiera o myšlienku, že trh usmerňuje efektívnu produkciu racionálne a nezaujatým spôsobom a zdôrazňuje, že väčšia integrácia do svetového systému nemusí byť pre závislé štáty nevyhnutne výhodná.³¹

---

²⁷ Ferrari, V. (1996), s. 3-4

²⁸ Amin, S. (1990), s. 176

²⁹ Treillet, S. (2005), s. 47

³⁰ Cardoso, F.H., Faletto, E. : *Dependencia en América Latina: Ensayo de Interpretación Sociológica*, Siglo Veintiuno Editores, Mexico City, 1969

³¹ Ferrari, V. (1996), s. 4-5

1.4 Teória svetových systémov

Teória svetových systémov reaguje na niektoré kritické body teoretikov závislosti. Hlavnou tézou je, že história a fungovanie medzinárodných ekonomických a politických vzťahov môže byť vysvetlená ako systém jednotnej deľby práce a najvýhodnejším štrukturálnym celkom je celý svet.

Tento teoretický smer je spojený s menom Immanuela Wallersteina a s jeho knihou *Moderný svetový systém*, ktorý ma tri diely. Wallerstein rozvíja teoretický rámec na pochopenie historických zmien, ktoré sa odohrali pri zrode moderného sveta a pomáha vysvetliť dominanciu západnej Európy. Moderný svetový systém je vo svojej podstate podľa Wallersteina kapitalistický a zdôrazňuje, že Európa vytvorila kapitalistickú svetovú ekonomiku, aby zabezpečila trvalý ekonomický rast. Malo to však za následok zväčšenie geografickej veľkosti sveta, rozvoj rôznych spôsobov kontroly práce a vytvorenie relatívne silného štátu v západnej Európe. Tento svetový ekonomický systém vzniká ako reakcia na krízu feudalizmu do konca 15. storočia a začiatkom 16. storočia. Bolo to prvý krát, že ekonomický systém zahrnul väčšinu sveta a prekonal národné alebo politické hranice. Nový kapitalistický svetový systém sa zakladal na medzinárodnej deľbe práce, ktorý determinoval vzťahy medzi rôznymi regiónmi, ako aj pracovné podmienky v danom regióne.³²

Wallerstein navrhuje štyri rôzne kategórie: jadro, semiperifériu, perifériu a vonkajšie oblasti. Tieto kategórie opisujú pozíciu každého regiónu v rámci svetovej ekonomiky spolu s vnútornou politickou a ekonomickou charakteristikou. Jadro opisuje ako regióny, ktoré získali z kapitalistickej svetovej ekonomiky najviac a medzi jeho charakteristické črty patrí silná centrálna vláda, extenzívna byrokracia a veľké žoldnierske armády. Miestna buržoázia získala kontrolu nad zahraničným obchodom a zo zisku sa stala ešte bohatšia. Vidiecka populácia sa rozrastala a bezzemkovia poskytovali pre farmy a manufaktúry pracovnú silu. Vzrástla aj poľnohospodárska produkcia, ale začínajú prevažovať nezávislí farmári orientovaní na obchod a zlepšenie technológií. V danom období sa to týkalo hlavne severozápadnej Európy a to konkrétne Anglicka, Francúzska a Holandska. Oblasti periférie mali slabú vládu alebo boli kontrolované cudzím štátom, exportovali

---

³² Modern history sourcebook: Summary of Wallerstein on Modern world system Theory, <http://www.fordham.edu/halsall/mod/wallerstein.html>, 2007, s. 1

nerastné suroviny do oblasti jadra a opierali sa o nútenú prácu. Jadro vykorisťovalo perifériu v rámci nerovného obchodu. Ako príklady Wallerstein uvádza Latinskú Ameriku a východnú Európu. Medzi týmito dvoma extrémami leží semiperiféria, ktorá môže byť buď oblasť jadra na úpadku alebo oblasť periférie, ktorá sa snaží zlepšiť svoje postavenie vo svetovom ekonomickom systéme. V týchto oblastiach bolo charakteristické napätie medzi centrálnou vládou a silnou triedou, ktorá vlastnila pôdu. Tieto oblasti mali určitý prístup k medzinárodnému bankovníctvu a k výrobe drahých a kvalitných manufakturovaných výrobkov, ale oproti jadru nedominovali medzinárodnému obchodu a tým pádom z neho mali aj menšie zisky. Boli vykorisťované jadrom, ale zároveň boli samé vykorisťovateľmi periférie. Vonkajšie oblasti si udržali svoj vlastný ekonomický systém a z väčšej časti zostali mimo modernej svetovej ekonomiky. Za typický príklad takejto oblasti považuje Wallerstein Rusko, ktoré obchodovalo s Áziou aj Európou, ale domáci obchod bol pre neho oveľa dôležitejší ako zahraničný. Silný ruský štát navyše reguloval ekonomiku a bránil zahraničným obchodným vplyvom.³³

Kapitalistická svetová ekonomika je podľa neho dynamický systém, ktorý sa po čase mení. Charakteristické črty však zostávajú rovnaké. Jadro pomocou obrovských ziskov z medzinárodného obchodu zbohatlo na úkor periférie. Wallerstein sa svojou teóriou snaží vysvetliť prečo mala modernizácia taký rôzny vplyv na svet. Poukazuje na skutočnosť ako politické a ekonomické podmienky po páde feudalizmu pretransformovali severozápadnú Európu na dominantnú politickú a ekonomickú mocnosť. Argumentuje, že síce technologické výhody by mohli viesť k rozšíreniu svetovej ekonomiky a podporiť zmeny v niektorých oblastiach periférie a semiperiférie, ale práve analýza dejín kapitalistického svetového systému poukazuje, že vďaka tomuto systému sa ekonomická a sociálna nerovnosť skôr prehĺbila medzi jednotlivými časťami svetovej ekonomiky ako by poskytla blahobyť pre všetkých. Na tejto teórii badať vplyv Karla Marxa, hlavne čo sa týka dôrazu na ekonomické faktory a ich dominanciu nad ideologickými faktormi vo svetovej politike, na dichotómii kapitálu a práce, na viere v akumuláciu kapitálu a na delení svetového rozvoju na rôzne fázy ako feudalizmus a kapitalizmus.³⁴

---

³³ Modern history sourcebook (2007), s. 1-2

³⁴ Modern history sourcebook (2007), s. 3

1.5 Teória začarovaného kruhu

Viacerí autori považovali nízke domáce úspory za hlavnú príčinu nedostatočného rozvoja a vzniká teória nízkych domácich úspor. Týka sa to hlavne analýzy Ragnar Nurskeho, ktorý v roku 1952 vo svojom vedeckom príspevku a neskôr aj v roku 1953 vo svojej knihe Problémy formovania kapitálu v nedostatočne rozvinutých krajinách použil formulu štát je chudobný, lebo je chudobný.³⁵

Dôraz sa v tejto teórii kladie na nízke úspory, čo následne vedie k myšlienke nemožnosti vnútorného rozvoja bez vonkajšej pomoci. To znamená, že nedostatok domácich úspor má za následok potrebu zahraničného financovania v štádiu pred odrazením sa, podľa schémy Rostowa. Táto teória odzrkadľuje spoločnú myšlienku teoretikov tej doby a vzniká teória začarovaného kruhu, ktorá chápe rozvoj ako pascu, ktorá je výsledkom mechanizmov začarovaného kruhu, do ktorej sa rozvojové štáty dostali. Môžeme sem zaradiť napríklad Ragnar Nurskeho alebo Jacob Vintera. Gunnar Myrdal charakterizoval túto teóriu ako kumulatívna cirkulárna kauzalita na strane dopytu aj ponuky. Základnou myšlienkou tejto teórie je, že chudoba a nízky príjem sú zodpovedné za nízke úspory a nedochádza k akumulácii kapitálu a investíciám. Tým pádom dochádza k slabej produktivite, čo sa premieta do nízkych príjmov. Existujú rôzne začarované kruhy. Napríklad kvôli nízkemu príjmu dochádza k podvýžive populácie, čo sa však odráža na nízkej produktivite práce, čo následne vedie k nízkym príjmom. Ďalším príkladom je prípad, kedy sa nízky národný príjem odrazí na nízkych výdavkoch na vzdelanie a tak zostáva pracovná sila nekvalifikovaná, čo má za následok nízky nárast produktivity a aj príjmu. V oblasti demografického vývoja môže tiež dôjsť k situácii začarovaného kruhu. Demografický rast zvyšuje potreby investovania do infraštruktúry, hlavne do ubytovania, vzdelania a zdravotníckych zariadení. K tomu je však potrebný rast, aby sa príjem na hlavu neznížil a aby nevzrástla nezamestnanosť. Ak však k rastu nedochádza, zvýšená chudoba vedie k ďalšiemu demografickému rastu. Rôzne typy začarovaných kruhov majú za cieľ poukázať na multidimenzionálnu charakteristiku tohto fenoménu, pričom faktory

---

³⁵ Nurske, R. : Growth in underdeveloped countries - some international aspects of the problem of economic development, American Economic Review, Vol. 42, No 2, Máj 1952, s. 571

finančného a ekonomického poriadku súvisia so sociálnymi a kultúrnymi mechanizmami.³⁶

1.6 Teória demografického prechodu

Rýchly demografický rast v krajinách Tretieho sveta a vysoká hustota obyvateľstva sa považujú za hlavné prekážky rozvoja a ako dôležitý problém pre budúce generácie. Vzťah medzi demografiou a rozvojom predstavuje tradičnú dilemu, pričom základnou otázkou zostáva či je populácia katalyzátorom alebo prekážkou rozvoja. Tento problém sa spája už s menom Thomasa Malthusa a s jeho dielom Esej o princípe populácie z roku 1798, kde načrtáva zákon populácie. Základnou črtou tohto zákona je, že populácia rastie geometrickým radom a potravinové zdroje aritmetickým radom. Z toho vyplýva, že sa podľa neho tlak na zdroje čoskoro stane neudržateľným. Demografický rast brzdí dlhodobý rast príjmu a prirodzeným regulátorom tohto demografického rastu sú hladomory, vojny a epidémie. Medzi jeho základné tézy patril napríklad aj predpoklad, že zlepšením životných podmienok chudobných dôjde k nárastu pôrodnosti. Medzi základnú kritiku Malthusovej teórie patrí kritika, že vôbec neberie do úvahy technologický pokrok a nárast produktivity v poľnohospodárstve, ktoré by tlak na potravinové zdroje výrazne znížili.³⁷

Teória demografického prechodu nadväzuje na teoretický základ načrtnutý Malthusom. V anglickej demografickej literatúre je teória demografického prechodu prvýkrát sformulovaná Warrenom Thompsonom, ktorý rozdelil štáty do troch skupín podľa ich populačného rastu. Prvú skupinu charakterizoval poklesom populačného rastu a možnými problémami zmenšenia populácie, čo bolo dôsledkom hlavne nízkej úrovne fertility. Pre druhú skupinu je typický pokles natality aj mortality, ale keďže mortalita poklesla oveľa rýchlejšie, dochádza prechodne k nárastu populácie. Do tretej skupiny zaradil krajiny, kde nebola pod kontrolou ani natalita ani mortalita. Postupne sa touto problematikou začali zaoberať aj iní autori, ako napríklad Adolphe Landry alebo Alexander Morris Carr-Saunders.³⁸

---

³⁶ Treillet, S. (2005), s. 57-61

³⁷ Treillet, S. (2005), s. 107-108

³⁸ Kirk, D.: Demographic transition theory, Population Studies, Vol. 50, No. 3, november 1996, s. 361-363

Je všeobecne uznané, že demografický prechod patrí medzi charakteristické črty Tretieho sveta. Označuje sa ním prechod z jedného demografického režimu do druhého. Väčšinou sa hovorí o štyroch evolučných fázach, pričom prvá fáza sa nazýva tradičný demografický režim. Možno ju charakterizovať vysokou mortalitou a vysokou natalitou, čiže prirodzený prírastok obyvateľstva je nízky. Pre druhú fázu je typické postupné znižovanie mortality a zotrvačné tempo natality. Po stabilizačných faktoroch ako napríklad vyššia výnosnosť poľnohospodárskej produkcie, rozvoj medicíny, zlepšenie hygieny, rastúca gramotnosť a politická stabilizácia začína natalita prudko rásť a prirodzený prírastok obyvateľstva sa postupne zvyšuje. Tretia fáza je typická pre krajiny prechádzajúce industrializáciou. Dochádza k výraznému zníženiu detskej mortality a tým pádom aj k zníženiu natality, znižuje sa dynamika rastu obyvateľstva, ale prirodzený prírastok je ešte stále vysoký. Pre poslednú fázu je charakteristická nízka natalita a nízka mortalita a je pre ňu typická cieleňá pôrodnosť, kedy plánovaný počet detí sa rovná skutočnému počtu detí. Týka sa najvyspelejších ekonomík a dochádza k nulovej reprodukcií.³⁹

V Európe sa tento prechod realizoval medzi priemyselnou revolúciou a začiatkom 20. storočia. V krajinách Tretieho sveta je však tento proces iný. Napríklad vo Francúzsku sa natalita medzi rokmi 1750 a 1930 znížila zo šesť detí na dve. V Číne došlo k tomuto istému zníženiu len počas 30 rokov medzi rokmi 1960 až 1990. Netýka sa to síce všetkých krajín, ale možno konštatovať, že demografický prechod je v rozvojových krajinách oveľa rýchlejší ako sa to udialo napríklad v Európe. V 70. rokoch reaguje na teóriu Malthusa Esther Boseup, ktorá vo svojom diele Poľnohospodársky pokrok a demografický tlak poukazuje na fakt, že nemožno konfrontovať hustotu populácie s dostupnosťou potravín v závislosti od poľnohospodárskej pôdy, keďže kapacita pôdy uživiť populáciu závisí od poľnohospodárskych systémov rôznych spoločností. Demografický tlak spôsobuje reorganizáciu zberu a produkcie. To znamená, že nejde o dve nezávislé premenné, ale o dva systémy, ktoré sú v neustálej interakcii.⁴⁰

---

³⁹ Chesnais, J.C.: La démographie, Presses Universitaires de France, Paris, 2005, 50-51

⁴⁰ Treillet, S. (2005), s.103-112

1.7 Teória endogénneho rastu

Na začiatku 80. rokov niektorí teoretici pocítovali potrebu adaptovať paradigmu rovnováhy trhu v situácii čistej a dokonalej konkurencie, rovnako ako tradičné modely rastu na nové podmienky, keďže už nezohľadňovali nové reality rastu a rozvoja. Medzi tieto nové reality patrí napríklad zohľadnenie dôležitej úlohy vzdelania v rozvojovom procese, kvalifikácie a technologického pokroku a vzniká debata o rôznych faktoroch rastu hlavne vo východnej Ázii.⁴¹ Ekonómia začali študovať tzv. ázijský zázrak. Zistili, že zo 118 štátov sveta sa 4 ázijským tigrom podarilo dosiahnuť najvyšší nárast produktivity práce počas obdobia 1960 až 1985. Počas tohto obdobia dosiahli približne rast 6% pričom napríklad Francúzsko dosiahlo len 3% a Spojené štáty americké 2%. Pre zástancov novej teórie endogénneho rastu bola príčinou rýchleho ázijského rastu akumulácia ľudského kapitálu a pozitívna hra externalít. Táto teória sa snaží vysvetliť prečo sa niektoré krajiny rozvíjajú a iné nie.⁴² Teória endogénneho rastu sa zakladá na niektorých hypotézach štandardného neoklasizmu, napríklad na hypotéze čistej a perfektnej konkurencie, ktorú ďalej spája s teóriou vonkajších dopadov a teóriou ľudského kapitálu. Táto adaptácia povoľuje integráciu efektov niektorých špecifických ekonomík Tretieho sveta do neoklasickej teórie.⁴³

Dôležitým faktorom pre rozvoj je úroveň vzdelanosti na základnom a strednom stupni školstva. Zdrojom rastu sú podľa teoretikov endogénneho rastu okrem úspor aj externality, nárast produktivity, ľudský kapitál, ktorý je pomocou vzdelania schopný reprodukcie a akumulácie a inovatívnosť. Všetky tieto fenomény boli zdôraznené hlavne Schumpeterom, Kaldorom a rozvojovými ekonómami. Existujú dve hlavné varianty ekonomík. Buď dochádza k akumulácii vedomostí z vlastných skúseností alebo k akumulácii ľudského kapitálu pomocou vzdelania. Čo sa týka úlohy štátu vo vzťahu k ekonomike, neoklasický model predpokladal, že štát by mal sprevádzať trh v krajinách s rýchlym rastom, tzv. market friendly prístup,

---

⁴¹ Treillet, S. (2005), s.136

⁴² Assidon, E. (2000), s. 80-81

⁴³ Treillet, S. (2005), s.137

pričom tento druhý prístup predpokladá, že by mal štát riadiť trh sériou politických krokov.⁴⁴

1.8 Teória trvalo udržateľného rozvoja

Otázka vplyvu prírodných limitov na ekonomické aktivity je stará ako ekonomická teória. Ako som už uviedla, aj Malthus sa zaoberal touto problematikou. Do verejnej diskusie sa však dostala až na konci 60. a hlavne počas 70. rokov minulého storočia pomocou ekologického a antinukleárneho hnutia. Kľúčovým momentom sa stala práca Rímskeho klubu a publikácia Správy manželov Meadowsových v roku 1972.⁴⁵

Vzniká snaha o novú paradigmu, ktorá by sa zakladala na viacerých základoch. Teória trvalo udržateľného rozvoja vychádza hlavne zo správy Naša Budúcnosť pre všetkých z roku 1987, ktorú vypracovala Svetová komisia pre životné prostredie a rozvoj na čele s budúcou nórskou premiérkou Gro Harlem Brundlandovou. Komisiu založilo Valné zhromaždenie OSN v roku 1983 a tej správa prvýkrát predstavila pojem trvalo udržateľný rozvoj. Dôležitý vplyv na túto teóriu mala teória endogénneho rastu, ktorá v tom čase kládla dôraz, ako som už spomínala, na vzdelanie v zmysle formovania ľudského kapitálu a na kumuláciu vnútorných zdrojov a ich transformáciu na faktory, ktoré akcelerujú vlastný rozvoj. Vzniká debata o novej politickej makroekonomike s dôrazom na protiklad medzi krátkodobou stabilizáciou a dlhodobou konkurencieschopnosťou. Dôraz sa taktiež kládol aj na dôležitosť inštitúcií. Koncept trvalo udržateľného rozvoja sa charakterizoval ako rozvoj, ktorý odpovie na súčasné potreby bez kompromitovania kapacity budúcich generácií odpovedať na vlastné potreby. Brundlandova komisia definovala tri dimenzie trvalo udržateľného rozvoja. Prvá dimenzia je dimenzia ekonomická, ktorá má za úlohu optimalizovať premenné rastu ako investície, obchod a konkurencieschopnosť, aby nepreniesli na budúce generácie zadlženie. Bohaté priemyselné štáty majú svojim rastom podporovať rozvojové krajiny. Je však potrebná zmena kvality tejto podpory. Majú integrovať sociálny pilier a pilier životného prostredia. Čo sa týka chudobných krajín, prioritou je ukončiť nedostatočný

---

⁴⁴ Assidon, E.(2000), s. 82-83

⁴⁵ Meadows, D., H., Meadows, D., L : The limits to growth – A report for the Club of Rome's project on the predicament of mankind, Universe Books ,New York, 1972

rozvoj uspokojením základných potrieb. Na to je potrebný dostatočný ekonomický rast, ktorý umožní rast priemerného príjmu. Druhá dimenzia je sociálna dimenzia, ktorá kladie dôraz na boj proti chudobe a vylúčeniu a na uspokojovanie základných potrieb. Dimenzia životného prostredia zdôrazňuje ochranu prírodných zdrojov pre budúce generácie a to hlavne neobnoviteľných zdrojov a boj proti znečisťovaniu. Pomocou týchto troch dimenzií by sa mal začarovaný kruh zmeniť na účinný cyklus. Malo by dôjsť k zvýšeniu príjmu v chudobných krajinách, čo následne spomalí demografický rast, zníži chudobu a nespravodlivosť a vytvorí účinné nástroje proti degradácii životného prostredia, keďže práve chudobní sú jej najväčšími obeťami.⁴⁶ Teória trvalo udržateľného rozvoja sa odvtedy ďalej rozvíjala a stala sa dôležitou súčasťou aktivít medzinárodných organizácií a témou rôznych medzinárodných konferencií, napríklad v roku 1992 témou Konferencie o životnom prostredí a rozvoji v Rio de Janeiru.

Svetová banka vypracovala prvú syntézu trvalo udržateľného rozvoja, ktorý sa podľa nej skladá z viacerých častí: modernizácia ekonomiky, ľudský rozvoj, sociálny kapitál, demokracia, regulované otvorenie ekonomík a rozlišovanie medzi tovarmi, hlavne medzinárodnými verejnými tovarmi, ktoré ovplyvňujú verejnú ekonomickú sféru a aj sektorálne priority vo verejnej rozvojovej pomoci.⁴⁷

1.9 Teória rozvoja ako slobody

Rozvoj ako sloboda sa spája s menom Amartya Sen, ktorý hlavne počas 90. rokov presadzuje svoju teóriu, ktorá sa zakladá na predpoklade, že bez slobody nemôže dôjsť k rozvoju. Na rozvoj je potrebné odstrániť hlavné zdroje nevoľnosti, chudobu rovnako ako tyranie, nedostatočné ekonomické možnosti rovnako ako sociálne ochudobnenie, nedostatok verejných zariadení, rovnako ako netoleranciu alebo prílišnú aktivitu represívnych štátov.⁴⁸

Sloboda podľa Sena musí byť chápaná ako proces, ktorý povoľuje slobodu konania a rozhodovania a aj ako možnosť, ktorú ľudia majú na základe svojich

---

⁴⁶ Report of the World Commission on Environment and Development: Our common future, transmitted to the General Assembly as an Anexe to document A/42/427, UN documents cooperation circles, <http://www.un-documents.net/wced-ocf.htm>

⁴⁷ Assidon, E. (2000), s.109-110

⁴⁸ Sen, A.: Development as freedom, Oxford University Press, Oxford, 2001, s. 1

osobných a sociálnych okolností. Rôzne typy slobody nie sú len prvotným cieľom rozvoja, ale aj jeho prostriedkami a tieto slobody sú navzájom prepojené. Politické slobody podporujú slobody ekonomické a sociálne možnosti uľahčujú ekonomickú participáciu. Sen používa pojem ľudské schopnosti, ktorému prikladá osobitnú dôležitosť kvôli viacerým dôvodom:

1. ľudské schopnosti majú priamy súvis s blahobytom a slobodou ľudí
2. ľudské schopnosti majú nepriamu úlohu cez ovplyvňovanie sociálnej zmeny
3. ľudské schopnosti majú nepriamu úlohu cez ovplyvňovanie ekonomickej zmeny⁴⁹

Jednotlivcov chápe ako aktívnych aktérov, tzv. agents, ktorí konajú a robia zmeny a ich výsledky môžu byť posudzované na základe ich hodnôt a cieľov. Zdôrazňuje, že jednotlivci by nemali byť chápaný ako pasívny prijímatelia pomoci v rámci rozvojových programov, ale pomocou vytvorenia adekvátnych podmienok sú schopný riadiť svoj vlastný osud.⁵⁰

Kriticky sa stavia hlavne k teoretikom rastu, keďže podľa neho je ekonomické bohatstvo dôležité nie kvôli samotnému bohatstvu, ale kvôli tomu, aby pomocou neho mohli jednotlivci slobodne viesť život, aký si sami cenia. Práve kvôli tomu nemôže byť ekonomický rast chápaný ako hlavný cieľ rozvoja.⁵¹ Ďalej to rozvíja tézou, že chápať chudobu len ako nedostatok príjmu je obmedzený prístup z niekoľkých dôvodov:

1. vzťah medzi príjmom a schopnosťami je silno ovplyvnený vekom, zdravotným stavom, geografickými podmienkami, pohlavím a sociálnou úlohou
2. môže dôjsť k znásobeniu nevýhod, ktoré znižujú reálnu hodnotu príjmu. Napríklad chorý človek má zníženú schopnosť zvýšiť si príjem a zároveň sú jeho výdavky na lieky vyššie ako výdavky zdravého jedinca. Tým sa znižuje hodnota jeho príjmu v porovnaní s príjmom zdravého jedinca.

---

⁴⁹ Sen, A. (2001), s. 297

⁵⁰ Sen, A. (2001), s. 11-17

⁵¹ Sen, A. (2001), s. 14

3. distribúcia príjmu v rámci rodiny môže mať takisto nereálny súvis s celkovým príjmom rodiny. Napríklad pri preferencii chlapcov budú dievčatá v rôznej miere utláčané, čo sa však pri jednoduchom meraní príjmu nezistí a ani nezohľadní pri hodnotení blahobytu a chudoby jednotlivcov.
4. relatívna chudoba v súvislosti s príjmom môže v reálnom živote znamenať absolútnu chudobu v súvislosti so schopnosťami. Napríklad relatívna chudoba v rámci bohatej spoločnosti môže byť veľkým hendikepom aj v prípade ak by bol príjem jednotlivca v porovnaní so svetovou populáciou vyšší ako v chudobných štátoch sveta.

Amartya Sen zdôrazňuje potrebu analyzovať chudobu nie ohľadom prostriedkov, ale ohľadom cieľov a slobôd, aby mohli byť tieto ciele naplnené.⁵²

Na príklade Japonska poukazuje na potrebu rozvíjať sociálny sektor. V polovici 19. storočia bola vzdelanostná úroveň v Japonsku oveľa vyššia ako v Európe, aj keď priemyselná revolúcia v Japonsku ešte nezačala. Japonsko investovalo do ľudského rozvoja, najprv do vzdelania a potom do zdravotníctva, ešte v čase, keď patrilo medzi nerozvinuté štáty s veľkou diferenciaciou sociálnych skupín a ekonomický rozvoj neskôr ťažil práve z tohto ľudského rozvoja. Týmto príkladom kritizuje odporúčanie mnohých, aby štáty počkali s investíciami do sociálnej oblasti až kým nebudú bohatšie, keďže práve silný sociálny sektor je podľa Sena dôležitým faktorom pre ekonomický rast.⁵³ Ďalej zdôrazňuje potrebu chápať ekonomický rozvoj nielen v súvislosti s ekonomickým rastom, ale aj v súvislosti s demokraciou a politickými slobodami občanov. Poukazuje na spojitosť medzi politickými a občianskymi právami a prevenciou pohrôm, keďže práve dožadovanie sa svojich práv a tlak na vládu donúti vládu riešiť situáciu. Dôležitú úlohu pritom pripisuje verejnej diskusii. Ako príklad uvádza štát Kerala v Indii, kde sa práve pomocou verejnej diskusie o vplyve nižšej pôrodnosti na zníženie chudoby a blahobyt rodiny podarilo znížiť pôrodnostnú úroveň na 1,7, čo zodpovedá vyspelým štátom sveta.

---

⁵² Sen, A. (2001), s. 88-90

⁵³ Sen, A. (2001), s. 41-49

Dôležitým faktorom boli politické slobody diskutovať o problematike a zmeniť tradície vďaka vysokej gramotnosti.⁵⁴

Ďalej si podľa Sena na seba musia všetci zobrať zodpovednosť za vlastný život. Táto zodpovednosť si však vyžaduje slobodu. Bez slobody a schopnosti niečo urobiť nemôžeme nikoho zobrať na zodpovednosť za to, že nekonal. So slobodou a schopnosťou má jednotlivec povinnosť uvažovať nad konaním respektíve nekonaním, čo so sebou prináša osobnú zodpovednosť. Jeho základné teoretické závery možno zhrnúť do štyroch bodov:

1. sloboda znamená slobodne viesť život, ktorý si ceníme
2. existujú rôzne variácie v rámci všeobecnej orientácie sa na slobody, napríklad získať menej rovnoprávných slobôd alebo získať čo najviac slobôd bez ohľadu na rovnosť
3. pomocou verejnej diskusie je potrebné poukázať na nerovnosti v spoločnosti, ktoré nemožno brať ako niečo nevyhnutné
4. prístup k spravodlivosti a rozvoju na základe slobody sa opiera o myšlienky aktivity a schopnosti súdiť. Jednotlivec nie je pasívny prijímateľ, čiže pacient, ale agent. Zodpovední dospelý sa sám rozhoduje ako použije svoje schopnosti. Tieto schopnosti sú však závislé od sociálnych podmienok, ktoré sú dôležitým elementom individuálnych slobôd. Napríklad odopretie základného vzdelania dieťaťu je sociálne zlyhanie, ale skutočnosť ako použije svoje schopnosti získané v škole je zodpovednosť daného jednotlivca.⁵⁵

V prípade využitia tohto teoretického základu v praxi je najčastejšou radou vytvoriť systémy rovnostárskeho kolektívneho rozhodovania, vytvoriť demokraciu. Ak je rozvoj to, čo ľudia chcú, jeho charakteristickým prostriedkom budú techniky na dosiahnutie spoločnej dohody na dlhodobých cieľoch a kolektívnych aktivít potrebných na ich dosiahnutie. Prvotný zdroj vedomosti potrebných na rozvoj musí pochádzať od samotných občanov, aj keď vyhládajú expertov a partnerov, od ktorých by sa mohli učiť.⁵⁶

---

⁵⁴ Sen, A. (2001), s. 151-153

⁵⁵ Sen, A. (2001), s. 284-289

⁵⁶ Murphy, C., N. (2006), s. 44

1.10 Post-rozvojový koncept

Na začiatku 90. rokov vzniká nový smer rozvojovej teórie, ktorý sa nazýva post-rozvojový koncept. Medzi významných predstaviteľov patrí napríklad Ashis Nandy, Wolfgang Sachs, James Ferguson a Arturo Escobar, ktorý už v roku 1984 integroval Foucoltovo chápanie moci⁵⁷ a analýzu mocenských vzťahov do štúdia rozvojovej politiky. Jeho najvýznamnejším dielom v tomto ohľade je *Stretnutie s rozvojom – vytvorenie a zničenie tretieho sveta* z roku 1995. Jeho cieľom je analyzovať teoretický prúd rozvoja a jeho vývoj. Zdôrazňuje, že teória aj prax rozvoja boli charakterizované kultúrnou zaujatosťou, nepochopením a nesplnenými sľubmi. Jeho základnou tézou je, že neexistuje univerzálny model ekonomického a sociálneho rozvoja, ktorý môže byť objektívne aplikovaný na odlišné miestne spoločnosti, ktoré sú nesprávne zjednotené pod názvom Tretí svet. Poukazuje na to, že vytvorenie Tretieho sveta je etnocentrický výmysel povojnovej západnej spoločnosti a rozvoj je takisto chybný „režim reprezentácie“, ktorý sa vytvoril z konfliktnej ideológie, čiastočného záujmu a snahy západu, hlavne Spojených štátov amerických, presadiť svoje záujmy založené na sile voči nezápadným spoločnostiam.⁵⁸ Nakoniec sa koncept rozvoja rúca ako jednotná konceptualizácia ekonomickej zmeny, pričom Escobar takýto výsledok očakáva ako základ pre alternatívne, nezápadné cesty pokroku.⁵⁹ Táto rekonceptualizácia je podľa neho potrebná na oslobodenie a politické zviditeľnenie nezápadného sveta, ktorý bol až doteraz predmetom nátlaku zo strany rozvojového aparátu, ktorý robil z Tretieho sveta podriadených a bezmocných.⁶⁰ Ako alternatívne cesty preferuje reakcie domácich autonómnych sociálnych hnutí a miestne stratégie na riešenie problematiky rozvoja.⁶¹ Escobar ďalej tvrdí, že doteraz aplikované modely rozvoja spôsobili skôr zníženie príjmu a zavedenie nových foriem disciplíny, dozoru a útlaku, čo je dôsledkom pôvodu rozvojových projektov v znamení boja o moc a intelektuálnu hegemoniu, v ktorom hľadanie objektívnosti a efektívnosti podlieha záujmom silnejšieho, väčšinou darcovského štátu.⁶² Escobar tvrdí, že po druhej svetovej vojne dochádza k profesionalizácii rozvoja a Tretí svet sa

---

⁵⁷ vláda podľa Foucolta znamená vykonávať určitú formu dohľadu resp. kontroly nad obyvateľmi a prírodnými zdrojmi krajiny a nad správaním všetkých

⁵⁸ Escobar, A.: *Encountering Development – The making and unmaking of the third world*, Princeton University Press, Princeton, 1995, 1-17

⁵⁹ Escobar, A. (1995), 212-226

⁶⁰ Escobar, A. (1995), 57-171

⁶¹ Escobar, A. (1995), 215-217

⁶² Escobar, A. (1995), 199-211

inkorporoval do výskumných dát akademických programov, konferencií či konzultačných služieb, spolu s problematikou chudoby, hladu a negramotnosti, ktoré sa stali základným bodom záujmu pre rôznych expertov a štátnych úradníkov. Výsledkom ich práce je nekončiaci kolobeh správ a projektov, ktorých ciele sa však len zriedka naplňajú, a tak ich to oprávňuje na ďalšiu existenciu.

Post-rozvojový koncept je v podstate kritikou predchádzajúcich smerov rozvojovej ekonómie a rozvoj považuje za mŕtvý koncept, ktorý zlyhal vo viacerých aspektoch, pričom sa ponúka len málo alternatív na sociálnu zmenu.⁶³

Na záver tejto kapitoly by som ešte chcela v skratke načrtnúť akým smerom sa Rozvojový program OSN pohyboval, a z ktorých teoretických základov čerpal. Väčšina teoretikov kladie rozvojové teórie do trojuholníka rozvoj ako rast, rozvoj ako sloboda a rozvoj ako efektívnosť, s tým, že ich ťažisko je niekde v strede tohto trojuholníka. Prvé dve smerovania som už vysvetlila, tak by som chcela načrtnúť to tretie, keďže práve toto smerovanie sa stalo základným východiskom pre začiatky Rozvojového programu OSN. Efektívnosť môže poslúžiť rôznym záverom, ale pre rozvojových expertov je cieľ väčšinou pomôcť štátu stať sa rovnocenným partnerom pre rozvinuté štáty sveta. Je k tomu potrebné rozumieť rôznym prúdom v komplexných svetových systémoch a v prípade potreby zasiahnuť, vytvoriť systémy, ktoré by posúvali produkciu tovarov tam, kde je to najviac potrebné. Základnou črtou tohto smerovania je to, že ľudia z rozvojových krajín by mali prebrať procedúry a vedomosti, ktoré sa zrodili niekde inde.⁶⁴ Práve táto myšlienka sa stala základom pre technickú pomoc rozvojovým krajinám a pre posielanie expertov do týchto krajín, čo bolo, ako to uvidíme v ďalšej kapitole, základom práce UNDP hlavne v jeho začiatkoch. Od 70. rokov sa tento prístup postupne začal meniť, pod vplyvom rôznych okolností, smerom k prúdu rozvoj ako sloboda. Tento prúd zosilnel počas 80. rokov a od 90. rokov výrazne prevláda, čo badať hlavne na Správach o ľudskom rozvoji, ktoré UNDP každoročne vydáva. Na prácu Rozvojového programu OSN mali však výrazný vplyv aj iné teoretické smery ako napríklad teória trvalo udržateľného rozvoja či teória endogénneho rastu s dôrazom na ľudský kapitál a vzdelanie.

---

⁶³ Escobar, A.: *Imagining a post-development era - Critical thought, development and social movements*, 1992, <http://www.unc.edu/~aescobar/text/eng/escobar92.pdf>

⁶⁴ Murphy, C., N. (2006), s. 43-45

2. Hlavná náplň práce Rozvojového Programu Organizácie spojených národov

2.1 Charakteristika Rozvojového Programu Organizácie spojených národov

Rozvojový program Organizácie spojených národov je program OSN, ktorý sa orientuje na rozvojové otázky a na pomoc krajinám pri riešení rozvojových problémov. Zároveň je najväčším multilaterálnym zdrojom rozvojovej pomoci na svete.

UNDP vznikol v roku 1966 zlúčením dvoch entít OSN. Boli to Rozšírený program na technickú asistenciu (EPTA), ktorý poskytoval krajinám technickú pomoc a Špeciálny fond OSN, ktorý realizoval rôzne prieskumy a pripravoval investičné analýzy na identifikáciu ekonomicky výhodných projektov.⁶⁵

Hlavnou náplňou práce EPTA, Špeciálneho fondu a potom aj UNDP bolo poskytovať expertízu rozvojovým krajinám, pričom sa kládol dôraz na výmenu expertov medzi rozvojovým a rozvinutým svetom. Išlo v podstate o posielanie ľudí z rozvojových krajín do organizácií v rozvinutých krajinách, aby získali výcvik a skúsenosti a o posielanie expertov do rozvojových krajín. Postupne sa však táto orientácia na technickú pomoc začala meniť aj vďaka krajinám ako napríklad Palestína. Keďže v Palestíne dlhé roky nefungovala kvôli konfliktu žiadna národná vláda a ani Izrael ani Palestína nedôverovali žiadnej inej medzinárodnej agentúre, tak zostalo len na UNDP, aby okrem poskytovania technickej pomoci dohliadalo aj na budovanie mostov, škôl či nemocníc. Program na asistenciu palestínskemu ľudu funguje od roku 1980.⁶⁶ Presne tento príklad poukazuje na jednu z najsilnejších stránok UNDP – jej postupný vývoj smerom, akým to daná situácia vyžaduje a nielen striktné držanie sa náplne práce.

V súčasnosti pôsobí UNDP v 166 štátoch sveta. Pomáha pri budovaní infraštruktúry a základných inštitúcií v rôznych štátoch sveta a pomáha vytvárať nové agentúry OSN, ktoré sa orientujú na rozvoj, čiže pôsobí ako inkubátor pre nové

---

⁶⁵ St Clair, A., L.: The role of ideas in the United Nations Development Programme in Boas, M., McNeil, D.: Global institutions and development – Framing the world? Routledge, London, 2004, s. 180

⁶⁶ Murphy, C., N. (2006), s. 11

agentúry, ale niekedy aj pre samotné štáty, kde buduje kapacity štátnikov, aby čo najskôr mohli prevziať svoje úlohy. Čo sa týka agentúr OSN, v súčasnosti spravuje UNDP Kapitálový rozvojový fond OSN, Rozvojový fond pre ženy a Program dobrovoľníkov OSN.⁶⁷

UNDP bolo vždy jeden krok pred ostatnými rozvojovými organizáciami v niekoľkých smeroch. Už začiatkom 50. rokov presadzoval názor, že rozvoj by mal byť z hľadiska životného prostredia udržateľný a aj relatívne demokratický. V 70. a 80. rokoch bol UNDP jedným z prvých veľkých rozvojových organizácií, ktoré uznali centrálnu úlohu žien v rámci rozvoja. V 80. rokoch bol UNDP spolu s inými agentúrami OSN skeptický voči Washingtonskému konsenzu o rozvojovej politike a v 90. rokoch bol jeden z prvých organizácií, ktorý videl nutnosť administratívnej reformy v rámci celej Organizácie spojených národov, ak má pôvodná myšlienka OSN o rozvoji prežiť. Pokrokové myslenie UNDP sa prejavilo aj vo vzťahu k Svetovej banke. Bolo to práve UNDP, ktoré presvedčilo Svetovú banku zobrať na seba zodpovednosť za rozvoj a nevystupovať len ako entita, ktorá požičiava finančné zdroje, ale aj napríklad realizovať štúdie o výhodnom investovaní.⁶⁸

Hlavným mottom aktivít UNDP je: „pomôcť ľuďom, aby si dokázali pomôcť sami“⁶⁹, pričom sa snaží, aby každá krajina našla svoj vlastný prístup k riešeniu problémov. Keďže každá krajina má vlastné problémy s národnými špecifikami, nie je možné, aby riešenie svojich rozvojových problémov kopírovala od inej krajiny. UNDP spolu so svojimi partnermi na globálnej, regionálnej a aj národnej úrovni sa práve tomuto snaží predísť. Na základe svojej 40 ročnej praxe je to často UNDP, ktoré pomáha krajinám získať rozvojovú pomoc, asistenciu alebo strategické prepojenie na súkromný sektor. Vo vzťahu k rozvojovým krajinám používa „metódu koordinuj a kultivuj namiesto metódy rozkazuj a kontroluj“.⁷⁰

UNDP zohráva významnú úlohu aj vďaka svojej rozsiahlej sieti miestnych zástupcov a úradov v jednotlivých krajinách, vďaka ktorým sa informácie šíria oveľa väčšou rýchlosťou čo prispieva k efektívnosti organizácie. Pomocou tejto siete sa

---

⁶⁷ Fakta a čísla OSN, Základní údaje o Organizaci spojených národů, Informační centrum OSN v Praze, Praha 2005, s. 35

⁶⁸ Murphy, C., N. (2006), s. 18

⁶⁹ Fakta a čísla OSN (2005), s. 127

⁷⁰ Murphy, C., N. (2006), s. 18

potom môže vydatený projekt napríklad z Latinskej Ameriky použiť v Ázii či Afrike. V rámci OSN má UNDP na starosti riadenie Rozvojovej skupiny OSN. To znamená, že na národnej úrovni je miestny zástupca UNDP zároveň aj miestnym koordinátorom OSN a je zodpovedný za koherenciu práce rôznych častí rozvojového systému OSN a dokonca aj Brettonwoodských organizácií v danom štáte.

Samozrejme aj UNDP prešlo od svojho vzniku určitým vývojom. Napríklad jeden z hlavných nedostatkov ranného UNDP bol chýbajúci evaluačný systém. Išlo skôr iba o spokojnosť respektíve nespokojnosť daného experta UNDP, agentúry, ktorá realizovala projekt a rozvojovej krajiny s daným projektom, a nie o jeho hlbšie ohodnotenie.⁷¹ Postupne sa však situácia menila v tomto smere a v súčasnosti je monitoring a evaluácia projektov a programov UNDP jedným zo základných pilierov politiky UNDP.

Ďalším príkladom je samotné vytváranie projektov. Na začiatku jeho pôsobenia vytváral projekty UNDP v spolupráci so špecializovanými agentúrami OSN, ale už od 70. rokov vznikla snaha, aby si vlády vytvárali svoj vlastný národný rozvojový program s pomocou UNDP a on by im ho potom pomohol následne realizovať. To znamená, že UNDP by už neposkytoval akési menu, z ktorého si rozvojové krajiny môžu vybrať, ale mali si vytvoriť vlastné individuálne programy na základe vlastných potrieb. V súčasnosti je takýto prístup už pravidlom.

Počas 80. rokov začal UNDP podporovať právo národov na rozvoj a zdôrazňovalo, že k dosiahnutiu rozvoja je potrebný demokratický a autonómny štát. Ďalším dôležitým prvkom tohto obdobia je zmena orientácie UNDP zo štátov na jednotlivcov, hlavne pod vplyvom Rozvojového fondu pre ženy.

„Ernst B. Haas zdôrazňuje, že len veľmi málo medzinárodných organizácií malo schopnosť sa zmeniť inak ako ad hoc. Len málo bolo schopných vytvoriť si hĺbavé znalosti, na základe týchto znalostí si vytvoriť nové zvyky a prax a udržať legitimitu organizácie v očiach silnej skupiny jej členských štátov. UNDP to však dokázalo.“⁷²

---

⁷¹ St Clair, A., L. (2004), s. 183

⁷² Murphy, C., N. (2006), s. 200

Ďalšou oblasťou práce UNDP je jeho pomoc pri snahe o reformu obchodu, o oddelenie a pri snahe získať investície. Zároveň financuje pilotné projekty, pomáha krajinám získať zdroje a informácie o možnostiach riešiť svoje problémy, podporuje úlohu žien v rozvojom procese, združuje vlády, spoločnosť a zahraničných darcov, aby mohli lepšie koordinovať svoje snahy o zmenu k lepšiemu.⁷³

Výskum sa postupne začal orientovať na fakt, že ekonomický rast nie je zárukou rozvoja a je k tomu nutná ďalšia škála faktorov, hlavne sila sociálneho systému. V roku 1990 sa UNDP začal orientovať prioritne na ľudský rozvoj, pričom zvláštnu pozornosť začal venovať chudobe. Medzi ďalšie oblasti záujmu patrilo životné prostredie, manažment rozvoja, technická spolupráca medzi rozvojovými krajinami, transfer technológií a otázka úlohy žien v rozvoji. V tomto roku vznikla aj prvá Správa o ľudskom rozvoji, ktorá odvtedy vychádza každoročne a stala sa výnimočným nástrojom na podporu rozvoja. Predstavila Index ľudského rozvoja, ktorý sa opiera o tri základné ukazovatele, a to konkrétne GDP per capita, úroveň vzdelanosti a priemernej dĺžky života.⁷⁴ Táto Správa poskytuje detailnú analýzu rozvojových trendov vo svete a vďaka nej sa podarilo zvýšiť toky financovania smerom k financovaniu na zníženie chudoby a posilnenie sociálnych systémov. Vychádza na globálnej, regionálnej a aj národnej úrovni hlavne pomocou UNDP. Dôležitým pozitívom je jej úplná nezávislosť vďaka vybranému tímu odborníkov a ľudí z praxe. Zároveň však vychádza pod záštitou OSN. Tieto dva faktory spolu s jej ľahkou dostupnosťou pre širokú verejnosť na internetových stránkach OSN sú zdrojom jej veľkého úspechu.

Vďaka týmto Správam o ľudskom rozvoji sa mnohé nevládne organizácie a politické strany začali viac venovať ľudskému rozvoju a navrhovali ďalšie možnosti postupu. Tak sa mohlo UNDP „pretransformovať z organizácie, ktorá zvyšuje závislosť ľudí na svojej vláde na organizáciu, ktorá zároveň núti vlády, aby sa svojmu ľudu zodpovedali“. Správy majú veľký význam aj pre nevládne skupiny a investorov, keďže analyzujú situáciu v konkrétnych krajinách a merajú dosiahnutý pokrok a na ich základe je jednoduché zistiť, či je vláda danej krajiny spoľahlivá a zodpovedná. Dôležité sú aj pre novinárov, keďže z nich čerpajú informácie. Tým, že globálna

---

⁷³ Oficiálna stránka Rozvojového programu OSN, sekcia boja proti chudobe, www.undp.org/poverty

⁷⁴ Human Development report 1990 Concept and Measurement of human development, UNDP, Oxford University press, New York, 1990, s. 12, hdr.undp.org/reports/global/1990/en/

Správa o ľudskom rozvoji sa zameriava každý rok na inú problematiku, napríklad na nerovnosť príjmov, slabé riadenie vecí verejných či postavenie žien v spoločnosti, tak to často krát otvorí debatu o novej problematike.⁷⁵

V roku 1997 došlo k reforme UNDP, ktorá sa týkala šiestich oblastí:

1. koordinácia rozvojovej siete OSN
2. vzniká rámec rozvojovej pomoci OSN, ktorého cieľom je, aby každá krajina spojila celú škálu aktivít OSN so všeobecnými cieľmi v rámci určitého časového obdobia
3. sľub, že úrady OSN budú zdieľať spoločné priestory a tým vzniká myšlienka spoločného Domu OSN
4. pomoc vládam realizovať ciele, na ktorých sa dohodli na medzinárodných konferenciách
5. posilnenie úlohy miestneho koordinátora OSN a zvýšiť šancu, aby sa ním mohli stať aj osoby mimo UNDP
6. posilnenie spolupráce s Brettonwoodskými inštitúciami a mechanizmami OSN, ktoré sa zaoberajú ľudskými právami⁷⁶

Na konci 90. rokov dochádza k ďalším zmenám v rámci fungovania UNDP, aby sa stal efektívnejším a transparentnejším. Dochádza k reprofilovaniu pracovných náplní zamestnancov UNDP so snahou znížiť počet zamestnancov v hlavnom sídle UNDP o 25% a znížiť rozpočet úradov v jednotlivých krajinách o 15%. Najprv však bolo potrebné zistiť, ktoré pracovné výkony sú potrebné na bežný chod organizácie, aby neboli zdvojnásobené pracovné náplne a funkcie, a aby sa zrušili nepotrebné úkony. Ďalším cieľom bolo vytvoriť z UNDP flexibilnú organizáciu, čo v prvom rade znamenalo výcvik zamestnancov a efektívne využívanie fondov.⁷⁷ Obrovským krokom bolo zavedenie Atlasu, plánovacieho systému zdrojov, ktorý bol vytvorený v spolupráci s Populačným fondom OSN a s Úradom OSN pre servisné zabezpečenie projektov. Atlas spája dáta ohľadom projektov, financií a ľudských zdrojov. Všetky úrady UNDP môžu pracovať v tom istom systéme a majú prístup k tým istým dátam, čo umožňuje väčšiu transparentnosť agentúry, rýchlejšie rozhodovacie procesy a

⁷⁵ Murphy, C., N. (2006), s. 242 - 247

⁷⁶ Murphy, C., N. (2006) s. 290-291

⁷⁷ Murphy, C., N. (2006), s. 303

vyplácanie z fondov a pomohlo to rozšíriť skúsenosti z jednej časti organizácie do druhej.⁷⁸

Napriek všetkým týmto zmenám a reformám, UNDP ešte ani dnes nie je úplne transparentný a efektívny. Médiá často zdôrazňujú negatívne stránky OSN ako celku, ale aj jej agentúr. Napríklad v roku 2005 prebehla médiami správa, že v roku 2003 a 2004 Izraelské obranné sily našli dokumentáciu, z ktorej vyplýva, že UNDP finančne podporovalo dve organizácie, ktoré patrili pod teroristickú organizáciu Hamas, konkrétne Charitatívny výbor Tulkarm a Jeninský oblastný výbor pre charitatívne fondy. UNDP bol na toto spojenie v júni 2003 upozornený, ale miestny zástupca UNDP v Jeruzaleme v tom období, Timothy Rothermel, požiadavku Izraela prerušiť styky s týmito dvoma organizáciami odmietol.⁷⁹

Ďalší prípad, ktorý poukazuje na problematické črty UNDP, ale aj OSN ako celku, ako napríklad netransparentnosť každodenného priebehu operácií OSN, nedostatočný vonkajší dohľad a revízia finančných záležitostí, nekompetentnosť a nedostatočné manažérske schopnosti zo strany hodnostárov UNDP, ale aj OSN, sa objavil začiatkom roku 2007. Vznikli polemiky o tom, že UNDP poskytlo severokórejskej vláde financie bez akéhokoľvek dohľadu nad tým, či sa tieto financie používajú na legitímne rozvojové aktivity. Severokórejská vláda dokonca sama dosadila svojich ľudí do miestneho zastúpenia UNDP v Severnej Kórei a odmietla poskytnúť pre UNDP slobodný dohľad nad projektmi UNDP. Pri skúmaní tohto prípadu sa Spojené štáty americké obrátili na UNDP s prosbou o prístup k vnútornému auditu UNDP, čo však Rozvojová program OSN zamietol, keďže podľa jeho vnútorných predpisov je jeho vnútorný audit prístupný iba pre členské štáty Výkonnej rady UNDP a aj to len vo forme zhrnutia a nie k dokumentácii ako celku.⁸⁰ Tento prípad sa v súčasnosti vyšetruje.

Práca UNDP je z veľkej časti založená na informáciách. Dnes existuje 22 vedomostných komunit vytvorených UNDP, pričom na tom celkovo participuje 14 000 ľudí. Schopnosť dodať potrebné informácie krajinám je založená na sieti

---

⁷⁸ A Time for bold ambition: Together we can cut poverty in half, UNDP Annual Report, 2005, <http://www.undp.org/annualreports/2005/english/IAR05-English.pdf>, s. 40

⁷⁹ The UN at work, 19. január 2005, <http://www.powerlineblog.com/archives/009242.php>

⁸⁰ Kirkpatrick, M.: United nations dictator's programme, Wall Street Journal. (Eastern edition), New York, Jan 19, 2007, s. A.15

centier ako Medzinárodné centrum chudoby v Brazílii, Rozvojové centrum pre púštne oblasti v Nairobi a Riadiace centrum v Oslo. Tieto centrá pomáhajú zlepšiť dopad aktivít UNDP v praxi, tým, že poskytujú najnovšie informácie a myšlienky, čo sa týka širšieho spektra rozvojových problémov.⁸¹

Partneri UNDP sa na neho obracajú hlavne kvôli rýchlej odpovedi na rozvojové otázky. Napríklad Bolívijská vláda požiadala úrad UNDP pôsobiaci v Bolívii o pomoc pri vytvorení nového zákona o decentralizácii zdravotníctva a školstva. Úrad požiadal o informácie z informačných sietí a počas niekoľkých dní prišla odpoveď, ktorá odkazovala na podobné skúsenosti z Argentíny, Brazílie, Kolumbie a Keni. Zdôrazňovala hlavne možné problémy s príliš rýchlou decentralizáciou. UNDP nakoniec pomohol Bolívii vypracovať návrh zákona, ktorý sa zakladal na postupnej decentralizácii. Ako ďalší príklad môžem uviesť Azerbajdžan, ktorý požiadal UNDP o pomoc pri vytvorení agentúry na podporu exportu. Na základe skúseností z iných štátov mu UNDP odporučil integráciu novej agentúry do už existujúcej agentúry na podporu investícií, aby mohli spolupracovať na spoločných problémoch. Po prehodnotení možností s tým Azerbajdžan súhlasil ako s najlepším možným riešením.⁸²

Čo sa týka financií, finančné zdroje UNDP sú dobrovoľné príspevky od členských štátov OSN. Krajiny, ktoré dostávajú pomoc od UNDP, prispievajú formou personálu, budov a zariadenia.⁸³ Hlavným prispievateľom EPTA a neskôr aj UNDP boli Spojené štáty americké, ktoré v roku 1953 pokrývali až 60% výdavkov EPTA. Postupne však svoju podporu znižovali a v roku 2004 ich percentuálny podiel na výdavkoch UNDP predstavoval už len 11,7%. Kvôli tomuto vedomému znižovaniu pomoci zo strany USA sa UNDP snažilo hľadať darcov inde. Zameralo sa na štáty, ktoré neboli priamo alebo nepriamo závislé od USA ako napríklad škandinávske krajiny, ktoré Administrátor, ktorý je na čele UNDP, presvedčil, že bohatšie štáty majú na seba zobrať materiálnu zodpovednosť za štáty chudobné. Vďaka tejto

---

⁸¹ Global Partnership for development, UNDP Annual report, New York 2006, s.32, <http://www.undp.org/publications/annualreport2006/>

⁸² A Time for bold ambition: Together we can cut poverty in half (2005), s. 21

⁸³ Fakta a čísla OSN (2005), s. 128

stratégii začali Dánsko, Holandsko, Nórsko, Švédsko a Švajčiarsko od roku 1963 prispievať per capita viac ako USA.⁸⁴

Ďalšími veľkými prispievateľmi sa postupom času stali krajiny, ktoré predtým samé pomoc dostávali a aj vďaka UNDP mali vybudovanú silnú ekonomiku a tak mohli prispievať na rozvoj. Patria sem krajiny ako napríklad Írsko a Fínsko.

Po konci Studenej vojny a konci súperenia veľmocí sa však príspevok USA začal často považovať za hornú hranicu možného príspevku, keďže napríklad Nórsko si myslí, že ak by prispelo na UNDP väčšou čiastkou ako USA, malo by to politické dôsledky. Výsledkom bolo dočasné zníženie rozpočtu UNDP, ale po teroristických útokoch z 11. septembra 2001 sa kvôli boju proti terorizmu finančné toky znovu obnovili. Napríklad v roku 2004 išlo najviac peňazí práve do Afganistanu⁸⁵ pričom Irak bol na šiestom mieste.⁸⁶

Oblasti, ktorým sa UNDP najviac venuje sú vzájomne prepojené: demokratická vláda, zníženie chudoby, prevencia kríz a obnova mieru, energetika a životné prostredie a HIV/AIDS, pričom zníženie chudoby predstavuje 25% jeho práce. Tým, že sú tieto oblasti prepojené, UNDP pomáha posilniť medzisektorálne kapacity krajín, vďaka čomu sa potom môže Oficiálna rozvojová pomoc (ODA) účinnejšie využívať a pomáha to urýchliť pokrok.⁸⁷

2.2 Práca Rozvojového programu OSN na poli boja s chudobou

Často krát sa stáva, že sa krajiny dostávajú do pasce chudoby následkom zlého zdravotného stavu obyvateľstva, zlej výživy, nízkej vzdelanosti, vysokého populačného rastu, či zlému prístupu k pitnej vode. V prípade ak sa k tomu ešte pridajú zlé prírodné podmienky, extrémne geografické podmienky ako napríklad tropické podnebie a veľké vzdialenosti od svetových trhov, tak to má za príčinu nízke priame investície a nedostatočný súkromný kapitál v danom regióne. Pre tieto štáty je

---

⁸⁴ Murphy, C., N. (2006), s. 68

⁸⁵ UNDP sa v Afganistane výrazne podieľal na organizácii prezidentských volieb v roku 2004. Afganský volebný projekt bol pre UNDP najväčším svojho druhu. Viac ako 9200 registračných skupín pôsobilo v celom Afganistane a bolo zriadených okolo 27 000 volebných miestností, dokonca aj v susednom Iráne a Pakistane.

⁸⁶ Murphy, C., N. (2006), s. 301

⁸⁷ Global Partnership for development (2006), s.3

to začarovaný kruh, keďže bez investícií a súkromného kapitálu sa nezmenia ani podmienky v krajine.⁸⁸

„ V súčasnosti predstavuje 1/5 najbohatšej časti svetovej populácie 85% celkového svetového príjmu, pričom 1/5 najchudobnejšej časti len 1,4% z celkového svetového príjmu.“ Z toho nám vyplýva, že pozitíva globalizácie sú vo vzťahu k rozvojovým krajinám prerozdeľované nerovnomerne.⁸⁹

Ukazovatele chudoby sú integrálnou súčasťou národnej stratégie na zníženie chudoby a odrážajú definíciu chudoby podľa daného štátu. Existuje mnoho typov a kategórií týchto ukazovateľov. V súčasnosti už chudoba nie je chápaná len ako materiálny nedostatok, ale zahŕňajú sa sem aj nemateriálne indikátory ako životné prostredie, otázky pohlavia a zraniteľnosti a sociálne indikátory. Snaha doplniť objektívne ukazovatele chudoby subjektívnymi síce pomáha rozšíriť naše chápanie podstaty aj príčiny chudoby, ale ešte neexistuje konsenzus ako zladit' obe, hlavne ak si protirečia. Napríklad keďže ukazovatele príjmu sa vykazujú vo finančných jednotkách a sociálne ukazovatele v iných jednotkách, je ťažké ich integrovať.⁹⁰

UNDP sa počas svojho pôsobenia posunul od ekonomického pohľadu na chudobu, ktorý prevládal hlavne počas prvých rokov jeho existencie, k etickej formulácii chudoby, ktorá sa zakladá na koncepte rozvoja, ktorý zabezpečuje slobodu, blahobyt a dôstojnosť pre všetkých.⁹¹ UNDP vníma v súčasnosti chudobu ako „komplexný jav, na ktorého vzniku sa podieľajú nedostatočné možnosti ľudí podieľať sa na chode spoločnosti, príliš nízke príjmy a nedostatok základných služieb“.⁹²

Práca UNDP sa orientuje na zníženie chudoby približne od 80. rokov. Spočiatku išlo hlavne o technickú pomoc v rámci projektov boja s chudobou, kde však UNDP nemalo nijaký väčší vplyv na samotnú vládnu politiku. Neskôr začalo pomáhať vládam rozvojového sveta konkrétne pri formulovaní týchto projektov a ich

---

⁸⁸ A Time for bold ambition: Together we can cut poverty in half, (2005), s. 7

⁸⁹ United Nations Development Programme Evaluation Office: Essentials UNDP practice area: Poverty reduction synthesis of lessons learned, UNDP, New York, 2003, s.1

⁹⁰ Lok, R.: Poverty indicators, UNDP, New York, 1995, s. 13-14, <http://www.undp.org/undp/seped/povres.html>

⁹¹ St Clair, A., L. (2004), s. 178

⁹² Fakta a čísla OSN (2005), s. 146

zahrnutí do národných rozvojových stratégií. Išlo teda hlavne o spoluprácu s vládami a nie nevládnymi subjektmi.

Až do polovice 90. rokov malo UNDP problémy s koherenciou politiky hlavného sídla UNDP v New Yorku s politikou miestnych úradov UNDP v jednotlivých štátoch sveta ohľadom definície chudoby a spoločných programov. UNDP sa v tomto období zamerával skôr na miestne iniciatívy v rámci rôznych projektov a nemal ešte vypracovaný celistvý program na zníženie chudoby. Problémom bolo aj nedostatočné vlastníctvo programov tzv. ownership na zníženie chudoby vládami rozvojových krajín a nedostatočná koordinácia UNDP s inými donormi, hlavne čo sa týka Svetovej banky. Neexistovali ešte ani základné prieskumy a dáta ohľadom efektívnosti projektov. Výraznou prednosťou UNDP však bola jeho úloha sprostredkovateľa a schopnosť zmobilizovať medzinárodnú pomoc na budovanie národných kapacít na boj s chudobou.⁹³

Rok 1995 bol pre prácu UNDP veľmi významný. Na Sociálnom summite v Kodani v tomto roku sa 180 štátov zaviazalo formulovať alebo posilňovať svoju národnú agendu v oblasti zníženia chudoby v súvislosti so štrukturálnymi príčinami chudoby. Ako odpoveď na túto iniciatívu UNDP spustil v spolupráci so svojimi partnermi v marci 1996 Strategickú iniciatívu na znižovanie chudoby. Zamerala sa na „zvýšenie verejného povedomia o problematike, posilnenie kapacít vládnych agentúr a občianskej spoločnosti zbierať, analyzovať a monitorovať sociálne indikátory a sledovať dopad verejnej politiky a rozpočtu na život ľudí, definovanie národných cieľov pri znížení chudoby a zlepšenie koordinácie medzi agentúrami, ktoré sa zaoberajú sociálnou a ekonomickou politikou štátu budovanie konsenzu medzi verejnými a súkromnými aktérmi a aktérmi občianskej spoločnosti“.⁹⁴ Rozpočet na túto iniciatívu bolo 20 miliónov amerických dolárov, pričom 11 miliónov poskytlo UNDP z vlastných zdrojov a zvyšok predstavovali príspevky bilaterálnych darcov.

Veľká časť aktivít UNDP sa zamerala na ohodnotenie a profilovanie chudoby v špecifických skupinách obyvateľstva ako napríklad domorodé obyvateľstvo, mladí

⁹³ McKinley, T.: Overview of UNDP's support to poverty reduction strategies, UNDP, 2004, <http://www.undp.org/poverty/docs-propoor/Overview%20of%20UNDP%20Support%20to%20PRSPs%201999-2003%20-%20May%202004.doc>, s. 1

⁹⁴ Poverty strategies initiative, UNDP, 1998 <http://www.undp.org/poverty/povertyarchive/initiatives/psi/#contents>, s. 1

Ľudia bez práce, ľudia postihnutí HIV/AIDS, ženy alebo deti z ulice. Cieľom bolo preskúmať chudobu z iného uhla a zistiť príčiny a dôsledky chudoby v rámci miestneho kontextu. Monitorovanie chudoby bolo tiež dôležitou súčasťou mnohých projektov a programov. Bolo spustené veľké množstvo prieskumov domácností ohľadom príjmu, výdavkov a indikátorov blahobytu. V niektorých krajinách išlo hlavne o definíciu základného potravinového košíka a v iných o zmeranie línie chudoby v danom štáte. Často krát boli problémom konfliktné údaje alebo nejasná definícia chudoby, čo potom negatívne ovplyvnilo formuláciu politik a programov vlády. Pomocou tejto iniciatívy sa vylepšili databázy krajín ohľadom chudoby a vytvorili sa mapy chudoby, ktoré zdôraznili nerovnosti v rámci krajiny a pomohli pri identifikácii znevýhodnených skupín alebo regiónov.⁹⁵

Nerovnosť sa stáva v súčasnosti obrovským problémom, keďže sa neustále prehlbuje na národnej a aj globálnej úrovni. Aj v krajinách, ktoré zaznamenali trvalý ekonomický rast, sa zväčšila nerovnosť medzi príjmami. Napríklad v Juhoafrickej republike, ktorá zaznamenala za posledné tri roky rast 3,9%, 10% najchudobnejšej časti populácie predstavuje len 1,4% príjmov, pričom 10% najbohatších až 44%. To nám poukazuje na fakt, že síce ekonomický rast je dôležitým elementom pri rozvoji, ale vysoká nerovnosť obmedzuje dopad rastu na chudobu a to potom zároveň spomaľuje ekonomický rast. Rast GDP, prebytok v rozpočte a rezervy zahraničných mien majú len čiastočnú hodnotu, ak to nie je sprevádzané rovnomerným rozdeľovaním zdrojov, zlepšením prístupu k zdravotnej starostlivosti a k vzdelaniu a vhodnou politikou životného prostredia.⁹⁶ To znamená, že nejde o vytvorenie politiky, ktorá by bola proti rastu, ale o identifikáciu takých politických nástrojov, ktoré by pomohli zlepšiť ekonomický blahobyt chudobných.⁹⁷ Práve kvôli tomu je dôležité, aby sa zmapovali znevýhodnené skupiny či regióny v krajine, aby sa mohli tieto nástroje vytvoriť a adekvátne používať.

V rámci Strategickej iniciatívy na zníženie chudoby sa pomoc UNDP zamerala aj na prípravu národných stratégií na zníženie chudoby. Na procese prípravy týchto stratégií sa zúčastnili všetci strategickí aktéri v spoločnosti. Cieľom bolo, aby sa tieto

⁹⁵ Poverty strategies initiative (1998), s.1-2

⁹⁶ Global Partnership for development (2006), s.28

⁹⁷ Vandemoortele, J.: Are we really reducing global poverty?, UNDP, New York, 2002, s. 11, [http://lnweb18.worldbank.org/eap/eap.nsf/Attachments/poverty+reduce+2/\\$File/are+we+really+reducing.pdf](http://lnweb18.worldbank.org/eap/eap.nsf/Attachments/poverty+reduce+2/$File/are+we+really+reducing.pdf)

národné stratégie nechápali ako niečo nanútené zo zahraničia, ale aby pomocou rozprúdenia debaty a konzultácií v rámci spoločnosti boli tieto stratégie dielom daného štátu. Keďže iba v takomto prípade sú tieto stratégie využívané a napĺňané aj v praxi.

Medzi ďalšie aktivity patrilo napríklad aj zmapovanie percentuálneho podielu výdavkov na základnú sociálnu starostlivosť zo štátneho rozpočtu v rámci podpory Iniciatívy 20/20⁹⁸, publikácia Národných správ o ľudskom rozvoji a mobilizácia verejnej podpory na zníženie chudoby. Národné správy o ľudskom rozvoji sú pre štáty užitočné z viacerých dôvodov. Okrem toho, že skúmajú pokrok v oblasti ľudského rozvoja, tak prieskumy a zbieranie informácií, čo je súčasťou prípravy každej správy, prispieva k budovaniu kapacít štátov pri zbieraní a analýze dát. Pomocou využívania miestnych inštitúcií a expertízy sa taktiež nepriamo budujú miestne kapacity. UNDP sa zameriava aj na výcvik autorít na vládnej, regionálnej a aj miestnej úrovni pri analýze politík, monitorovaní chudoby, štatistike o pohlaviach, rozpočte a iných oblastiach, ktoré štáty potrebujú posilniť pri dlhodobom boji s chudobou.⁹⁹ Samozrejme sa aktivity menili v rámci každej krajiny, ale dosiahlo sa to, že sa zdôraznili príčiny a dôsledky chudoby vo svete, čo potom následne uľahčil dialóg s národnými aktérmi a rozvojovými organizáciami pri boji s chudobou.

V roku 1997 predstavila Správa o ľudskom rozvoji novú metódu merania chudoby a to prostredníctvom Indexu ľudskej chudoby. Tento indikátor ľudského rozvoja je jednoduchým súhrnom GDP per capita, vzdelanosti a priemernej dĺžky života, keďže ohľadom týchto oblastí ľudského rozvoja existujú dáta vo väčšine krajín sveta, čiže využíva tie isté aspekty ľudského života ako Indikátor ľudského rozvoja. Rozdiel je však v tom, že sa skôr zameriava na nedostatky, napríklad pravdepodobnosť úmrtia pred 40. rokom života, percentuálne zastúpenie dospelých medzi analfabetmi, percento jednotlivcov s prístupom k pitnej vode atď.¹⁰⁰ Niektoré krajiny dokonca zaviedli aj ďalšie indikátory vo svojich národných správach

---

⁹⁸ Na začiatku 90. rokov predstavilo OSN Iniciatívu 20/20, ktorá sa opierala o partnerstvo medzi rozvojovým a rozvinutým svetom. Táto iniciatíva predpokladala alokáciu 20% financií z národného rozpočtu a 20% donorskej pomoci na financovanie základných sociálnych služieb. Cieľom bol celosvetový prístup k balíku základných služieb. Podľa štúdií UNCEF a UNDP predstavuje podiel financií z rozpočtu na základné sociálne služby 12-14% z ODA. Vandemoortele, J. (2002), s. 15

⁹⁹ McKinley, T. (2004), s. 2

¹⁰⁰ Human Development report 1997: Human Development to Eradicate Poverty, UNDP, Oxford University Press, New York, 1997, s.34, hdr.undp.org/reports/global/1997/en/

o ľudskom rozvoji, navrhnuté presne na meranie parametrov, ktoré sú dôležité v danej krajine. Napríklad v afrických štátoch sa dostáva do popredia problematika HIV/AIDS a v Arménsku ľudské práva.¹⁰¹

Obrovským problémom v rozvojových krajinách, ale aj v niektorých rozvinutých krajinách, je problematika korupcie a klientelizmu. Negatívny dopad korupcie na rozvoj je v súčasnosti uznaný za realitu a mnohé skúsenosti z celého sveta to podporujú. Korupcia bráni ekonomickému rozvoju krajiny, zhoršuje kvalitu sociálnych služieb a ničí efekt investícií do infraštruktúry, inštitúcií a sociálnych služieb. Práve kvôli tomu sa od roku 1997 UNDP podieľa na programoch transparentnosti a integrity v rámci intervencií na posilnenie demokratickej vlády, hlavne pomocou Programu na podporu transparentnosti a zodpovednosti¹⁰². Medzi hlavné nástroje UNDP v tejto oblasti patrí napríklad podpora zvýšenia povedomia o problematike, poradné služby národným partnerom na základe predchádzajúcich skúseností a budovanie kapacity inštitúcií a národných orgánov na boj s korupciou.¹⁰³

V tomto období vznikajú dve dôležité publikácie: Prekonanie ľudskej chudoby z roku 1998 a z roku 2000, ktoré hodnotia dosiahnutý pokrok v jednotlivých krajinách v boji s chudobou. Správa z roku 2000 zdôrazňuje fakt, že ani nie jedna tretina rozvojových krajín sa intenzívne orientuje na boj s chudobou a často krát ide len o hmlisté ciele a nejasné formulácie. Pritom je veľmi dôležité, aby štátne reformy, ekonomická a sociálna politika vlády a konkrétne kroky v boji s chudobou sa dopĺňali a aby sa monitoroval pokrok v oblasti chudoby na základe národných definícií chudoby a cieľov, ktoré si štáty samé vytýčili.¹⁰⁴

V roku 1999 začali Svetová banka a Medzinárodný menový fond používať za základ odpúšťania dlhov a nových koncesionárskych pôžičiek vyhotovenie Strategického dokumentu na zníženie chudoby.¹⁰⁵ Tento dokument poukazuje na chudobu ako na problém, ktorý postihuje prakticky všetky spoločnosti. V tomto

---

¹⁰¹ Murphy, C., N. (2006), s. 252

¹⁰² Programme for accountability and transparency

¹⁰³ Anti-corruption practice note, UNDP, New York, 2004, s. 1-5
<http://www.undp.org/policy/docs/practicenotes/Anti%20Corruption%20Note%20Draft%20FINAL%20copy%20edited%20100404.pdf>

¹⁰⁴ McKinley, T. (2004), s. 2

¹⁰⁵ Conference report of UNDP: Poverty reduction strategies. What have we learned?, UNDP, New York, 2001, s.3, http://www.undp.org/poverty/publications/docs/Poverty_Bergen%20Report.pdf

období bol na čele Svetovej banky James Wolfensohn, ktorý dal Svetovej banke „ľudskú tvár“ a cieľ zničiť chudobu vo svete, pričom chudobu vnímal aj ako zlý prístup k zdravotnej starostlivosti, k vzdelaniu, k službám, ako nedostatočnú vybavenosť infraštruktúrou, nezaistenú bezpečnosť zo strany štátu alebo nebezpečenstvo sociálneho vylúčenia.¹⁰⁶ Rozvojový program OSN sa tým pádom snažil pomôcť vládam rozvojového sveta pri vyhotovení tohto dokumentu, pričom sa opieral o už existujúce Strategické iniciatívy na zníženie chudoby. Zároveň sa však snažil sem zahrnúť širšie rozvojové problémy ako rovnosť pohlaví, udržateľnosť životného prostredia a práva domorodého obyvateľstva.

V rokoch 1999-2002 vzniká v rámci UNDP v oblasti zníženia chudoby tzv. Rámec strategických výsledkov¹⁰⁷ a najväčšia pozornosť sa začala opierať o monitorovania chudoby a na stratégie na zníženie chudoby. Hlavným cieľom bolo preniesť úspešné pilotné projekty na celonárodnú úroveň a zakomponovať ich do národných stratégií alebo ich prípadne rozšíriť do celého sveta. V oblasti monitorovania chudoby sa pokračovalo v rôznych prieskumoch domácností, štátneho rozpočtu a životných podmienok v krajine. Ako príklad možno uviesť Tanzániu, kde UNDP vyvinulo obrovskú snahu na vytvorenie monitorovacieho systému, ktorý sledoval viaceré stránky chudoby a výsledkom bolo vytvorenie Tanzánijskej sociálno-ekonomickej databázy. V mnohých prípadoch malo monitorovanie chudoby priamy dopad na stratégie na zníženie chudoby, keďže vďaka lepšej analýze problému boli kroky vlády v danej problematike oveľa ucelenejšie.¹⁰⁸ Cieľom UNDP bolo zároveň pomocou monitorovacích systémom posilniť kapacity štátu pri boji s chudobou a aby boli štáty schopné sledovať rôzne dimenzie chudoby, nielen meranie chudoby pomocou príjmov či výdavkov.

Ďalšou oblasťou aktivity UNDP bolo pomôcť rozvojových krajinám, aby Strategický dokument na zníženie chudoby korešpondoval s ekonomickou stratégiou štátov. Ako príklad možno uviesť regionálny program 9 krajín ázijsko-pacifického regiónu, ktorý inicializoval UNDP v roku 2002. Tieto štáty sa sústredili na zdôraznenie potrieb chudobných v rámci ekonomického programov s dôrazom na

---

¹⁰⁶ Einhorn, J.: Reforming the World Bank, Foreign Affairs, , Vol. 85, No 1, január/február 2006

¹⁰⁷ Strategies Result Framework

¹⁰⁸ McKinley, T. (2004), s. 4

Strategické dokumenty na zníženie chudoby. Zúčastnili sa ho Bangladéš, Čína, Kambodža, Mongolsko, Myanmar, Nepál, Srí Lanka a Vietnam.¹⁰⁹

Medzi ďalšie aktivity UNDP čo sa týka Rámca strategických výsledkov patrilo rozšírenie a ochrana základného majetku chudobných, pričom sa sem zahŕňal hmotný majetok a prístup k mikrofinanciám, prístup k základnej sociálnej starostlivosti a prístup k informáciám a komunikačným technológiám. Čo sa týka hmotného majetku, bol úspech UNDP len čiastočný a zahŕňal len menšie projekty týkajúce sa prístupu k pôde a v niektorých prípadoch k vodným zdrojom a nie nejakú národnú stratégiu. Ako príklad môžem uviesť projekt v Mongolsku, ktorého cieľom bol prístup tradičných pastierskych komunít k pôde, kde by mohli pásť svoje stáda.¹¹⁰

Projekty mikrofinancovania sa stali najúspešnejšie hlavne vďaka Kapitálovému rozvojovému fondu OSN (UNCDF), ktorý riadi UNDP a ktorý poskytuje finančnú pomoc najmenej rozvinutým krajinám sveta. Napríklad v Mozambiku UNCDF spolupracoval s miestnymi autoritami, národnou vládou, bilaterálnymi agentúrami z Holandska, Nórska a Švajčiarska, so Svetovou Bankou a UNDP na mobilizáciu 11 miliónov amerických dolárov na pilotný program, ktorý sa týkal posilnenia miestnej vlády. Cieľom bolo povzbudiť miestnych ľudí na účasti pri rozvojovom plánovaní.¹¹¹ Je zaujímavé, že v roku 2006 získal Nobelovu cenu za mier práve človek, ktorý zaviedol v Indii mikrofinancovanie, Muhammad Yunus. Už v roku 1976 vytvoril projekt, ktorý poskytoval pôžičky pre chudobných, ktorým by iné inštitúcie nepožičiavali. V roku 1983 na základe tohto projektu vznikla Grameen banka, ktorá dodnes poskytuje mikrokredit, pôžičky na vzdelanie, domácnosť, zavlžovacie systémy a iné aktivity, aby pomohla chudobným.¹¹²

V oblasti sociálnej politiky sa UNDP nepodarilo realizovať žiadne mimoriadne programy či stratégie. Môžem akurát spomenúť napríklad projekty v Argentíne, Etiópii či Myanmare, kde UNDP podporoval rozvoj základnej zdravotnej starostlivosti alebo Indiu, kde podporoval základné vzdelanie. Ako príklady pomoci ohľadom sociálneho zabezpečenia možno spomenúť aj projekty na poskytnutie

---

¹⁰⁹ McKinley, T. (2004), s. 6

¹¹⁰ McKinley, T. (2004), s. 6

¹¹¹ A Time for bold ambition: Together we can cut poverty in half, (2005), s. 25

¹¹² Oficiálna stránka Grameen Banky, <http://www.grameen-info.org/>

sociálnej ochrany počas Ázijskej finančnej krízy alebo pomoc tranzitným krajinám reformovať svoje systémy sociálneho zabezpečenia.¹¹³

V roku 2000 došlo v oblasti znižovania chudoby k veľkej zmene, čo malo obrovský dopad aj na prácu UNDP. V roku 2000 prijalo 191 štátov sveta na Miléniovom summite Miléniové rozvojové ciele, ktoré sa stali v ďalšom období hlavnou súčasťou práce UNDP. Práve kvôli tomu venujem problematike Miléniových rozvojových cieľov zvláštnu kapitolu.

UNDP pomáha rozvojovým krajinám vybudovať základy pre ekonomický rast na podporu chudobných a podporuje snahu rozvíjať zručnosti, vedomosti či zdroje, ktoré povedú k udržateľnému rozvoju. Obchod môže byť efektívnym motorom ekonomického rastu, ale mnoho výrobcov rozvojových krajín je odrezaných od svetových trhov kvôli dotovaným výrobkom z rozvinutého sveta, kvôli nedostatku infraštruktúry, alebo know-how potrebného na fungovanie na medzinárodnej ekonomickej scéne. Ak by sa trhy rozvojového sveta otvorili pre chudobné národy, zachránilo by to mnoho životov od hladu a chudoby. Samozrejme prístup na trhy nie je postačujúci. UNDP pomáha rozvojovým krajinám podieľať sa na multilaterálnom obchode v rámci Integrovaného rámca pre technickú pomoc súvisiacu s obchodom pre najmenej rozvinuté krajiny.¹¹⁴ Je to multidonorský program, ktorý vznikol v decembri 1996 na ministerskom stretnutí Svetovej obchodnej organizácie v Singapure. Na tomto programe sa podieľa Medzinárodný menový fond (MMF), Medzinárodné obchodné centrum (ITC), Svetová banka, Rozvojový program OSN, Konferencia OSN pre obchod a rozvoj (UNCTAD) a Svetová obchodná organizácia (WTO). Základným cieľom programu je pomôcť najmenej rozvinutým krajinám zapojiť sa do svetového obchodu, podporiť ich ekonomický rast a stratégie na zníženie chudoby.¹¹⁵ Napríklad v roku 2005 pomohol Azerbajdžanu pomocou Nadácie na podporu exportu a investícií posilniť export a vytvoriť vhodnú vládnu exportnú stratégiu pre rozvoj neropného sektoru a vytvoriť Exportné informačné centrum, ktoré ponúka poradenstvo pre potencionálnych exportérov.¹¹⁶

---

¹¹³ McKinley, T. (2004), s. 7

¹¹⁴ Integrated framework for trade related technical assistance

¹¹⁵ Integrovaný rámec pre technickú pomoc súvisiacu s obchodom pre najmenej rozvinuté krajiny, <http://www.integratedframework.org/>

¹¹⁶ Global Partnership for development (2006), s.8

UNDP pracuje aj v oblasti súkromného sektora, kde sa snaží posilniť partnerstvo medzi veľkými korporáciami, vládami, nevládnymi organizáciami a miestnymi podnikmi. Napríklad pomocou iniciatívy Rastúci a udržateľný obchod UNDP pomáha identifikovať a realizovať niektoré obchodné investície, čo má za cieľ reagovať na konkrétne miestne pomery, stimulovať miestne podniky a tým aj znižovať chudobu v regióne. Táto iniciatíva taktiež pomáha pri zosúladení záujmov veľkých korporácií a národných záujmov a je založená na predpoklade, že ekonomický rast v rozvojovom svete je v dlhodobom spektre v záujme všetkých. Rastúci a udržateľný obchod pomocou svojich investícií podporuje vidiecke telekomunikácie, ale aj financovanie poľnohospodárskych dodávateľov či malé a stredné podniky. Zúčastnili sa ho El Salvador, Etiópia, Keňa, Madagaskar, Srbsko, Čierna Hora, Tanzánia a Zambia.¹¹⁷

Na základe odporúčenia UNDP vznikla v roku 2003 Komisia pre súkromný sektor a rozvoj, ktorá vydala v roku 2004 správu Uvoľnenie podnikania: Aby bol obchod prínosný aj pre chudobných. Zamerala sa nielen na veľké korporácie, ale aj na malé podniky, ktoré zamestnávajú hlavne miestnych chudobných. Správa navrhuje, aby vlády, podniky, občianske združenia, pracovné organizácie a rozvojové agentúry spolupracovali na šírení prosperity aj na najnižšie vrstvy spoločnosti. Veľa malých podnikov by mohlo poskytnúť prácu v chudobnejších regiónoch a tým oživiť obchod a prispieť k transformácii celého regiónu. V podstate sa UNDP snaží vytvoriť silné spojenectvo medzi znížením chudoby a rozvíjaním súkromného sektora.¹¹⁸ UNDP však zohráva dôležitú úlohu nielen pri spoločných rokovaníach a celkovej komunikácii medzi súkromným sektorom a vládou, ale aj pri spolupráci darcovských krajín, medzinárodných finančných inštitúcií a občianskou spoločnosťou, ktorá je dôležitou súčasťou procesu boja s chudobou, či už pri vytváraní politik alebo aj pri vytváraní konkrétnych projektov na zníženie chudoby. Napríklad v apríli 2006 sa konalo stretnutie UNDP s Poradným výborom pre organizácie občianskej spoločnosti,

---

¹¹⁷ Global Partnership for development (2006), s.23

¹¹⁸ Unleashing Entrepreneurship: Making Business Work for the Poor. Report of the Commission on the Private Sector and Development to the UN Secretary-General, New York 2004, s. 1-3, <http://www.undp.org/cpsd/documents/report/english/fullreport.pdf>

kde spolu preberali otázky týkajúce sa reformy OSN, rozvoja obchodných možností a prevencie konfliktov.¹¹⁹

Ako ďalší príklad sprostredkovateľa komunikácie môžem uviesť pomoc UNDP pri zjednotení princípov na boj s chudobou v slabých štátoch, kde slabé inštitúcie a slabé riadenie vecí verejných sťažujú prístup pomoci k miliónom ľudíom, medzi Svetovou bankou, Európskou komisiou a Komisiou pre rozvojovú pomoc, ktorá funguje v rámci OECD. Na fóre Partnerstvo pre efektívnu rozvojovú kooperáciu, sa stretli predstavitelia Komisie pre rozvojovú pomoc so širokou škálou vlád a inštitúcií mimo OECD, ktoré sa zapájajú do rozvojovej spolupráce a práve UNDP sa stalo sprostredkovateľom spolupráce medzi OECD a krajinami mimo OECD. Toto stretnutie viedlo k zriadeniu Vysokého fóra pre efektívnosť pomoci, kde sa stretli predstavitelia rozvinutých a rozvojových krajín. Výsledkom bola dohoda, že finančná pomoc musí vzrásť a musí byť použitá na budovanie kapacít štátov v oblasti silnejšieho riadenia vecí verejných a väčšieho pokroku v rozvoji a zdôraznili aj potrebu zosúladiť pomoc s potrebami štátu, zjednodušenie procedúr a zabezpečenie trvalého prílivu financií.¹²⁰

15.-17. marca 2001 sa konala v Nórsku konferencia, ktorá prehodnocovala výsledky Stratégií na zníženie chudoby. Organizovalo ju nórske Ministerstvo zahraničných vecí, UNDP, Inštitút Christian Michelsen a Porovnávací výskumný program chudoby. Taktiež sa jej zúčastnili aj Guatemala, Laos, Lotyšsko, Mali, Nepál, Uganda a Rwanda, aby sa podelili o svoje skúsenosti. Na základe zhodnotenia Stratégií na zníženie chudoby vyšlo najavo, že riešiť problematiku chudoby je skôr politická než technická otázka. Tieto stratégie môžu byť úspešné len za predpokladu dobrej technickej analýzy, politickej podpory a podpory zo strany chudobných, ktorých sa tieto stratégie priamo týkajú.¹²¹ Konferencia sa sústredila hlavne na to, ako stimulovať takéto politické stratégie a na úlohu vonkajšej pomoci. Dôležitým záverom konferencie bolo, že boj s chudobou je vysoko politický. Napríklad v Libanone sa diskusia o chudobe často zamieňa za problémy regionálnej nerovnosti alebo sektárskeho delenia, ktoré boli príčinou roky trvajúcej občianskej vojny. Preto sa UNDP rozhodlo predstaviť namiesto chudoby menej deliaci pojem „životné

¹¹⁹ Global Partnership for development (2006), s.22

¹²⁰ A Time for bold ambition: Together we can cut poverty in half (2005), s. 37

¹²¹ Conference report of UNDP: Poverty reduction strategies (2001), s.3-4

podmienky“. Ďalej sa zdôraznilo, že darcovia môžu zohrať konštruktívnu úlohu ak sa spoľahnú aj na národné politické procesy, pričom sa konštatovalo, že v minulosti často využívaná politická podmienenosť limitovala efektívne využitie pomoci. Darcovia sa musia spojiť s najlepšimi strategickými partnermi, pričom krátkodobo môže dôjsť k určitým ústupkom voči demokracii ohľadom politickej reformy v prospech chudobných. Dôležitou úlohou darcov je stimulovať verejnú diskusiu. Ďalším záverom bolo poukázanie na fakt, že myšlienky sú pri vytváraní reforiem lepšie ako peniaze, keďže ak je nejaká iniciatíva zle vypracovaná, tak tomu nepomôže ani zvýšenie finančných tokov.¹²²

Niektoré rozvojové krajiny využívajú pri snahe bojovať s chudobou a vybudovať stabilný štát všetky svoje domáce zdroje a potrebujú masívnu pomoc, či už vďaka Oficiálnej rozvojovej pomoci, zníženia zadlženia alebo už spomínaného obchodu. Krajiny, ktoré dokázali, že vedia využívať túto pomoc, dostávajú financie priamo do svojho rozpočtu a nielen v rámci rôznych projektov alebo programov. Toto je dôležitý krok, ktorý podporuje iniciatívu štátov, znižuje administratívne prekážky a poukazuje na väčšiu rovnováhu v medzinárodnej spolupráci.¹²³

Na Konferencii sa účastníci dohodli na 10 odporúčaníach pre darcov:

1. uznať, že zníženie chudoby je dlhodobý proces
2. prispieť k tomu, aby sa rozšírilo povedomie o tom, čo vlastne chudoba je
3. pomôcť zabezpečiť, aby konzultácie v rámci krajiny boli kompletným procesom, čiže dať slovo aj skupinám ako menšiny, ženy či geograficky marginalizované obyvateľstvo
4. použiť miestnu expertízu a národné inštitúcie pri technickej spolupráci kedykoľvek je to možné
5. uľahčiť lepšiu koordináciu v rámci vlády a zabezpečiť, aby Stratégie na zníženie chudoby boli integrované do iných plánovacích programov a nástrojov
6. podporiť výcvik a vzdelanosť v problematike chudoby
7. pomôcť zaistiť, aby boli Stratégie financované domácimi aj vonkajšími zdrojmi

---

¹²² Conference report of UNDP: Poverty reduction strategies (2001), s.6-8

¹²³ A Time for bold ambition: Together we can cut poverty in half (2005), s. 6

8. prispieť pri budovaní miestnych kapacít na monitorovanie chudoby a na identifikáciu jej príčin
9. asistovať pri rozvoji systémov na meranie chudoby založených na Miléniových rozvojových cieľoch alebo na monitorovacích systémoch
10. podporiť zapojenie sa občianskej spoločnosti do procesov monitorovania chudoby¹²⁴

Rozvojový program OSN sa snaží priebežne učiť z vlastných chýb a vytvárať vhodnejšie politiky na zníženie chudoby s novými nápadmi a celistvejšou stratégiou. V roku 2003 vydáva UNDP správu Syntéza skúseností z oblasti zníženia chudoby. Táto správa zdôrazňuje, že efektívny prístup na monitorovanie musí prekonať politické aj technické problémy. Je potrebné, aby bolo monitorovanie chápané ako vlastníctvo štátu, lebo inak sa budú snahy štátu v tejto oblasti len fragmentovať. Snahy rôznych štátnych agentúr musia byť koordinované. Taktiež je potrebné podporiť vládu pri snahe posilniť svoje štatistické informačné systémy v rámci štatistických úradov, univerzít, nevládných organizácií a súkromného sektora, aby mohli pravidelne vydávať kvalitné a spoľahlivé štatistiky. Je veľmi dôležité presvedčiť politikov o dôležitosti monitorovania kvantitatívnej aj kvalitatívnej dimenzie chudoby kvôli identifikácii indikátorov chudoby na úrovni domácností, komún, regiónov a štátu a kvôli identifikácii najlepších možných inovatívnych riešení problému na danej úrovni spoločnosti. Monitorovanie je konštruktívne len v prípade, ak vedie ku konkrétnym krokom.¹²⁵

Správa taktiež zdôrazňuje, že pri znižovaní chudoby sú Miléniové rozvojové ciele a Strategické dokumenty na zníženie chudoby veľmi dôležité, keďže sú katalyzátorom pri budovaní národnej kapacity systematicky monitorovať ciele a vypracovávať správy o pokroku. Je dôležité, aby sa zbierali presné a úplné údaje o chudobe a blahobyte, a aby organizácie občianskej spoločnosti a vlády dokázali vytvoriť určitý vzťah medzi cieľmi a formuláciami svojej politiky. Efektívne monitorovanie závisí aj od aktívnej spolupráce národných a medzinárodných aktérov. Rôzni aktéri sa totiž pozerajú na chudobu rôzne a tým majú pri vypracovaní stratégií aj rôzne myšlienky a inšpiráciu. Úloha týchto aktérov je dvojaká. Na jednej strane

---

¹²⁴ Conference report of UNDP: Poverty reduction strategies (2001), s.16

¹²⁵ United Nations Development Programme Evaluation Office (2003), s. 2

rozšíriť verejné povedomie o problematike pomocou rôznych kampaní a na strane druhej monitorovaním pokroku zaujať verejnosť problematikou zníženia chudoby. Monitorovanie umožňuje nielen sledovanie pokroku, ale aj poučiť sa zo získaných skúseností.¹²⁶

2.3 Príklady práce UNDP z jednotlivých častí sveta

Už počas 80. rokov prichádzali s pomocou UNDP do Subsaharskej Afriky ekonómovia, ktorých hlavná úloha bola vybudovať kapacity štátov na realizáciu národných záujmov. Išlo hlavne o budovanie koherentnej makroekonomickej politiky, vytvorenie miestnych inštitúcií, posilnenie kapacít jednotlivcov a o pomoc pri rokovaniach so Svetovou bankou a Spojenými štátmi americkými, ktorí boli najväčšími donormi v regióne. V tomto období však takáto politika UNDP protirečila politike Svetovej banky, ktorá sa snažila skôr sama iniciovať projekty, ktoré podľa nej tieto štáty potrebovali. Problém bol, že kvôli tomu, že malo UNDP najviac skúseností v rozvojovom svete a aj s koordináciou agentúr OSN, tak OSN chcela, aby to bolo práve UNDP, ktorý by sa konfrontoval so Svetovou bankou v rozvojových otázkach.¹²⁷

V rámci Stratégie na zníženie chudoby sa v Subsaharskej Afrike realizovalo 30 projektov. Finančné prostriedky sa použili v oveľa väčšej miere ako v iných regiónoch na zhodnotenie stratégií a programov na zníženie chudoby ako napríklad v Botswane, Keni, Mauritánii či Zambii. V Mauritánii sa napríklad prehodnotil národný projekt na boj s chudobou, ktorý bol vypracovaný v roku 1994 a na jeho základe sa vytvoril Národný program, ktorý bol predstavený v roku 1998. To viedlo k príspevku 300 miliónov amerických dolárov zo strany darcov na podporu tohto programu.¹²⁸

Zníženie najhorších foriem chudoby často začína rozšírením schopnosti poskytnúť základné služby na zlepšenie života chudobných. Stredoafrická republika je na základe Indexu ľudského rozvoja na 169. mieste. Táto krajina prešla niekoľkými rokmi konfliktu a väčšina jej obyvateľstva žije na vidieku v podmienkach chudoby a má problémy s uspokojovaním základných životných potrieb. Len malá časť

¹²⁶ United Nations Development Programme Evaluation Office (2003), s. 3-9

¹²⁷ Murphy, C., N. (2006), s. 126

¹²⁸ Poverty strategies initiative (1998), s.4

populácie má prístup k elektrine. Keď sa UNDP snažilo tento problém riešiť s Ministerstvom energetiky, bolo mu vysvetlené, že chudobní by aj tak nemali ako zaplatiť elektrinu a tak v týchto oblastiach elektrina ani nie je zavedená. UNDP potom predostrelo rôzne stratégie, ktoré využívajú iné štáty na riešenie tohto problému v iných častiach sveta a usporiadalo niekoľko stretnutí miestnych vodcov a predstaviteľov Ministerstva. Tieto stretnutia sa konali po zotmení a začínali premietaním krátkeho filmu. Pre mnohých vodcov to bola prvá skúsenosť s elektrinou a na druhej strane si predstavitelia Ministerstva vyskúšali aké to je existovať bez elektriny. Miestny vodcovia zdôrazňovali, že po 45 rokoch nezávislosti majú právo na prístup k elektrine. Po týchto stretnutiach UNDP pomohlo načrtnúť energetickú stratégiu, ktorá by zohľadňovala aj potreby chudobných. V roku 2004 vznikla vládna komisia, ktorá riešila tento problém, a ktorá prijala tento návrh za novú Národnú energetickú stratégiu Stredoafrickej republiky.¹²⁹

Medzi ďalšie činnosti UNDP patrilo aj vypracovanie Národných správ o ľudskom rozvoji. Dopad týchto správ sa dá veľmi pekne ilustrovať na príklade Gambie. V Gambii sa pomocou UNDP a Medzinárodnej organizácie práce najprv navrhol monitorovací systém, ktorý sa potom previedol na národnú aj miestnu úroveň. Vycvičili sa ľudia na jeho používanie a keď sa už tento systém bez problémov používal, tak prebehol celonárodný prieskum domácností ohľadom chudoby. Na základe zistených dát sa vypracovala Správa o ľudskom rozvoji. Dopad takejto činnosti bol ďalekosiahly. Na miestnej úrovni to prispelo k vybudovaniu kapacít pre plánovanie a používanie iniciatív na boj s chudobou a vznikla aj rada indikátorov chudoby pre Gambiu a nová línia chudoby spolu s profilom chudoby. Takisto vzrástla aj kapacita monitorovať chudobu a vytvárať rôzne programy na boj s chudobou.¹³⁰

Ako ďalší príklad práce UNDP v Subsaharskej Afrike môžeme uviesť Niger, ktorý je podľa Indexu ľudského rozvoja na 176. mieste. Jedným z problémov v Nigeri sú nedostatočné zásoby vody. Keďže je úlohou miestnej vlády zabezpečiť lepšie verejné služby, UNDP spolupracuje s národnou vládou pri vytvorení právneho rámca na decentralizáciu vládnych služieb. Po lokálnych voľbách v roku 2004 UNDP pomáha zlepšiť kvalifikáciu zvolených zástupcov, pričom sa opiera o predošlú

---

¹²⁹ A Time for bold ambition: Together we can cut poverty in half (2005), s. 18

¹³⁰ Poverty strategies initiative (1998), s.5

iniciatívu UNDP, ktorá v spolupráci s Európskou komisiou, Africkou rozvojovou bankou a Švajčiarskou agentúrou pre rozvoj a kooperáciu, pomáhala vytvoriť miestne komisie na zaobchádzanie so zásobami vody vo viac ako 1000 komunitách v Nigeri. Členovia tejto komisie sa učili ako hospodáriť s vodou v prospech obyvateľstva a aj životného prostredia.¹³¹

Na konci roku 2004 v spolupráci s japonskou vládou, Úradom špeciálneho poradcu OSN pre Afriku, Globálnou koalíciou pre Afriku a Svetovou bankou usporiadal v Tokiu Konferenciu Ázia - Afrika. Zišli sa tu premiér Japonska a Nigérie, prezident Keni a vyše 350 podnikateľov, aby zdôraznili obchodné a investičné možnosti medzi oboma regiónmi. Toto stretnutie bolo prvým dôležitým stretnutím po Medzinárodnej konferencii o rozvoji Afriky, ktorá sa konala v roku 2003 v Tokiu.¹³²

Čo sa týka Ázijského regiónu a Pacifiku, jedna z hlavných črt Stratégií na zníženie chudoby v tomto regióne je, že len polovica štátov sa rozhodla šíriť povedomie o chudobe pomocou Národných správ o ľudskom rozvoji. Medzi výnimky patrí napríklad Nepál, ktorý pri príprave svojej Národnej správy o ľudskom rozvoji usporiadal osem školení, na ktorých sa zúčastnili politici, akademici, nevládne organizácie, výskumníci a aj úradníci. Po prijatí správy sa potom konal dvojdňový seminár, na ktorom sa prehodnotili závery. Tím pracovníkov, ktorý pripravoval správu potom dokonca pomáhal vláde vytvoriť rozvojový plán krajiny, ktorý sa mal väčšou mierou orientovať na rozvoj.¹³³

Dôležitou oblasťou boja s chudobou v tomto regióne je mapovanie a hodnotenie chudoby aj kvôli zdôrazneniu regionálnych a etnických nerovností v rámci krajín. Napríklad na Maledívoch sa realizoval prieskum, ktorý sa sústredil na rôzne typy zraniteľnosti a na identifikáciu regionálnych rozdielov v príjmoch a v prístupe k službám. Tento prieskum poukázal na problematiku rôznosti jednotlivých ostrovov.¹³⁴

UNDP v rámci boja s chudobou sa zameriava aj na podporu informačných systémov. Napríklad v Indii už od 70. rokov podporuje technologické inštitúcie.

¹³¹ A Time for bold ambition: Together we can cut poverty in half (2005), s. 18

¹³² A Time for bold ambition: Together we can cut poverty in half (2005), s. 26

¹³³ Poverty strategies initiative (1998), s.6

¹³⁴ Poverty strategies initiative (1998), s.7

Indické národné centrum informatiky je jedným z najväčších a najsofistikovanejších centier na svete, ktorý začal ako jeden z mnohých malých projektov UNDP. Dnes tu pracuje vyše 3500 technikov a zaoberá sa širokou škálou služieb od vydávania pasov, cez kartový systém registrácie dopravných prostriedkov, elektronizácie prihlášok k voľbám a vytvára aj podobné systémy ako je Atlas v UNDP pre rôzne vlády.¹³⁵

Z fondov UNDP bol taktiež financovaný napríklad aj Národný seminár na pozdvihnutie chudoby v Kambodži, na ktorom sa zúčastnilo viac ako 200 predstaviteľov vlády a medzinárodných organizácií. Jeden z dôležitých výsledkov tohto seminára bol zvýšený dialóg medzi vládou a skupinami, ktoré sa zaoberajú chudobou. Zvýšenie povedomia a vytváranie politík na zníženie chudoby sú kroky, ktorých cieľom je reálna zmena, z ktorej by ťažili hlavne chudobný.¹³⁶

V Arabskom svete vzniklo v rámci Stratégie na zníženie chudoby 11 projektov, ktoré sa sústredili hlavne na aktivity spojené s definíciou chudoby a jej zmapovanie hlavne kvôli nedostatku dát v tejto oblasti. Napríklad v Libanone prebehol prieskum domácností ohľadom životných štandardov a chudoby, pričom chudoba sa chápala ako neuspokojené základné potreby. Potom sa analyzovali makroekonomické a mikroekonomické determinanty chudoby a zhodnotili sa prieskumy. Na základe toho vznikla prvá definícia chudoby v Libanone. UNDP potom odporučil uskutočniť ďalší prieskum, ktorý by bol kombináciou metódy na meranie línie chudoby, ktorá je nápomocná pri formulovaní ekonomickej politiky a metódy na meranie neuspokojených základných potrieb (unsatisfied basic needs - UBN), ktorá je nápomocná pri formulovaní sociálnej politiky štátu. Prebehol prieskum v 15 000 domácnostiach. Pri porovnaní týchto dvoch prieskumov vzniklo 11 indikátorov príjmu a blahobytu. Výsledkom bola štúdia o mapovaní chudoby, ktorá bola publikovaná aj v iných štátoch sveta.¹³⁷

V oveľa menšej miere ako v iných častiach sveta sa Arabské štáty zamerali na budovanie sociálneho sektoru v rámci Iniciatívy 20/20. Ako príklad z tejto oblasti práce UNDP, môžem uviesť Maroko, kde tím konzultantov vypracoval v októbri 1998 štúdiu, ktorá skúma hlavné problémy, ktoré ovplyvňujú sociálny sektor v Maroku.

¹³⁵ Murphy, C., N. (2006), s. 320

¹³⁶ Poverty strategies initiative (1998), s.8

¹³⁷ Poverty strategies initiative (1998), s.8-9

Tento tím predložil viaceré návrhy na zlepšenie výdavkov verejných financií a aj oficiálnej rozvojovej pomoci, ktoré Maroko prijíma. Následne prebehli viaceré semináre pre mimovládne organizácie na tému boja s chudobou a po vypracovaní Marockej správy o ľudskom rozvoji aj celonárodný seminár o jej záveroch.¹³⁸

Čo sa týka Latinskej Ameriky, UNDP má v tomto regióne veľký úspech aj vďaka používaniu princípu „100% podieľania sa na nákladoch“, čo v podstate znamená, že UNDP participuje aj na projektoch, ktoré sú v plnom rozsahu financované rozvojovými vládami. UNDP pritom poskytuje rozvojovým vládam svoj skúsený personál, potrebné zariadenia a sofistikované systémy zálohovania, čiže tým rozvojové vlády mnoho získajú. Zároveň na tom získa aj UNDP, tým, že používa tento prístup hlavne v rámci budovania kapacít štátu v oblasti demokratizácie.¹³⁹

Medzi špecifikum tohto regiónu patria aktivity UNDP na pomoc domorodému obyvateľstvu, ktoré patrí medzi najchudobnejšiu časť populácie. Napríklad v Guatemale je 60% populácie zložená z potomkov Mayov. UNDP sa snaží pomôcť pri formulovaní Národného rozvojového plánu pre Mayskú populáciu. Tento plán by mal zohľadniť systém spravovania pôdy domorodým obyvateľstvom a aj právo Mayov na ich vlastnú kultúrnu identitu pomocou vlastného jazyka, etnicity a tradičného práva. Tento plán je vypracovaný v spolupráci s vysokými predstaviteľmi Mayov.¹⁴⁰

Aj v tomto regióne sa však UNDP zameriava v rámci Stratégií na zníženie chudoby hlavne na zhodnotenie úrovne chudoby, vytváranie národných plánov na zníženie chudoby a prípravu prehľadov o výdavkoch na sociálny sektor. Napríklad Grenada sa zúčastňuje oblastného programu, ktorý je podporovaný UNDP a Karibskou rozvojovou bankou. Cieľom je rozvoj kapacít na hodnotenie a mapovanie chudoby na viacerých ostrovných štátoch. Počas roku 1998 prebehol prieskum životných podmienok a analýza situácie na komunálnej úrovni.¹⁴¹

---

¹³⁸ Poverty strategies initiative (1998), s.9

¹³⁹ Murphy, C., N. (2006), s. 211-212

¹⁴⁰ Poverty strategies initiative (1998), s.11

¹⁴¹ Poverty strategies initiative (1998), s.10

3. Miléniové rozvojové ciele

3.1 Charakteristika Miléniových rozvojových cieľov a práca UNDP v tejto oblasti

Miléniové rozvojové ciele vznikli v snahe znížiť chudobu vo svete v jej najrozličnejších formách ako napríklad chudoba na základe príjmu, hlad, choroba, neadekvátne možnosti bývania, pričom zároveň podporujú potrebu rovnosti pohlavia, vzdelania a udržateľnosti životného prostredia.¹⁴² Na týchto cieľoch sa dohodlo svetové spoločenstvo na Miléniovom summite, ktorý sa konal 6.-8. septembra 2000 pod oficiálnym názvom Spojené národy v 21. storočí. Usporiadanie Miléniového summitu navrhol vtedajší generálny tajomník OSN, Kofi Annan, vo svojej správe z roku 1997 *Obnova Spojených národov: program reformy*. Vychádzal z presvedčenia, že prelom storočí je vhodným symbolickým momentom na definovanie novej vízie OSN.¹⁴³ Na Miléniovom summite potom predstavil dokument *My ľudia: úloha OSN v 21. storočí*, kde zdôraznil obrovské výzvy, ktorým čelí svetová spoločnosť: extrémna chudoba, pandemické choroby, zhoršovanie životného prostredia, vojna a občianske konflikty, a na základe diagnózy ich príčin navrhol možné riešenia pomocou globálnej spolupráce. Tento dokument sa stal základom Miléniovej deklarácie, ktorá vznikla na tomto summite.¹⁴⁴

Miléniový summit v podstate zosumarizoval ciele, na ktorých sa dohodlo medzinárodné spoločenstvo počas 90. rokov na rôznych medzinárodných konferenciách, ako napríklad na Detskom summite v New Yorku v 1990, na Svetovom summite v Rio de Janeiru v 1992, na Summite o populácii v Cairu v 1994 alebo na Sociálnom summite v Kodani v roku 1995.¹⁴⁵ Výsledkom bola Miléniová deklarácia, ktorú podpísalo všetkých 191 štátov Organizácie spojených národov. Je rozdelená na osem hlavných kapitol, ktoré sa týkajú bezpečnosti a odzbrojenia, rozvoja a zníženia chudoby, ochrany ľudských práv a demokracie, ochrany

¹⁴² UN Millennium project: Investing in development. A practical plan to achieve the Millennium development goals, Earthscan press, New York, 2005, s. 1, <http://www.unmillenniumproject.org/documents/MainReportComplete-lowres.pdf>

¹⁴³ Miléniový summit, Jak naplnit poslání OSN ve 21. století, <http://www.osn.cz/zpravodajstvi/zpravy/zprava.php?id=687>

¹⁴⁴ Sachs, J., D.: The end of poverty: The economic possibilities of our time, 2005 Penguin press, USA, s. 211

¹⁴⁵ Vandermoortele, J.: Ambition is golden: Meeting the MDG's, Development Journal, No 48, 2005, s. 5, <http://proquest.umi.com.proxy2.lib.uwo.ca>

zraniteľných, posilnenia OSN a špeciálnych potrieb Afriky. Miléniová deklarácia OSN konkretizuje Miléniové rozvojové ciele.¹⁴⁶ Ide o osem rozvojových cieľov, ktoré by sa mali dosiahnuť do roku 2015, konkrétne:

1. zníženie extrémnej chudoby a hladu na polovicu, pričom sú tu definované dva čiastkové ciele – znížiť na polovicu počet ľudí, ktorých príjem je nižší ako jeden dolár na deň v období 1990 – 2015 a znížiť na polovicu počet hladujúcich v tom istom období
2. dosiahnutie základného vzdelania pre všetkých, čiže zabezpečiť, aby všetky deti, dievčatá aj chlapci, boli schopné dokončiť základné vzdelanie
3. presadzovanie rovnosti pohlavia, to znamená znížiť nerovnosť pohlavia na základných a stredných školách najlepšie do roku 2005, a na všetkých úrovniach školstva do roku 2015
4. zníženie úmrtnosti detí do päť rokov o 1/3 v období 1990 – 2015
5. zníženie materskej úmrtnosti o 3 v období 1990 – 2015
6. zamedzenie šírenia HIV/AIDS, malárie a iných chorôb, pričom sú tu definované dva čiastkové ciele – znížiť na polovicu šírenie HIV/AIDS a zamedzenie jeho ďalšieho šírenia do 2015 a znížiť na polovicu šírenie malárie a iných významných chorôb a zamedzenie ich ďalšieho šírenia do 2015
7. zaistenie trvalej udržateľnosti životného prostredia, pričom sú tu definované tri čiastkové ciele – integrovať princípy udržateľného rozvoja do politiky štátov a zamedziť strate prírodných zdrojov, znížiť na polovicu podiel ľudí bez trvalého prístupu k pitnej vode a hygienickým zariadeniam do 2015 a výrazne zlepšiť životy aspoň 100 miliónov ľudí, ktorý žijú v slumoch do roku 2020
8. posilňovanie svetového partnerstva pre rozvoj s dôrazom na pomoc, obchod a odpustenie dlhov, pričom je tu definovaných sedem čiastkových cieľov – rozvoj otvoreného, predvídateľného a nediskriminujúceho obchodného a finančného systému založeného na pravidlách, zohľadniť špeciálne potreby najmenej rozvinutých štátov,

---

¹⁴⁶ United nations Millennium declaration, A/ RES/55/2, 8. december 2000, <http://www.un.org/millennium/declaration/ares552e.htm>

zohľadniť špeciálne potreby vnútrozemských rozvojových štátov a malých ostrovných rozvojových štátov, riešiť problém zadlženosti rozvojových krajín pomocou národných a medzinárodných nástrojov s cieľom, aby bol ich dlh dlhodobo udržateľný, v spolupráci s rozvojovými krajinami vyvinúť a implementovať stratégie na produktívnu prácu pre mladých, v spolupráci s farmaceutickými spoločnosťami poskytnúť rozvojovým krajinám prístup k základným liekom a v spolupráci so súkromným sektorom sprístupniť výhody nových technológií, hlavne informačných a komunikačných technológií.¹⁴⁷

Miléniové ciele boli stanovené na základe pozorovaní zo 70. a 80. rokov, čo vysvetľuje, prečo nie sú rovnaké v každej oblasti, keďže niektoré majú za cieľ zníženie o 1, iné o 2/3 alebo 3.¹⁴⁸ UNDP v spolupráci s inými agentúrami, fondmi a programami OSN, Svetovou bankou, Medzinárodným menovým fondom a Organizáciou pre ekonomickú spoluprácu a rozvoj identifikovalo viac ako 40 indikátorov na meranie pokroku v tejto oblasti. Výhoda Miléniových rozvojových cieľov je, že sú časovo ohraničené a kvantitatívne vyjadrené. Tým poskytujú rozvojovým krajinám a medzinárodnej komunite rámec na plánovanie intervencií a monitorovanie pokroku v oblasti zníženia mnohých dimenzií chudoby vo svete.¹⁴⁹

Chudoba je v podstate najväčším popretím ľudských práv, či už priamo alebo nepriamo. Priamu väzbu môžeme vidieť v súvislosti s 25. a 26. článkom Všeobecnej deklarácie ľudských práv. Článok 25. stanovuje: „Každý má právo na životnú úroveň zabezpečujúcu jemu i jeho rodine zdravie a blahobyť vrátane potravy, šatstva, bývania, lekárskej starostlivosti a nevyhnutných sociálnych opatrení... Materstvo a detstvo majú nárok na osobitnú starostlivosť a pomoc.“¹⁵⁰ Jasne tu možno vidieť väzbu na 1., 4. a 5. Miléniový cieľ. Článok 26. možno spojiť s 2. Miléniovým cieľom: „Každý má právo na vzdelanie. Vzdelanie má byť bezplatné, aspoň v začiatkových a

---

¹⁴⁷ Millennium development goals indicators, The official UN site for the MDG indicators, <http://mdgs.un.org/unsd/mdg/Host.aspx?Content=Indicators/OfficialList.htm>

¹⁴⁸ Vandemoortele, J. (2005), s.6

¹⁴⁹ United Nations Economic and Social Commission for Asia and the Pacific: Achieving the MDGs in Asia: a case for more aid?, ESCAP, New York 2006, s. 6, http://www.mdgasiapacific.org/files/shared_folder/documents/A_Case_for_more_AIDS.pdf

¹⁵⁰ Universal declaration of human rights, <http://www.un.org/Overview/rights.html>

základných stupňoch....“¹⁵¹ Miléniová deklarácia dokonca samotná odkazuje na Všeobecnú deklaráciu ľudských práv ako na požiadavku pri realizácii Miléniových rozvojových cieľov.¹⁵²

Miléniové rozvojové ciele sú adresované hlavne pre najchudobnejšie krajiny sveta, ktoré robia len veľmi pomaly pokrok. Tieto ciele sa musia preniesť z globálnej na štátnu úroveň, aby sa vlády mohli zodpovedať za dosiahnutý respektíve nedosiahnutý pokrok. Sú to prvé medzinárodné ciele, ktoré uznávajú aj na najvyššej úrovni, že chudoba môže byť v najchudobnejších štátoch sveta znížená len v prípade ak rozvojové krajiny vytvoria vhodné plány na zníženie chudoby a rozvinuté krajiny zvýšia svoju podporu.¹⁵³ Niektorí môžu tvrdiť, že boj s terorizmom má prednosť pred bojom s chudobou, ale je to nesprávny predpoklad, keďže nejde o súťaž medzi chudobou a bezpečnosťou.¹⁵⁴ Naopak Miléniové rozvojové ciele prispievajú k medzinárodnej a národnej bezpečnosti a stabilite, keďže chudobné a vyhladnuté štáty sa ľahšie dostanú do konfliktu kvôli nedostatočným zdrojom.¹⁵⁵ Po 11. septembri sa všetky sily sústredili na boj s terorizmom, ale je dôležité hlavne odstrániť príčiny, ktoré sú príliš komplexné na to, aby sa proti nim dalo bojovať čisto vojensky. Ak by boli spoločnosti v Somálsku či Afganistane zdravšie, teroristi by to nemali také jednoduché tu operovať.¹⁵⁶ Prezident Spojených štátov amerických, George W. Bush, 14. marca 2002 prehlásil: „Chudoba nie je príčinou terorizmu. Byť chudobný neznamená byť vrahom. Väčšina zodpovedných za 11. september vyrástli v blahobyte. Ale trvalá chudoba a utláčanie vedie k beznádeji a zúfalstvu. A keď vlády sklamú pri poskytovaní základných služieb pre svojich občanov, tieto rozpadnuté štáty sa stanú prístavom pre teror.“¹⁵⁷

Ak by sa Miléniové rozvojové ciele do roku 2015 dosiahli, znamenalo by to, že bude na svete o 500 miliónov menej ľudí žijúcich v podmienkach extrémnej chudoby, o 300 miliónov menej trpiacich od hladu, o 30 miliónov menej detí zomrie

¹⁵¹ Universal declaration of human rights, <http://www.un.org/Overview/rights.html>

¹⁵² Jahan, S.: Human rights based approach to poverty reduction-Analytical linkages, practical work and UNDP, www.undp.org/poverty/docs/HRPR.doc

¹⁵³ UN Millennium project (2005), s. 3 - 4

¹⁵⁴ Human Development Report 2003: The Millennium Development Goals: A Compact among Nations to End Human Poverty. New York, UNDP 2003, s. 1, hdr.undp.org/reports/global/2003/

¹⁵⁵ UN Millennium project (2005), s. 8

¹⁵⁶ Sachs, J., D. (2005), s.214-215

¹⁵⁷ UN Millennium project (2005), s. 9-10

do piateho roku života a prežije o 2 milióny viac matiek. Zároveň by sa rozšíril prístup k pitnej vode pre 350 miliónov ľudí a k základným hygienickým zariadeniam pre 650 miliónov ľudí.¹⁵⁸ Je dôležité si uvedomiť, že Miléniové rozvojové ciele sú navzájom prepletené a zlepšenie v jednej oblasti má za následok zlepšenie aj v iných. Napríklad zvýšenie vzdelanosti žien znamená zvýšenie ich uplatnenia na trhu práce, čím sa zvýši ich príjem, vzdelané ženy majú v priemere menší počet detí, čiže sa zníži populačný rast, vzdelané ženy navštevujú predpôrodné poradne, kde ich lepšie pripravia na pôrod a naučia sa starať o narodené dieťa, čím sa zníži detská úmrtnosť. Práve kvôli tomu je dôležité presadzovať všetky Miléniové ciele, aby sa tieto prepojenia znásobili, a aby bol ich efekt ešte väčší. Práve k týmto záverom dospela aj Konferencia OSN o populácii a rozvoji, ktorá sa konala v roku 1994 v Káhire.¹⁵⁹

Rozvojový program OSN na seba v roku 2002 prijal úlohu presadzovať Miléniové rozvojové ciele a sledovať ich pokrok vo svete. Administrátor UNDP to zdôvodňoval tým, že bude budovať na skúsenostiach so Správami o ľudskom rozvoji. Zároveň sa UNDP zaviazalo poskytovať technickú pomoc pri hľadaní alternatívnych stratégií pri snahe naplniť Miléniové ciele v danej krajine.¹⁶⁰

Väčšina rozvojového sveta bojuje s nedostatkom kapacít riešiť problematiku situácie ako napríklad nedostatok dostatočne kvalifikovaného personálu či slabé inštitúcie. Všetky formy kapacít sa navzájom prekrývajú a ak sú dobre riadené môžu pomôcť krajine pri rozvoji. Práve kvôli tomu je rozvoj kapacít dôležitou oblasťou činnosti UNDP v rámci pomoci pri snahe dosiahnuť Miléniové rozvojové ciele. Spektrum služieb na budovanie kapacít je pritom veľmi široké. Zahŕňa fiškálnu diagnózu, integráciu stratégií na HIV/AIDS do rozvojových plánov a výcvik miestnych úradníkov v snahe zlepšiť základný balík verejných služieb. Vo viac ako 60 krajinách sveta podporuje UNDP vlády, ktoré orientujú svoje strednodobé plány na zníženie chudoby okolo dlhodobých Miléniových rozvojových cieľov a pomáha identifikovať miestne potreby pri ich inkorporácii do národných stratégií.¹⁶¹

---

¹⁵⁸ UN Millennium project (2005), s. 1

¹⁵⁹ Program of action of the international conference on population and development, Populačný Fond, OSN, http://www.unfpa.org/icpd/icpd_poa.htm

¹⁶⁰ Murphy, C., N (2006), s. 309-310

¹⁶¹ A Time for bold ambition: Together we can cut poverty in half (2005), s.13

V rámci boja proti chudobe využíva UNDP sedem základných praktík na dosiahnutie Miléniových rozvojových cieľov:

- národné posudky Miléniových rozvojových cieľov a monitorovanie chudoby
- reformná politika v prospech chudobných na dosiahnutie Miléniových rozvojových cieľov
- miestne iniciatívy pre chudobných, vrátane mikrofinancovania
- vytváranie podmienok, aby chudobní ťažili z globalizácie
- rozvoj súkromného sektora
- podpora rovnosti pohlavia
- pomoc, aby boli informačné a komunikačné technológie na úžitok chudobných¹⁶²

Napríklad Filipíny majú problémy s nerovnosťou medzi regiónmi, na juhu krajiny dochádza k nestabilite, hlavne z dôvodu islamského separatizmu, a v roku 2004 čelila krajina fiškálnej kríze. V súčasnosti tu prebieha rozsiahla kampaň na podporu Miléniových rozvojových cieľov, ktorú spustil miestny koordinátor OSN v roku 2004, ktorý je zároveň aj miestnym zástupcom UNDP. S podporou OSN sa realizovali rôzne semináre na podporu Miléniových cieľov a vznikol Špeciálny výbor pre Miléniové rozvojové ciele, ktorý sa zaoberá špecifickými problémami na Filipínach pri napĺňaní týchto cieľov. V spolupráci s obchodnými lídrami sa Miléniové ciele stali súčasťou spoločnej sociálnej zodpovednosti a súčasťou sociálnych programov. Občianska spoločnosť bola motivovaná sledovať pokrok na národnej a miestnej úrovni a zapájať sa do diskusie o Miléniových cieľoch. Na stretnutí konzultačnej skupiny darcovskej komunity na Filipínach, tím OSN pripravil špeciálnu schôdzu s Ministrom sociálnych vecí a školstva, kde sa zdôraznila potreba zamerať sa hlavne na problematiku školstva a zdravotníctva. UNDP a program OSN Habitat spustili koncom roku 2004 12 pilotných projektov v 12 mestách, kde pomohli miestnym autoritám vytvoriť stratégiu na naplnenie Miléniových rozvojových cieľov. Napríklad mesto Calbayong sa zameralo na druhý cieľ, ktorý sa týka vzdelania a na siedmy cieľ, ktorý sa týka udržateľnosti životného prostredia. Ak sa Miléniové

---

¹⁶² A Time for bold ambition: Together we can cut poverty in half (2005), s. 17

rozvojové ciele stanú základom každej politickej agendy na Filipínach, tak sa tu môžu stať do roku 2015 realitou.¹⁶³

Na podporu krajín pri plánovaní svojho rozvoja na základe Miléniových rozvojových cieľov vydáva UNDP Štúdiu Miléniových rozvojových cieľov a Národnú štúdiu o ľudskom rozvoji, ktoré sa od roku 2002 orientujú na podporu týchto cieľov. Štúdiá Miléniových rozvojových cieľov, ktorú pripravujú národné úrady UNDP, poskytuje širšie štatistické zhrnutie o pokroku a predpovedá predpokladaný vývoj. Národná štúdiá o ľudskom pokroku na druhej strane poskytuje oveľa detailnejšiu analýzu svetových rozvojových trendov a politických možností. V súčasnosti podáva vyše 115 krajín Štúdiu o Miléniových rozvojových cieľoch. Napríklad posledná štúdiá Bosny a Hercegoviny poskytuje rozsiahlu analýzu Miléniových rozvojových cieľov. Skupina, ktorá pripravovala štúdiu úzko spolupracovala so štátnymi predstaviteľmi, ktorí pripravovali dokument o národnej stratégii na zníženie chudoby. Tým pádom sa asi 70% Štúdie o Miléniových rozvojových cieľoch odráža alebo priamo nachádza aj v národnej stratégii na znižovanie chudoby.¹⁶⁴ Vzniká dokonca trend stanovovať si vlastné kvantitatívne ciele. Napríklad na regionálnej úrovni vznikli v rámci Juhoázijskej asociácie regionálnej kooperácie Juhoázijské rozvojové ciele.¹⁶⁵ Je to hlavne z dôvodu, že Miléniové rozvojové ciele sú formulované na globálnej úrovni. Cieľom Miléniovej deklarácie však bolo, aby si každý štát stanovil vlastné priority, keďže každá krajina má svoje vlastné charakteristiky, napríklad ostrov, prímorský štát, vnútrozemský štát, tropický štát atď.

Medzi dôležité prostriedky na realizáciu Miléniových rozvojových cieľov je previesť dlhodobé ciele do praxe pomocou Strategického dokumentu na zníženie chudoby, ktorý je väčšinou navrhnutý na 3-4 roky. Práve transformácia Strategického dokumentu na národný plán ako dosiahnuť Miléniové rozvojové ciele je dôležitou súčasťou práce UNDP. Pri porovnaní Strategického dokumentu na zníženie chudoby a Miléniových rozvojových cieľov je dôležité si všimnúť, že Strategický dokument preberá mnoho prioritných oblastí Miléniových rozvojových cieľov, hlavne čo sa týka zníženia chudoby, zdravia a vzdelania. Na druhej strane sa však Strategický dokument

---

¹⁶³ A Time for bold ambition: Together we can cut poverty in half (2005), s. 30

¹⁶⁴ A Time for bold ambition: Together we can cut poverty in half (2005), s. 11

¹⁶⁵ Vandemoortele, J. (2005), s. 8

viac zameriava na ekonomický rast, vidiecky rozvoj a vládu a menej na otázky životného prostredia a rovnosti pohlavia v porovnaní s Miléniovými rozvojovými cieľmi. Obe však zdôrazňujú hlavne zníženie celkovej chudoby v najchudobnejších štátoch sveta.¹⁶⁶ Je nutné, aby sa Strategický dokument na zníženie chudoby a Miléniové rozvojové ciele prepojili nielen čo sa týka monitorovania, vydávania správ a indikátorov rozvoja, ale aj v oblasti financovania a vytvárania programov a rozvojovej politiky štátov.¹⁶⁷

Pri snahe naplniť Miléniové rozvojové ciele je v prvom rade dôležité, aby štáty zmapovali dimenziu extrémnej chudoby a jej dynamiky. Na základe mapy chudoby je potom dôležité prehodnotiť verejné investície na naplnenie cieľov, tieto potreby rozvrhnúť na 10 ročný plán a následne vytvoriť 3 až 5 ročné stratégie na zníženie chudoby, vypracované v rámci tohto 10 ročného plánu. Tieto 3 až 5 ročné plány by mali v podstate zodpovedať Strategickému dokumentu na zníženie chudoby.¹⁶⁸ Stratégia na zníženie chudoby založená na Miléniových rozvojových cieľoch by mala obsahovať päť častí:

- diferencovaná analýza, čiže identifikácia politík a potrebných investícií
- investičný plán, ktorý poukazuje na veľkosť, načasovanie a hodnotu požadovaných investícií
- finančný plán, čiže financovanie investičného plánu, vrátane vypočítania rozdielu medzi potrebnými zdrojmi na naplnenie Miléniových rozvojových cieľov a dostupnými zdrojmi v danej krajine
- plán darcov, ktorý sa zakladá na niekoľkoročných záväzkoch darcov financovať tento rozdiel na naplnenie Miléniových rozvojových cieľov
- plán verejného manažovania, čiže mechanizmy, ktoré vláda a verejná administratíva použije pri implementácii rozšírenej verejnej stratégie.¹⁶⁹

---

¹⁶⁶ Harrison, M., J. Klugman, and E. Swanson: Are Poverty Reduction Strategies Undercutting the Millennium Development Goals? An Empirical Review, Washington, D.C.: World Bank, 2003, s. 9

¹⁶⁷ Supporting Sound Policies with Adequate and Appropriate Financing, Report DC2003-0016 prepared for the Development Committee, World Bank. 2003, s. 24, [http://siteresources.worldbank.org/DEVCOMMINT/Documentation/20127712/DC2003-0016\(E\)-Financing.pdf](http://siteresources.worldbank.org/DEVCOMMINT/Documentation/20127712/DC2003-0016(E)-Financing.pdf)

¹⁶⁸ UN Millennium project (2005), s. 57

¹⁶⁹ Sachs, J., D. (2005), s. 273-4

UNDP pomáha krajinám v každej etape zjednotiť snahu rozvojových krajín a medzinárodnej komunity na potlačenie chudoby pomocou Miléniových rozvojových cieľov a uľahčuje krajinám prístup k informáciám, zdrojom a partnerstvám s občianskymi alebo finančnými organizáciami potrebnými na naplnenie týchto stratégií, či už sa to týka napríklad zlepšenia štatistického systému alebo zavedenia elektriny.¹⁷⁰

Ako príklad práce v tejto oblasti môžem uviesť Etiópiu. Po desaťročiach vojny, sucha a hladomoru dosiahla Etiópia konečne mier. Rozvojové problémy tu však boli príliš komplexné a Miléniové rozvojové ciele sa zdali byť úplne nereálne a drahé. Napriek tomu ich vláda zakomponovala do svojej dlhodobej stratégie v rámci Strategického dokumentu na zníženie chudoby. Miléniový projekt, ktorý vznikol v roku 2002 a mal za úlohu vytvoriť plán na splnenie Miléniových rozvojových cieľov v každej krajine sveta, pomohol vláde spustiť pilotný program, ktorý preskúmal možnosti integrovania týchto cieľov do politického plánovania. To pomohlo Etiópii sledovať rovnaký smer politiky a využívať svoje vlastné a aj zahraničné zdroje rozumným spôsobom. Najprv sa preskúmali potreby v rámci každého ministerstva a pomocou národného tímu OSN sa každá agentúra pravidelne stretávala s rozvojovými partnermi v rámci Rozvojovej skupiny, ktorej predsedá UNDP a Svetová banka. Skupina ponúkla svoju technickú pomoc a rozhodla, že UNDP by malo založiť a spravovať fond na výskum a iné potrebné aktivity. V krajine prebehla kampaň a rôzne semináre na zvýšenie verejného povedomia o Miléniových cieľoch. V roku 2005 vznikla správa, ktorá predostrela všetky potrebné informácie o finančných a ľudských zdrojoch a infraštruktúry, ktoré sú potrebné na dosiahnutie Miléniových cieľov. Do niektorých oblastí bude musieť Etiópia investovať niekoľkonásobne viac ako doteraz, ale pomocou týchto informácií pri plánovaní svojej rozvojovej politiky a pomocou reorientácie darcov z krátkodobej humanitárnej pomoci na dlhodobú rozvojovú pomoc, sa Etiópia dostáva stále ďalej pri napĺňaní Miléniových rozvojových cieľov.¹⁷¹

Vo väčšine rozvojového sveta je nutné investovať do infraštruktúry, ľudského kapitálu a dobrého a efektívneho riadenia vecí verejných. Napríklad je dôležité, aby sa

---

¹⁷⁰ A Time for bold ambition: Together we can cut poverty in half (2005), s. 5

¹⁷¹ A Time for bold ambition: Together we can cut poverty in half (2005), s. 10

malé farmy, ktoré slúžia na vlastnú spotrebu, mohli preorientovať na trhové požiadavky, aby sa vytvorili vhodné podmienky pre súkromný sektor, ktorý diverzifikuje export a podporuje ekonomický rast, čo následne pomáha krajinám zúčastňovať sa na medzinárodnej del'be práce produktívnym spôsobom a podporuje technologický rozvoj v krajine.¹⁷² Všetky tieto oblasti sú súčasťou práce UNDP, keďže všetky tieto kroky prispievajú k vzniku pracovných miest a rastu príjmov, čo v podstate znižuje chudobu v krajine a aj závislosť krajiny od vonkajšej pomoci. Politická reforma, ako napríklad decentralizácia rozpočtu alebo zodpovednosti za poskytovanie základných služieb, priblíži rozhodovacie procesy bližšie k ľudu a podporí tlak verejnosti na vládu, aby implementovala Miléniové rozvojové ciele. Ale na decentralizáciu je potrebná fungujúca centrálna autorita, odhodlané a finančne zabezpečené miestne authority a zainteresovaní občania.¹⁷³

Miléniové rozvojové ciele možno chápať ako samostatné ciele, ale aj ako kapitálový input do ekonomického rastu a do ďalšieho rozvoja, keďže zdravý a vzdelaný pracovník je oveľa produktívnejší.¹⁷⁴ Nemožno však zabúdať ani na etické stránky ako právo na vzdelanie a zdravotnú starostlivosť, ktoré patria medzi základné ľudské práva. Ako ďalší príklad práce UNDP v oblasti budovania kapacít a vytvárania partnerstiev môžem uviesť príklad Tanzánie v oblasti snahy naplniť druhý Miléniový cieľ. V polovici 90. rokov sa zahraničná pomoc pre Tanzániu znížila, a tým sa znížili aj jej výdavky na školstvo. Školská dochádzka od začiatku 80. rokov do roku 2002 klesla z 98% na 78% a tak sa Tanzánia rozhodla prioritne sa zamerať práve na druhý Miléniový cieľ. V roku 2002 prijala Rozvojový plán pre základné vzdelanie, ktorý mal za cieľ všeobecné vzdelanie pre všetkých do roku 2006. S jasným cieľom a zvýšenou finančnou podporou zo strany darcov, Tanzánia zvýšila svoje výdavky na školstvo a na zníženie chudoby o 130%. Financovala triedy, bývanie pre učiteľov a aj ich výcvik, znížila poplatky za školu, a tým znížila aj výdavky domácností. Výsledkom bol rovnaký počet chlapcov a dievčat v škole, zvýšila sa čistá dochádzka (net enrollement¹⁷⁵) z 59% v roku 2000 na skoro 90%, postavilo sa vyše 30 tisíc tried, 7530 domovov pre učiteľov, zamestnalo sa 11851 nových učiteľov a výcvikom prešlo

¹⁷² UN Millennium project (2005), s. 7

¹⁷³ Human Development Report (2003), s. 2

¹⁷⁴ UN Millennium project (2005), s. 28

¹⁷⁵ Čistá dochádzka alebo tzv. net enrollement vyjadruje percentuálny podiel detí, ktoré navštevujú školu voči počtu jedincov v oficiálnom veku základnej školskej dochádzky

14852 učiteľov. Medzi hlavné príčiny takehoto úspechu patrí vláda, ktorá svoj záväzok zobrala vážne a vypracovala pomocou UNDP strategický plán, ďalej významný nárast finančných zdrojov a vďaka tomu zrušenie poplatkov za školu, zapojenie sa miestnych komún, nárast počtu učiteľov a investície do nových tried a inej potrebnej infraštruktúry. Miestne obyvateľstvo malo pocit vlastníctva voči tomuto plánu, to znamená, že tento plán predstavoval ich vlastné záujmy a ciele a boli pyšní na to, čo dosiahli.¹⁷⁶

3.2 Rôzne názory na ich naplniteľnosť

V roku 2002 vznikol Miléniový projekt, nezávislý poradný orgán OSN, ktorý mal za úlohu vytvoriť plán na splnenie Miléniových rozvojových cieľov v každej krajine sveta. V roku 2005 prezentoval výsledok svojej práce, správu Investovanie do rozvoja: Praktický plán ako dosiahnuť Miléniové rozvojové ciele. UNDP túto správu, ktorá bola výsledkom práce 250 expertov z celého sveta na čele s Jeffreyom Sachsom, financoval. Základným zistením Miléniového projektu bolo, že svet má praktické vedomosti a finančné, technické aj ekonomické prostriedky na dosiahnutie Miléniových rozvojových cieľov. Pokrok v tejto oblasti závisí od operačnej schopnosti na národnej úrovni previesť tieto ciele do národnej politiky a inkorporovať ich do ekonomických rozhodnutí a rozvojových stratégií. Práve potreba zamerať sa na Miléniové ciele v rámci národných rozvojových stratégií bola jedna z kľúčových odporúčaní Správy.¹⁷⁷

Správa zároveň zhodnotila hlavné príčiny zlyhania pri naplnení Miléniových cieľov a navrhuje stratégiu ich riešenia. Medzi hlavné príčiny zlyhania zaraďuje slabé riadenie vecí verejných s nedostatočnou vládou zákona, diskrimináciu občanov na základe pohlavia či etnika, nevhodnú ekonomickú politiku, nedostatočné investície do verejného sektoru, netransparentnosť a vynechanie občianskej spoločnosti z riadenia štátu. Ako druhú príčinu uvádza pascu chudoby alebo začarovaný kruh zaostalosti, ktorú charakterizuje ako situáciu, kedy štát nemá dostatočné finančné zdroje na investície do infraštruktúry, sociálnych služieb, administratívy, kedy štát nemá možnosť z čoho šetriť a zároveň spláca dlh, čo ešte znižuje jeho úspory a vďaka nízkym príjmom z daní, keďže celá populácia je chudobná, nízkym zahraničným

¹⁷⁶ UN Millennium project (2005), s. 85

¹⁷⁷ Global Partnership for development (2006), s. 25

investíciám, konfliktom, odlivu mozgov a vysokému populačnému rastu, sa jeho situácia ešte zhoršuje. Ako tretiu príčinu Správa uvádza vrecká chudoby, ktoré sa vyskytujú v krajinách, ktoré sa už preorientovali z poľnohospodárstva pre vlastnú spotrebu na obchod a export, ale existujú veľké nerovnosti medzi príjmami domácností. Väčšinou sa to týka veľkých štátov s regionálnymi a etnickými odlišnosťami. Za štvrtú príčinu označila Správa oblasti špecifického politického zanedbávania, ako napríklad životné prostredie kvôli slabému ministerstvu životnému prostredia, slabému vynúteniu zákona a nedostatku informácií. Správa zdôrazňuje, že na naplnenie Miléniových rozvojových cieľov sú potrebné súkromné aj verejné investície, pričom by sa mali dopĺňať a nie nahrádzať alebo dokonca súperiť, keďže každá forma investícií má v istom sektore výhody a v inom nevýhody.¹⁷⁸

Praktický plán ako naplniť Miléniové rozvojové ciele navrhuje stratégiu rýchlych víťazstiev. Ide o investície do infraštruktúry a ľudského kapitálu, ktoré môžu mať efekt za oveľa kratšiu dobu. Zároveň však zdôrazňuje chápať rozvoj ako komplexný proces, ktorý vyžaduje dlhodobé intenzívne investície. Medzi rýchle víťazstvá Miléniový projekt zaradil napríklad:

- znížiť poplatky za školu a školské uniformy pre všetky deti a hlavne pre dievčatá, aby mohli navštevovať školu, aj keď pochádzajú z chudobnej rodiny
- zabezpečiť pre chudobných farmárov v subsaharskej Afrike prístup k finančne dostupným hnojivám, keďže v súčasnosti je pôda v Afrike veľmi chudobná na výživné látky a zároveň sú farmári odkázaní na výkyvy počasia, keďže veľká časť subsaharskej Afriky nemá zavlažovacie systémy¹⁷⁹
- poskytnúť žiakom školské jedlo zadarmo s použitím miestnych surovín
- výcvik vidieckych pracovníkov v oblasti zdravotníctva, farmárstva a infraštruktúry v rámci ročných programov

---

¹⁷⁸ UN Millennium project (2005), s. 31- 46

¹⁷⁹ V Afrike žije 200 miliónov podvýživných. V iných oblastiach je to výsledok nerovnomerného rozdelenia zdrojov. Tu je to dôsledkom nedostatku produkcie potravín, kvôli vyčerpaniu pôdy. Vedci už však vyvinuli hnojivá, ktorých zdroj je prirodzene dostupný v Afrike a s ich použitím sa 2 až 3 krát zvýši úroda. Dokonca pomáhajú životnému prostrediu zvýšením biodiverzity a ochranou vodných zdrojov. Úlohou zostáva už len umožniť africkým farmárom tieto hnojivá využívať. UN Millennium project (2005), s. 70

- poskytnúť pre všetky deti v maláriou postihnutých oblastiach sieťky proti malárii
- zabezpečiť prístup k elektrine, vode, hygienickým zariadeniam a k internetu pre všetky školy, nemocnice a iné sociálne zariadenia s použitím slnečných panelov, dieselových generátorov bez elektriny alebo inej vhodnej technológie
- reformovať legislatívu s garanciou, že ženy a dievčatá môžu dediť majetok¹⁸⁰

Medzi najdôležitejšie faktory na naplnenie Miléniových rozvojových cieľov patria investície na národnej úrovni, odpustenie dlhov a reforma obchodu. Nemenej dôležitá je však ani regionálna spolupráca, ktorej sa venuje menšia pozornosť. Mala by sa realizovať na štyroch základných úrovniach: budovanie regionálnej infraštruktúry – transport, energetika a manažment vodných zdrojov, budovanie koordinačných mechanizmov na riadenie cezhraničných otázok životného prostredia, budovanie infraštruktúry na podporu ekonomickej kooperácie vrátane koordinácie a harmonizácie obchodnej politiky a budovanie mechanizmov na politickú kooperáciu na regionálnej úrovni.¹⁸¹

Miléniový projekt ďalej navrhol päť základných krokov na realizáciu Miléniových rozvojových cieľov na globálnej úrovni. Po prvé je nutné identifikovať štáty, ktoré sú síce chudobné, ale majú silnú vládu a s pomocou medzinárodnej komunity by dokázali tieto ciele naplniť. Pri triedení krajín je možné použiť viaceré vhodné kritériá. Napríklad krajiny, ktoré dosiahli ukončenie Iniciatívy pre najzadlženejšie chudobné štáty, ktoré dosiahli podporu US Millennium Challenge Cooperation, či ktoré sa pripojili k Africkému mechanizmu oponentských posudkov v rámci Nového partnerstva pre rozvoj Afriky alebo tie, ktoré majú dobré ohodnotenie v rámci Strategických dokumentov na zníženie chudoby iniciované Svetovou bankou a Medzinárodným menovým fondom. Po druhé je dôležité vypracovanie stratégie na znižovanie chudoby založenej na Miléniových rozvojových cieľoch pomocou miestneho tímu OSN v spolupráci s občianskymi spoločnosťami, bilaterálnymi darcami, špecializovanými agentúrami OSN, medzinárodnými finančnými

¹⁸⁰ UN Millennium project (2005), s. 66

¹⁸¹ UN Millennium project (2005), s. 224

inštitúciami, pričom Rozvojová skupina OSN, na čele s Administrátorom UNDP, má zohrať špeciálnu úlohu pri koordinovaní. Ďalším dôležitým krokom je spustiť výcvik ľudských zdrojov, ako napríklad výcvik vidieckych špecialistov v zdravotníctve, farmárstve, zavlažovaní, energetike, výcvik manažérov na plánovanie investícií, rozpočet, informačné systémy, mapovanie chudoby, výcvik lekárov, učiteľov a iných profesionálov na mestské plánovanie, infraštruktúru a služby, na miestny rozvoj, na podporu participácie miestneho obyvateľstva, rovnosť pohlaví a práva menších. Štvrtým krokom by malo byť spustenie iniciatívy rýchlych víťazstiev a piatym zapojiť krajiny so stredným príjmom do procesu naplňovania Miléniových rozvojových cieľov. Je nutné podporiť tieto krajiny, aby zrušili vrecká chudoby, zapojili sa medzi darcov a podelili sa o svoje skúsenosti.¹⁸²

Miléniový projekt dokonca vypracoval finančný plán na dosiahnutie Miléniových rozvojových cieľov pričom ide samozrejme len o približný odhad. Odhadol aj finančné prostriedky potrebné na dosiahnutie týchto cieľov. Podľa jeho odhadu je potrebných 0,54% z HNP bohatých krajín v roku 2015. Vo finančnom vyjadrení to znamená 70-80 amerických dolárov per capita pre typickú krajinu s nízkym príjmom v roku 2006, čo by sa malo do roku 2015 postupne zvýšiť na 120-160 dolárov. Táto šifra predstavuje 73 milárd dolárov v roku 2006 a 135 miliárd dolárov v roku 2015. V roku 2002 bola výška Oficiálnej rozvojovej pomoci 65 miliárd dolárov, ale jej podiel na podporu Miléniových rozvojových cieľov predstavoval len veľmi malú čiastku, okolo 16 miliárd dolárov.¹⁸³

Je dôležité si uvedomiť, že všetky tieto odhady sú finančne naplniteľné v prípade, ak by rozvinuté krajiny splnili svoj sľub zvýšiť svoj podiel pomoci najchudobnejším krajinám v rámci Oficiálnej rozvojovej pomoci na 0,7% svojho HDP. Tento cieľ bol prvýkrát spomenutý už v roku 1970 v rezolúcii Valného zhromaždenia OSN a potvrdený na viacerých medzinárodných konferenciách, vrátane Medzinárodnej konferencie o financovaní rozvoja v roku 2002, v mexickom Monterrey, o ktorej sa podrobnejšie zmienim v nasledujúcej kapitole. Doteraz však tento cieľ splnilo len päť krajín: Dánsko, Holandsko, Luxembursko, Nórsko a Švédsko. V roku 2005 sa Európska únia v dokumente Urýchľovanie pokroku pri

---

¹⁸² UN Millennium project (2005), s. 231-236

¹⁸³ UN Millennium project (2005), s. 234

dosahovaní Miléniových rozvojových cieľov – Financovanie rozvoja a efektivita pomoci zaviazala zvýšiť efektivitu Oficiálnej rozvojovej pomoci a taktiež jej navýšenie do roku 2010 na minimálne 0,51% HDP pre pätnástku a pre nové členské štáty na 0,17% HDP. Do roku 2015 by mali staré členské štáty Európskej únie dosiahnuť úroveň minimálne 0,7% a nové 0,33%.¹⁸⁴ Jedným z hlavných záverov Miléniového projektu ohľadom Oficiálnej rozvojovej pomoci patrí práve konštatovanie, že Miléniové rozvojové ciele sa môžu dosiahnuť na celom svete v rámci už sľúbených 0,7% HDP rozvinutého sveta. Je však potrebné zvýšiť kvalitu tejto pomoci, to znamená financovať priamo štátny rozpočet rozvojových štátov, samozrejme len tam kde by to bolo efektívne. Ďalej je potrebné, aby bola táto pomoc lepšie namierená, to znamená rozlišovať medzi potrebami krajín, napríklad krajiny so stredným príjmom potrebujú odpustenie dlhov a v niektorých prípadoch aj pomoc, ale väčšina Oficiálnej rozvojovej pomoci musí byť zameraná na krajiny s nízkym príjmom.¹⁸⁵

Niektorí autori zdôrazňujú, že finančnú pomoc na naplnenie Miléniových rozvojových cieľov nemožno chápať ako jediný faktor na dosiahnutie týchto cieľov. Kritizujú hlavne politikov a novinárov, ktorí interpretujú odhady na potrebné finančné prostriedky ako determinujúci faktor rozvoja v chudobných krajinách¹⁸⁶ a argumentujú, že dopad zahraničnej pomoci závisí od mnohých faktorov a hlavne od konkrétnej situácie v danej krajine. Na základe databázy na distribúciu svetového príjmu, autori Správy o ľudskom rozvoji z roku 2005 predpokladajú, že na pozdvihnutie 1 miliardy ľudí nad hranicu extrémnej chudoby je potrebných 300 miliárd amerických dolárov, čo predstavuje 1,6% príjmu 10% najbohatšej časti svetovej populácie. Táto cifra však predstavuje statický transfer peňazí a na dosiahnutie udržateľného zníženia chudoby sú potrebné dynamické procesy, pomocou ktorých si chudobní vybudujú svoju cestu z extrémnej chudoby.¹⁸⁷ Kvôli tomu nemožno interpretovať odhady na naplnenie Miléniových rozvojových cieľov spôsobom, že ak rozvinuté štáty poskytnú dostatočné finančné prostriedky, tak sa

¹⁸⁴ Jelínek, Petr: Rozvojové cíle tisícletí po první třetině, Mezinárodní politika, roč. 29, č. 9, 2005, s. 9

¹⁸⁵ UN Millennium project (2005), s. 253-254

¹⁸⁶ Clemens, M. A., Kenny, C.J, Moss, T. J.: The trouble with the MDGs: Confronting expectations of aid and development success, Working paper number 40, Washington DC, 2004 <http://www.eldis.org/static/DOC14946.htm>, s. 7

¹⁸⁷ Human development report (2005), s. 21

situácia v rozvojovom svete zo dňa na deň zmení k lepšiemu. Rozvoj je oveľa komplexnejší proces a je k nemu potrebných celá škála faktorov.

Iniciatívy na zníženie chudoby sa majú opierať o tri hlavné piliere. V prvom rade musí existovať politická vôľa v chudobných krajinách, ďalej miestne vlastníctvo týchto iniciatív a tretím pilierom je zahraničná podpora chudobných krajín pri naplňaní Miléniových rozvojových cieľov pomocou priamej pomoci, odpustenia dlhov a zlepšením prístupu na medzinárodné trhy.¹⁸⁸

Medzi častú kritiku Miléniových rozvojových cieľov patrí kritika merania pokroku prvého cieľa, čiže zníženia extrémnej chudoby na polovicu, pričom za hlavný indikátor sa považuje hranica jeden americký dolár na deň a osobu. Ako hlavný problém s touto hranicou sa považuje fakt, že porušuje štandardnú definíciu chudoby z príjmu, ktorá sa zakladá na téze, že osoba je považovaná za chudobnú ak nedosahuje minimálny stupeň ekonomického blahobytu, ktorú určuje spoločnosť, kde žije. To znamená, že hranica chudoby musí brať ohľad na priemerný blahobyť skupiny ľudí alebo spoločnosti, v ktorej sa chudoba monitoruje. Niektorí autori zdôrazňujú jasnú tendenciu stanoviť hranicu extrémnej chudoby oveľa vyššiu ako daný jeden dolár, uvádzaný v prvom Miléniovom rozvojovom ciele. Napríklad pre Latinskú Ameriku je medzinárodná línia extrémnej chudoby stanovená na dva doláre a pre východnú Európu a bývalý Sovietsky zväz až štyri doláre. Kvôli tomu zdôrazňujú, že používanie hranice jedného dolára na deň podceňuje úroveň chudoby vo svete a zároveň nadhodnocuje urobený pokrok v oblasti zníženia chudoby z príjmu.¹⁸⁹

Často krát dokonca niektorí autori považujú Miléniové rozvojové ciele za nedosiahnuteľné kvôli jednoduchému fakt, že podľa nich neexistujú dostatočné a hlavne kvalitné dáta o vykonanom pokroku. Niektorí dokonca tvrdia, že pre niektoré Miléniové rozvojové ciele neexistujú počiatočné dáta z roku 1990, o ktoré by sa dalo opierať a tým pádom nie je možné zistiť či vôbec je nejaký pokrok urobený alebo nie. Ide napríklad konkrétne o odborníka na rozvojovú politiku Amir Attarana, ktorý pôsobí na Univerzite Ottawa v Kanade, a ktorý poukazuje na nedostatočne vedecky

---

¹⁸⁸ Mkapa, B. W.: A Better Way to Help the Least Developed Countries, International Herald Tribune July 13. 2004, http://www.campaignforeducationusa.org/pdfs/resource_mkapa.doc

¹⁸⁹ Vandemoortele, J. (2002), s. 5-7

podložené dáta ohľadom malárie, materskej úmrtnosti a tuberkulózy.¹⁹⁰ Autori tohto typu však ignorujú základný fakt o Miléniových rozvojových cieľoch, že sú to v podstate politické záväzky štátov sveta, na ktorých sa dohodli v priebehu rôznych medzinárodných konferencií počas 90. rokov a technické otázky ako definovať alebo merať pokrok pri ich dosahovaní nebol ich hlavným cieľom. Túto časť práce na seba zobralo OSN. A síce je pravda, že na niektoré ciele neexistujú adekvátne dáta, ale kvantitatívne vyjadrenie pokroku bude veľmi významným úspechom aj v prípade, ak sa napríklad zníži detská úmrtnosť v Afrike o polovicu a nie o 2/3, ako to definuje štvrtý Miléniový cieľ. Miléniové rozvojové ciele treba chápať ako smernice, ktoré nám majú dopomôcť k pokroku, keďže sú zhrnutím najdôležitejších dimenzií chudoby, a nie ako striktné nariadenia. Aj napriek nedostatočným dátam o materskej úmrtnosti je možné urobiť významný pokrok v oblasti zdravia žien investíciami do pohotovostnej starostlivosti a budovaním základnej zdravotníckej starostlivosti. Miléniové rozvojové ciele presadzujú silnejšie zdravotníctvo v chudobných krajinách a vďaka lepšie vybavenému zdravotníctvu je registrácia materskej úmrtnosti tiež jednoduchšia. Práve prijatie cieľa znížiť materskú úmrtnosť o 3 podnietilo organizácie ako napríklad Svetová banka alebo Svetová zdravotnícka organizácia zaoberať sa otázkami ako zlepšiť zbieranie dát v tejto oblasti.¹⁹¹

Zo strany ženských organizácií sú Miléniové rozvojové ciele kritizované hlavne čo sa týka ich obsahu a nie čo sa týka ich naplniteľnosti. Medzi najčastejšie kritiky patrí napríklad vynechanie problematiky násillia a reprodukčných práv, vynechanie otázok vojny a mieru aj keď je medzinárodne uznaný fakt, že práve problémy, ktorým čelia ženy počas a po ukončení ozbrojených konfliktov sú jedny z najväčších prekážok pokroku. Ďalej kritizujú aj fakt, že sa rovnosť pohlavia obmedzila len na vzdelanie pričom neberú do úvahy rozdiel v príjmoch medzi ženami a mužmi, čo je však dosť neriešiteľný problém, keďže neexistuje štát na svete, kde by boli príjmy medzi mužmi a ženami vyrovnané. Spolu s úrovňou ukončeného vzdelania by sa podľa nich mali pridať medzi indikátory rovnosti pohlavia. Práve politická účasť a riešenie násillia páchaného na ženách počas ozbrojených konfliktov,

---

¹⁹⁰ Attaran A (2005) An Immeasurable Crisis? A Criticism of the Millennium Development Goals and Why They Cannot Be Measured . PLoS Med 2(10), 2005, e318 doi:10.1371/journal.pmed.0020318

¹⁹¹ McArthur, J., Sachs, J., Schmidt-Traub, G.: Millennium Development Goals 'not doomed to fail', Science and Development Network, 2005

<http://www.scidev.net/Opinions/index.cfm?fuseaction=readopinions&itemid=429&language=1>

ale aj počas obdobia mieru ako napríklad ženská obriezka, je kľúčom k pokroku, čo sa týka ľudských práv žien. Netreba však zabúdať ani na rovnaké občianske práva pre mužov aj ženy, čo predstavuje vo viacerých krajinách sveta, hlavne čo sa týka arabských krajín, obrovský problém. Ďalej navrhujú, že by sa podpora pohlavia nemala chápať len ako jeden z Miléniových cieľov, ale ako podmienka na dosiahnutie ostatných.¹⁹²

Medzi ďalšiu kritiku Miléniových cieľov patrí aj konštatovanie, že sú výsledkom práce OSN, hlavne Spojených štátov amerických, Európskej únie a Japonska, s podporou Svetovej banky, Medzinárodného menového fondu a Organizácie pre hospodársku spoluprácu a rozvoj, a nie iniciatívou rozvojových krajín.¹⁹³ Tvrdenie, že tí, ktorých sa Miléniové ciele týkajú boli z procesu príprav Miléniových rozvojových cieľov vynechaní však nie je až taká pravda, keďže okrem rôznych stretnutí na prípravu Miléniových cieľov, ktoré sa konali počas 90. rokov, sa realizovali aj stretnutia s predstaviteľmi občianskej spoločnosti, ktoré sa konali paralelne s oficiálnymi konferenciami. 22.-26. mája 2000 sa napríklad konalo aj zhromaždenie nazvané Miléniové fórum, kde sa zišlo 1350 zástupcov nevládných organizácií z viac ako 100 štátov sveta. 28-30. augusta sa konala 53. Výročná konferencia nevládných organizácií, ktorá sa týkala témy Globálna solidarita: cesta k mieru a spolupráci. Okrem oficiálnych akcií OSN sa pred Miléniovým summitom konal aj Miléniový svetový mierový summit náboženských a duchovných predstaviteľov.¹⁹⁴

Pri naplniteľnosti Miléniových cieľov sa často zdôrazňuje aj fakt, že síce zahrnuli zníženie HIV/AIDS ako jeden z Miléniových cieľov, ale ostatné Miléniové ciele boli stanovené tak, ako keby veľmi vysoký výskyt HIV neexistoval a tým sú kvantitatívne ciele ťažšie dosiahnuteľné, nielen čo sa týka zdravia, ale aj výživy, vzdelania a iných cieľov.¹⁹⁵

---

¹⁹² Obando, A. E.: Women and the Millennium development goals, Women human rights net, 2003, <http://www.whrnet.org/docs/issue-mdg.html>, s. 1-3

¹⁹³ Amir, S.: The Millennium development goals: A critique from the South, Monthly review, 2006, <http://www.monthlyreview.org/0306amin2.htm>

¹⁹⁴ Miléniový summit OSN: Jak naplnit poslání OSN ve 21. století, <http://www.osn.cz/zpravodajstvi/zpravy/zprava.php?id=687>

¹⁹⁵ Vandemoortele, J. (2005), s. 7

Na to, aby mohli najchudobnejšie štáty sveta naplniť Miléniové rozvojové ciele, a aby unikli pasci chudoby, je potrebná určitá úroveň zdravotníctva, školstva, infraštruktúry a riadenia vecí verejných. Tieto podmienky sú nutné na to, aby sa mohli tieto štáty odraziť od dna a ísť cestou trvalého rastu. Často krát sa stáva, že sa krajiny dostanú do pasce chudoby nie vlastným zavinením. Ak krajina podporuje vhodnú politiku a zaviazá sa k dobrému riadeniu vecí verejných pri implementácii tejto politiky, tak je svetová komunita povinná takejto krajine pomôcť dosiahnuť tento kritický bod, od ktorej sa môže daná krajina odraziť.¹⁹⁶ Ak by napríklad subsaharská Afrika dostala dostatočne ambicióznú finančnú injekciu, tak môže urobiť prvý dôležitý krok po rebríku rozvoja a už nespadať naspäť. To znamená, že je potrebná jednorazová pomoc počas niekoľkých rokov a nie financovanie počas desaťročí, ale len v obmedzenom množstve. Táto pomoc by mala byť zameraná na špecifické prioritné investície hlavne vo verejnom sektore a nie na konzumáciu.¹⁹⁷ Príjemcovia pomoci sú však povinný vybudovať transparentný monitorovací a hodnotiaci systém pri realizácii plánov na zníženie chudoby, pričom pokrok sa musí merať aj čo sa týka finančného manažmentu a aj čo sa týka rozvojových výsledkov založených na Miléniových rozvojových cieľoch.¹⁹⁸ Každá krajina má svoju úlohu. Najrozvinutejšie krajiny, ako napríklad Spojené štáty americké, Japonsko a Kanada, by mali byť zodpovedné za finančné granty, výcvik expertov a vzdelávacie a technicko-asistenčné programy. Nové darcovské krajiny ako napríklad Česká republika, Poľsko a Južná Kórea by mali mať na starosti výcvik expertov, výmenné programy pre študentov a učiteľov a technickú pomoc. Krajiny s vážnymi ekonomickými problémami, ako napríklad štáty subsaharskej Afriky, by mali byť prijímateľmi širokej škály finančnej pomoci a priestorov na experimentálne programy. Krajiny s veľkou populáciou ako Čína a India by sa mali stať priestorom na experimentálne programy a mali by byť začlenené do vzdelávacích programov a podporovať regionálne dohody a politiky na

---

¹⁹⁶ Human Development Report (2003), s. 4

¹⁹⁷ McArthur, J., Sachs, J., Schmidt-Traub, G., Kruk, M., Bahadur, C., Faye, M., McCord, G.: Ending Africa's poverty trap, UN Millennium project, Brookings Papers on Economic Activity, Issue 1, 2004, s 144-145, http://www.brook.edu/es/commentary/journals/bpea_macro/papers/20040325_sachs.pdf

¹⁹⁸ McArthur, J., Sachs, J., Schmidt-Traub, G., Kruk, M., Bahadur, C., Faye, M., McCord, G. (2004), s 173-174

udržateľný rozvoj. Krajiny bohaté na zdroje ako Saudská Arábia by sa mali stať darcami priamych finančných grantov a priamymi zahraničnými investormi.¹⁹⁹

V podstate sú na naplnenie Miléniových rozvojových cieľov potrebné tri základné podmienky:

- rýchlejší ekonomický rast a zlepšenie poskytovania služieb pre chudobných spolu s rozvojom infraštruktúry
- zlepšiť schopnosti krajiny pri transformácii ekonomického rastu na zníženie chudoby a dosiahnutie iných rozvojových cieľov, aby mohli chudobní čo najviac zžiť ekonomický rast krajiny. K tomu sú potrebné hlavne investície do ľudského kapitálu
- mobilizácia domácich zdrojov, súkromného kapitálu, zvýšenie externých zdrojov a zlepšenie prístupu na trhy²⁰⁰

Ak by sa Miléniové rozvojové ciele naplnili, malo by to ďalekosiahly efekt na životy ľudí v rozvojových krajinách. Pre rozvinutý svet je v súčasnosti oveľa jednoduchšie pomôcť ako to bolo v minulých desaťročiach hneď z niekoľkých dôvodov. Počas minulej generácie predstavoval počet extrémne chudobných 1/3 svetovej populácie, pričom dnes je to „len“ 1/5. Dôležité je uvedomiť si, že ide o odstránenie extrémnej chudoby vo svete a nie celkovej chudoby a už vôbec nie o vyrovnanie rozdielov medzi chudobnými a bohatými.²⁰¹

3.3 Zhodnotenie Miléniových rozvojových cieľov

Prvý Miléniový rozvojový cieľ - zníženie extrémnej chudoby a hladu na polovicu

Chudoba a hlad sú oba dôsledkom aj príčinou nedostatočného vzdelania, diskriminácie na základe pohlavia, nedostatočného zdravia a zneužívania ekosystému.

---

¹⁹⁹ Nováček, P., Mederly, P.: Global Partnership for Development, Millennium Project, Central European Node. American Council for the United Nations University and Palacky University Press, Washington, D.C., Olomouc, 2002, s. 18

²⁰⁰ Supporting Sound Policies with Adequate and Appropriate Financing (2003), s. 10

²⁰¹ Sachs, J., D. (2005), s. 289

Extrémna chudoba sa od roku 1990 do 2002 znížila vo svete z 28% populácie rozvojového sveta na 19%²⁰², ale ešte stále žije vo svete asi 1 miliarda ľudí v podmienkach extrémnej chudoby. Tento pokrok je zásluhou hlavne Indie a Číny. V Číne sa znížila extrémna chudoba z 33% na 17% od 1990 do 2001 a v Indii zo 42% na 35%. V Číne je to dôsledok hlavne nízkeho populačného rastu a rapídneho zníženia chudoby a v Indii vďaka vysokému populačnému rastu, kedy počet chudobných zostal rovnaký, ale v pomere k väčšej populácii sa percentuálny podiel na populácii znížil. Treba však podotknúť, že aj napriek vysokému ekonomickému rastu vo veľkej časti Ázie je Ázia aj tak domovom vysokého počtu chudobných.²⁰³ V západnej Ázii a severnej Afrike podiel ľudí žijúcich v podmienkach extrémnej chudoby zostal takmer nezmenený a v štátoch Spoločenstva nezávislých štátov (SNŠ) a tranzitívnych ekonomikách východnej Európy sa ich podiel mierne zvýšil. Čo sa týka Latinskej Ameriky a Karibskej oblasti, tak tento región urobil určitý pokrok, ale jeho výsledky sú príliš pomalé. Hlavnou prekážkou ekonomického rastu, ktorý by napomohol zníženiu chudoby je nerovnosť v príjmoch a je nutná zmena vo vládnej politike v prospech efektívnejšej redistribúcie zdrojov v prospech chudobných. Čo najmenšia zmena v nerovnosti, ktorá je v tomto regióne obrovským problémom, by mala obrovský vplyv na zníženie extrémnej chudoby.²⁰⁴ Najhoršie je na tom subsaharská Afrika, kde sa počet extrémne chudobných zvýšil o 140 miliónov, ale percentuálny podiel na celkovej populácii zostal približne rovnaký.²⁰⁵

Čo sa týka druhého čiastkového cieľa znížiť na polovicu podiel ľudí, ktorí trpia hladom, tak bol v tejto oblasti spravený pokrok, ktorý je však príliš pomalý. Percentuálny podiel na populácii v rozvojových krajinách sa znížil počas obdobia 1990-2003 z 20% na 17%, čo v súčasnosti predstavuje ešte stále 824 miliónov ľudí. Najviac postihnutými oblasťami sú subsaharská Afrika, južná Ázia a počet hladujúcich sa postupne zvyšuje hlavne vo východnej Ázii, ale aj v západnej Ázii a ázijských štátoch SNŠ. Medzi hlavné výzvy v tejto oblasti patrí zabezpečiť prístup k potravinám a zvýšiť produktivitu farmárov hlavne v subsaharskej Afrike, znížiť

---

²⁰² The Millennium development goals report 2006, United Nations, New York, 2006, s. 4, <http://mdgs.un.org/unsd/mdg/Resources/Static/Products/Progress2006/MDGReport2006.pdf>

²⁰³ UN Millennium project (2005), s. 14

²⁰⁴ Meeting the Millennium poverty reduction targets in Latin America and the Caribbean, ECLAC, IPEA, UNDP, Santiago, Chile, 2002, s. 13, <http://www.eclac.org/publicaciones/xml/5/12555/lcg2188i.pdf>

²⁰⁵ The Millennium development goals report (2006), s. 4

volatilitu cien a zabezpečiť zásoby potravín.²⁰⁶ Medzi sedem hlavných odporúčení Akčnej skupiny zaoberajúcej sa hladom v rámci Miléniového projektu patrí:

- posunúť sa od politického záväzku k akcii
- reformovať politiky a vytvoriť vhodné prostredie pre ich napĺňanie
- zvýšiť poľnohospodársku produktivitu farmárov
- zlepšiť výživu chronicky hladujúcich a zraniteľných
- znížiť zraniteľnosť akútne hladujúcich vytvorením produktívnej bezpečnostnej siete
- zvýšiť príjmy a zabezpečiť fungovanie trhov pre chudobných
- obnoviť a konzervovať prírodné zdroje dôležité pre potravinovú bezpečnosť²⁰⁷

Druhý Miléniový rozvojový cieľ - dosiahnutie základného vzdelania pre všetkých

Vzdelanie nie je len základné právo každého, ale zároveň zvyšuje schopnosti, a tým je to aj nutná podmienka, aby mohol niekto uniknúť z chudoby. Na meranie tohto cieľa sa používajú tri ukazovatele: počet zapísaných detí do školy, počet detí, ktoré začali prvú triedu základnej školy a dosiahli piatu triedu a podiel detí, ktoré dokončili základné vzdelanie. Keďže sa však posledné dva ukazovatele ťažko zisťujú kvôli nedostatočným dátam, tak je najdôležitejším prvý ukazovateľ.²⁰⁸ Celkovo možno konštatovať, že cieľ všeobecného vzdelania sa pravdepodobne naplní vo väčšine častí sveta. Počet zapísaných detí vzrástol od roku 1990 zo 79% na 86% v roku 2004. Najväčšie problémy s dosiahnutím tohto cieľa má subsaharská Afrika so 64%, aj napriek tomu, že za posledné desaťročie urobila výrazný pokrok. Rýchlejší pokrok bude nutný taktiež aj v Oceánii a západnej Ázii. Naopak južnej Ázii, hlavne vďaka pokroku v Indii, sa podarilo zvýšiť počet zapísaných detí zo 72% na 89%. Čo sa týka Latinskej Ameriky a Karibskej oblasti, tento región už splnil cieľ 95% podielu zapísaných detí.²⁰⁹

²⁰⁶ Human Development Report (2003), s. 6

²⁰⁷ Millennium project: Halving hunger: it can be done, Achieving the Millennium development goals, The Earth institute at Columbia University, New York, 2005, s. 9-22, http://www.unmillenniumproject.org/documents/HTF-SumVers_FINAL.pdf

²⁰⁸ United Nations Economic and Social Commission for Asia and the Pacific (2006), s. 7-8

²⁰⁹ The Millennium development goals report (2006), s. 6

V tejto oblasti sú najväčšie výzvy založené na zrovnoprávnení prístupu k vzdelaniu aj pre najchudobnejších pomocou zrušenia poplatkov za školstvo a za školské uniformy, a tým znížiť výdavky domácností. Ďalej je problematický aj príliš vysoký podiel detí na jedného učiteľa, až 60-100 detí. Je potrebné zriadiť školské jedálne, aby nezostávali žiaci hladní a zvýšil sa ich počet a zvýšiť efektívnosť výuky pomocou vyučovania v materinskom jazyku.²¹⁰ Významným problémom je aj nedostatok škôl v odľahlých vidieckych oblastiach, kde v priemere asi 30% detí nenavštevuje školu, v porovnaní s 18% v mestských oblastiach.²¹¹

Tretí Miléniový rozvojový cieľ - presadzovanie rovnosti pohlavia

Podpora rovnosti pohlavia znamená nielen rovnaký prístup k sociálnym službám, ale aj posilnenie úlohy žien vo svojich rodinách a komunitách. Tento cieľ sa však zameriava hlavne na vzdelanie, keďže je to podmienka k naplneniu predchádzajúcich. Pokrok v tejto oblasti je limitovaný a nerovnomerný. Všeobecne možno zhrnúť, že jedno z piatich dievčat nenavštevuje školu, pričom v porovnaní s chlapcami je to jeden zo šiestich chlapcov. Medzi najproblematickejšie regióny patrí subsaharská Afrika, južná Ázia, kde žije 80% detí, ktoré nenavštevujú školu, Oceánia a západná Ázia.²¹² Napríklad v Indii bolo v roku 2002 84,2% gramotných mužov vo veku 15 až 24 rokov, pričom žien len 76,4%. Tento rozdiel činil o 13 miliónov viac negramotných žien ako mužov.²¹³ Je dôležité si uvedomiť, že vzdelané ženy majú menej detí a sú zdravšie, prispievajú k vyššej produktivite, často pracujú mimo domova a vďaka vlastným príjmom získavajú nezávislosť²¹⁴, čo je práve kameň úrazu, keďže tradičné spoločnosti nemajú záujem na rastúcej nezávislosti žien, keďže je to chápané ako strata autority a rešpektu mužov v spoločnosti.

Ďalším indikátorom je podiel žien v nepoľnohospodárskom sektore. V tejto oblasti dosiahlo pokrok zo 131 štátov až 93.²¹⁵ Posledným indikátorom je podiel žien v parlamente. Politická účasť žien od roku 1990 v rozvojových krajinách výrazne stúpila, z 15% na 21% a vo svete z 12% na 17%. V 20 krajinách predstavujú ženy viac ako 30% všetkých poslancov, pričom severské štáty a Rwanda sa priblížili k parite.

²¹⁰ Human Development Report (2003), s. 7

²¹¹ The Millennium development goals report (2006), s. 7

²¹² The Millennium development goals report (2006), s. 7

²¹³ United Nations Economic and Social Commission for Asia and the Pacific (2006), s. 8-9

²¹⁴ Human Development Report (2003), s. 8

²¹⁵ UN Millennium project (2005), s. 23

Najnižšiu reprezentáciu majú v Oceánii, severnej Afrike a západnej Ázii. Najväčší pokrok v tejto oblasti dosiahla Latinská Amerika, kde asi 20% všetkých poslancov sú ženy.²¹⁶

Štvrtý Miléniový rozvojový cieľ - zníženie úmrtnosti detí do päť rokov o 1/3

Cieľ znížiť úmrtnosť detí do päť rokov o 2/3 je veľmi dôležitým sociálnym ukazovateľom. Aj keď sa celková situácia postupne zlepšuje, pokrok je pomalý a v roku 2004 zomrelo až 10,5 miliónov detí do piateho roku svojho života. Najhoršie je na tom v tejto oblasti subsaharská Afrika, ktorej podiel na detskej populácii je len 20%, ale podiel na celkovom počte úmrtí až 50%. Situácia sa výrazne zlepšila v Latinskej Amerike a Karibskej oblasti, juhovýchodnej Ázii a severnej Afrike, kde sa detská úmrtnosť ročne znížila o 3%. V niektorých regiónoch je však pokrok príliš pomalý. Napríklad v Oceánii, ázijskej časti SNŠ, južnej Ázii a západnej Ázii. Týmto regiónom sa pravdepodobne nepodarí splniť do roku 2015 tento cieľ.²¹⁷ Medzi najvýznamnejšie príčiny úmrtia patria hnačkové ochorenia, vážne infekcie dýchacích ciest, osýpky, malária a predpôrodné podmienky. Sú to všetko liečiteľné choroby. Podvýživa tiež zhoršuje situáciu, ale nie je hlavnou príčinou. Ďalším dôležitým faktorom je aj HIV/AIDS, či už priamo, že dieťa dostane chorobu od matky, alebo nepriamo, keďže dieťa, ktorého matka zomrie na AIDS, má nižšiu šancu prežiť. Zlepšenie celkovej základnej lekárskej starostlivosti, vzdelanosť matiek a príjem rodiny sú najdôležitejšími ukazovateľmi, ktoré ovplyvňujú prežitie dieťaťa.²¹⁸ Ďalším indikátorom detskej úmrtnosti je vakcinácia proti osýpkam do prvého roku života. Najväčší pokrok v tejto oblasti spravila Latinská Amerika a Karibská oblasť a subsaharská Afrika, ktorá znížila úmrtnosť na osýpky počas obdobia 1999-2004 o skoro 60%. Celkovo však existujú obrovské rozdiely medzi jednotlivými krajinami a aj v rámci krajín. 2/3 nevakcinovaných detí žije v šiestich štátoch sveta: Čína, Konžská demokratická republika, India, Indonézia, Nigéria a Pakistan.²¹⁹

Piaty Miléniový rozvojový cieľ - zníženie materskej úmrtnosti o 3

²¹⁶ The Millennium development goals report (2006), s. 9

²¹⁷ The Millennium development goals report (2006), s. 10

²¹⁸ United Nations Economic and Social Commission for Asia and the Pacific (2006), s. 10-11

²¹⁹ The Millennium development goals report (2006), s. 11

Materská úmrtnosť je jeden z najťažších Miléniových cieľov na meranie, keďže spravidla tam, kde je najvyšší počet materskej úmrtnosti, registračné systémy s dátami chýbajú. Problémom sú aj rôzne definície úmrtnosti v rôznych krajinách sveta.²²⁰ Globálne možno konštatovať, že najvyššia materská úmrtnosť je v subsaharskej Afrike a južnej Ázii, kde sa urobil len veľmi malý pokrok. Tento problém však zostáva významný vo všetkých rozvojových krajinách.²²¹ Jedným z najdôležitejších faktorov ovplyvňujúcich materskú úmrtnosť je účasť vyučeného zdravotného personálu pri pôrode. Najhoršie je na tom v tejto oblasti južná Ázia s len 36% a subsaharská Afrika so 46% podielu účasti vyučeného zdravotného personálu pri pôrodoch. Naopak východná a juhovýchodná Ázia a severná Afrika urobili obrovský pokrok v tejto oblasti s nárastom podielu zdravotného personálu pri pôrode o takmer 30% počas obdobia 1990-2004.²²²

Šiesty Miléniový rozvojový cieľ - zamedzenie šírenia HIV/AIDS, malárie a iných chorôb

Aj keď snahy na prevenciu šírenia HIV sa zosilňujú a na mnohých miestach sú úspešné, počet mŕtvych a počet novo nakazených stúpa. V roku 2003 to bolo 36,2 miliónov nakazených a v roku 2005 až 38,6 miliónov. Najhoršia je situácia v subsaharskej Afrike, kde je v niektorých častiach situácia dramatická až pandemická. Subsaharská Afrika predstavuje približne 10% svetovej populácie, ale nachádza sa tu 64% zo všetkých nakazených HIV/AIDS a asi 40% všetkých nakazených detí z celého sveta.²²³ Najväčší počet nakazených má Juhoafrická republika²²⁴ Na druhom mieste s počtom nakazených je India, kde z celkového počtu nakazených v Ázii, čo je 7,5 milióna, sa 5 miliónov nachádza práve v Indii.²²⁵

Čo sa týka malárie, najväčšiu hrozbu predstavuje toto ochorenie v tropických oblastiach, pričom Subsaharská Afrika predstavuje až 90% všetkých úmrtí na maláriu. Hlavne vďaka rozšíreniu povedomia o hrozbe nákazy a angažovanosti svetovej komunity sa darí proti nej bojovať. Pomocou zvýšenej finančnej pomoci zo strany Svetového fondu na boj s AIDS, tuberkulózou a maláriou, Iniciatívy na boj s maláriou

²²⁰ United Nations Economic and Social Commission for Asia and the Pacific (2006), s. 11

²²¹ UN Millennium project (2005), s. 24

²²² The Millennium development goals report (2006), s. 12-13

²²³ The Millennium development goals report (2006), s. 14

²²⁴ UN Millennium project (2005), s. 25

²²⁵ United Nations Economic and Social Commission for Asia and the Pacific (2006), s. 13

a Nadácie Billa a Melindy Gates sa očakáva, že sa situácia dostane pod kontrolu. Počas rokov 1999-2003 sa distribúcia sietí proti malárii desaťnásobne zvýšila. Treba však zdôrazniť, že existujú obrovské rozdiely medzi vidieckymi a mestskými oblasťami. Ohľadom tuberkulózy je dôležité zdôrazniť, že počet nových prípadov rastie ročne približne o 1%, pričom tento nárast je najmarkantnejší v subsaharskej Afrike a v krajinách SNŠ. V ostatných regiónoch počet prípadov klesá, ale príliš pomaly.²²⁶

Siedmy Miléniový rozvojový cieľ - zaistenie trvalej udržateľnosti životného prostredia

V rámci tohto cieľa je prvým čiastkovým cieľom integrácia princípu udržateľnosti životného prostredia do politiky a programov štátov a zabrániť strate prírodných zdrojov. Dôležitým problémom v tejto oblasti je odlesňovanie, ktoré sa postupne rozširuje a ohrozuje biodiverzitu subsaharskej Afriky, Oceánie, juhovýchodnej Ázie a Latinskej Ameriky.²²⁷ Počas obdobia 2000-2005 sa zmenšila oblasť lesov o 7,3 milióna hektárov ročne, pričom od 1990-2000 to bolo ročne až 8,9 milióna hektárov.²²⁸ Zhoršuje sa situácia aj v rámci ničenia prímorských oblastí v Latinskej Amerike, Karibskej oblasti, juhovýchodnej Ázii a Oceánii. Ďalej je problematické aj vytváranie púští a zhoršovanie kvality pôdy hlavne v Ázii a Afrike.²²⁹ Ďalším ukazovateľom je využívanie energie. Využívanie energie je účinnejšie, ale aj napriek tomu sa emisie CO₂ globálne zvyšujú. Najvyšší pokrok pri zefektívnení využívania energie bol urobený vo východnej a južnej Ázii a v tranzitívnych ekonomikách východnej Európy.²³⁰

Druhým čiastkovým cieľom je znížiť na polovicu podiel ľudí bez prístupu k pitnej vode a základným hygienickým zariadeniam. Cieľ prístupu k pitnej vode sa darí naplniť hlavne v mestských oblastiach okrem subsaharskej Afriky. Na vidieku je tento cieľ všade ťažko naplniteľný, ale hlavne v subsaharskej Afrike, Oceánii a krajinách SNŠ. Prístup k hygienickým zariadeniam sa zlepšuje všade vo svete, ale príliš pomaly. V západnej Ázii a krajinách SNŠ pokrok stagnuje a v Oceánii sa tento

²²⁶ The Millennium development goals report (2006), s. 15

²²⁷ UN Millennium project (2005), s. 26

²²⁸ The Millennium development goals report (2006), s. 16-17

²²⁹ UN Millennium project (2005), s. 26

²³⁰ The Millennium development goals report (2006), s. 18

problém ešte prehľbuje.²³¹ Podiel ľudí s prístupom k hygienickým zariadeniam vzrástol od 1990 z 35% na 50%, ale je potrebný rýchlejší pokrok.²³²

Posledným čiastkovým cieľom je zlepšenie života aspoň 100 miliónov ľudí, ktorí žijú v slumoch do roku 2020. Tento cieľ je problematický hlavne kvôli veľkej migrácii do miest. Počas obdobia 1990-2001 vzrástol počet týchto ľudí všade vo svete okrem severnej Afriky a európskych krajín SNŠ. V súčasnosti žije asi 900 miliónov ľudí v slumoch, z toho asi 250 miliónov v južnej Ázii. V subsaharskej Afrike predstavujú až 70% mestského obyvateľstva ľudia žijúci v slumoch. V Latinskej Amerike je to približne 1/3. Severná Afrika je jediným regiónom, kde sa kvalita života v mestách zlepšuje a ročne sa asi o 0,15% znižuje počet ľudí žijúcich v slumoch.²³³

Osmy Miléniový rozvojový cieľ - posilňovanie svetového partnerstva pre rozvoj

Od roku 1997 vzrástla pomoc rozvojovým krajinám z viac ako 65 miliárd na 106 miliárd v roku 2005, čo predstavuje okolo 0,34% HNP rozvinutého sveta. Asi polovica z tohto nárastu predstavovalo odpustenie dlhov a v roku 2005 až . Zväčšenie pomoci sa týkalo hlavne odpustenia dlhov. Je to síce pozitívny krok, treba si však uvedomiť, že to neznamená, že sa uvoľní viac peňazí na zníženie chudoby v rozvojovom svete. Veľkú časť tejto pomoci predstavovala aj pohotovostná pomoc a pomoc pri katastrofách, ktoré však nemožno chápať ako pomoc na dlhodobý rozvoj rozvojového sveta.²³⁴ Napríklad Afrika dostala v roku 2002 per capita pomoc 30 dolárov, pričom sa z toho financovali 5 dolármi konzultanti z darcovských štátov, 3 dolármi potravinovú pomoc, 4 doláre išli na splácanie dlhov, 5 dolárov na operácie na odpustenie dlhov a iba zvyšných 12 išlo na dlhodobý rozvoj Afriky.²³⁵ Ak zohľadníme aj fakt, že pre 50 najmenej rozvinutých štátov sveta predstavuje podiel pomoci len asi 1/3 z celkovej pomoci, tak je výsledná šifra ešte viac znepokojúca.

²³¹ UN Millennium project (2005), s. 26

²³² The Millennium development goals report (2006), s. 18

²³³ UN Millennium project (2005), s.26

²³⁴ The Millennium development goals report (2006), s. 22

²³⁵ Sachs, J., D. (2005), s. 310

Významným pokrokom je zlepšenie prístupu na trhy rozvinutých štátov. Asi 3/4 exportu rozvojového sveta môže vstúpiť na trhy rozvinutých štátov bez colného zaťaženia. Problematické však zostáva, že práve strategicky dôležité produkty ako odevný priemysel a poľnohospodárske produkty, sú ešte stále zaťažené vysokým clom.²³⁶

Medzi dôležitý čiastkový cieľ patrí rozvoj a podpora stratégií na produktívnu prácu pre mladých. Počet mladých ľudí v rozvojovom svete od roku 1995 vzrástol o 135 miliónov, pričom veľká časť z nich má problém sa zamestnať. Nezamestnanosť mladých vzrástla od roku 1995 do 2005 zo 72,8 na 85,7 milióna a predstavuje asi polovicu celkovej nezamestnanosti na svete. Riešenie tohto problému je veľmi dôležité hlavne v rozvojovom svete, kde sa nachádza asi 3/4 mladých z celého sveta a vytvorenie pracovných miest pre mladých je strategické z hľadiska budúceho ekonomického rastu a z hľadiska zvrátenia prehĺbovania medzigeneračnej chudoby.²³⁷

Ďalším dôležitým čiastkovým cieľom je zabezpečiť prístup k informačným a komunikačným technológiám. Možno konštatovať, že aj napriek tomu, že prístup k technológiám vo svete vzrástol, tento nárast nebol postačujúci. Počet ľudí s prístupom k pevnej linke alebo mobilnému telefónu vzrástol počas obdobia 1990-2004 z 530 miliónov na 3 miliardy. Prístup k internetu je však menej optimistický. V roku 2004 mala v rozvinutom svete asi polovica populácie prístup k internetu, v porovnaní s len 7% v rozvojovom svete.²³⁸

---

²³⁶ The Millennium development goals report (2006), s. 22 -23

²³⁷ The Millennium development goals report (2006), s. 24

²³⁸ The Millennium development goals report (2006), s. 25

4. Reformné iniciatívy na poli boja s chudobou

V priemere žijú ľudia v rozvojových krajinách dnes zdravšie, s lepším vzdelaním a v menšej chudobe. Od roku 1990 sa priemerná dĺžka života predĺžila o dva roky, ročne zomrie o tri milióny detí menej ako predtým a návštevnosť škôl vzrástla o 130 miliónov detí. Tieto pokroky by sa nemali podceňovať, ale ani preceňovať. V roku 2003 až 18 krajín s celkovou populáciou 460 miliónov ľudí, zaznamenal podľa Indexu ľudského rozvoja pokles oproti roku 1990.²³⁹ Každú hodinu zomrie vo svete 1200 detí. Aj keď sú príčiny rôzne, spoločným menovateľom pre všetky je chudoba.²⁴⁰ Chudoba je príliš komplexný fenomén, aby sa dal riešiť zo dňa na deň²⁴¹, ale treba si uvedomiť, že pre veľkú časť svetovej populácie znamená dennú realitu. Práve kvôli tomu je rozvoj a problematika zníženia chudoby vo svete na poprednom mieste v rámci OSN a hlavne UNDP.

Okrem OSN však vznikajú vo svete a aj v rámci iných medzinárodných organizácií iniciatívy na zníženie chudoby, ktoré môžu mať pozitívny dopad na mnohé životy najchudobnejších. Napríklad medzi významné osobné iniciatívy patrí iniciatíva Billa Gatesa a Warrena Buffeta, ktorí spolu so 60 miliardami amerických dolárov pomohli najchudobnejším, ďalej Clintonova nadácia, ktorá pomohla znížiť cenu liečby pre niektorých postihnutých AIDS na 140 amerických dolárov za rok, čo je výsledkom iniciatívy spustenej v roku 2002, ktorej základom bola dohoda s piatimi dodávateľmi generických liekov na liečbu HIV/AIDS.²⁴² Je taktiež dôležité spomenúť snahu Iqual Quadira, zakladateľa najväčšej mobilnej firmy v Bangladéši, riešiť energetickú a vodozásobárenskú krízu pre 1,5 miliardy chudobných vo svete. Tieto iniciatívy sú veľmi povzbudzujúce.²⁴³

---

²³⁹ Human development report (2005), s. 17-18

²⁴⁰ Human development report (2005), s. 14

²⁴¹ Ak sa na chudobu dívame z globálneho hľadiska, je nevýhodná pre všetkých. Môže napríklad nepriamo podporovať uľahčenie podmienok fungovania pre terorizmus, degradáciu životného prostredia a zároveň bráni rozvoju medzinárodného obchodu, keďže každá krajina má za cieľ mať bohatých susedov, aby s nimi mohla obchodovať a ďalej bohatnúť. V prípade chudobných susedov alebo celého regiónu sa tak nedeje. Čo sa týka etického a humánneho hľadiska, je chudoba ešte naliehavším problémom, ktorému sa treba intenzívne venovať a čo najskôr vyriešiť.

²⁴² Nadácia Billa Clintona, <http://www.clintonfoundation.org/cf-pgm-hs-ai-work2.htm>

²⁴³ Glenn, J., Gordon, T.: State of the Future 2006. The Millennium Project. American Council for the United Nations University Washington, D.C., 2006, s. 2

Medzi najdôležitejšie piliere medzinárodnej spolupráce, ktoré by pomohli znížiť celkovú chudobu vo svete a naplniť Miléniové rozvojové ciele patria rozvojová pomoc, medzinárodný obchod a odpustenie dlhov. Práve kvôli tomu som vybrala najdôležitejšie svetové iniciatívy na tomto poli.

4.1 Iniciatíva pre najzadlženejšie rozvojové štáty

Nedávna štúdia o rozpočtových výdavkoch vo viac ako 30 krajinách poukázala na fakt, že viac ako dve tretiny z nich utrávajú za splácanie dlhov viac ako na financovanie sociálnych služieb. V niektorých prípadoch vydáva štát na dlhy tri až päťkrát viac ako na sociálne služby. Tým, že splácanie dlhov pohlcuje v priemere 1/3 až polovicu štátneho rozpočtu rozvojových krajín, makroekonomická stabilita sa stáva len veľmi ťažko dosiahnuteľná.²⁴⁴

V roku 1996 spustila Svetová banka a Medzinárodný menový fond iniciatívu, ktorá by posilnila schopnosti najchudobnejších štátov sveta, ktoré majú vysoké zadlženie, splácať neudržateľný dlh. Svetová banka a Medzinárodný menový fond (MMF) sľúbili anuláciu až 80% dlhu pre štáty, ktoré sa kvalifikujú na nimi vybrané kritériá. Medzi najdôležitejšie kritériá pre zaradenie do tejto iniciatívy patria:

1. musí to byť chudobná krajina – väčšinou s ročným príjmom per capita 825 USD alebo menej
2. musí mať neudržateľný dlh, ktorý sa nedá znížiť tradične dostupnými mechanizmami na odpustenie dlhov. Svetová banka a MMF zaviedli hranicu neudržateľnosti dlhu ako dlh, ktorý je väčší ako 1,5 násobok príjmov z exportu alebo v prípade ak je krajina zameraná na export, tak 2,5 násobok príjmu vlády
3. musí sa vytvoriť súpis reforiem a politik za pomoci podporných programov Medzinárodnej rozvojovej agentúry (IDA) a MMF
4. krajina musí mať vypracovaný Strategický dokument na zníženie chudoby, ktorý vznikol v spolupráci širokej škály účastníkov ako napríklad vláda, občianske združenia, miestne organizácie, zastúpenie obchodných kruhov atď.

---

²⁴⁴ Generálny tajomník OSN vydáva svoju prvú výročnú správu o naplňovaní Miléniové deklarácie, www.osn.cz

Ak krajina splňa tieto podmienky, tak Výkonná rada MMF a IDA rozhodnú o zaradení do iniciatívy. Tento moment sa nazýva rozhodovací bod, tzv. decision point, kedy daná krajina môže obdržať dočasnú pomoc v rámci zníženia zadlženia. V prípade, ak sa krajina preukáže dobrým ohodnotením počas troch rokov v rámci programov MMF a IDA, realizuje kľúčové reformy, ktoré sa zaviazala zaviesť a aspoň počas jedného roku implementuje odporúčania zo Strategického dokumentu na zníženie chudoby, tak dosiahne výsledný bod, tzv. completion point, ktorý mu zaručí odpustenie dlhov do výšky udržateľnosti dlhu.²⁴⁵

Doteraz dosiahlo rozhodovací bod osem krajín, a to konkrétne Burundi, Čad, Konžská demokratická republika, Konžská republika, Gambia, Guinea, Guinea Bissau a Haiti. Výsledný bod dosiahlo 22 krajín, a to Benin, Bolívia, Burkina Faso, Kamerun, Etiópia, Ghana, Guyana, Honduras, Madagaskar, Malawi, Mali, Mauritánia, Mozambik, Nikaragua, Niger, Rwanda, Sao Tomé a Príncipe, Senegal, Sierra Leone, Tanzánia, Uganda a Zambia, pričom ďalších 10 krajín, Stredoafriická republika, Komory, Pobrežie Slonoviny, Eritrea, Gruzínsko, Libéria, Nepál, Somálsko, Sudán a Togo, sa kvalifikovalo na vhodných kandidátov na túto iniciatívu, ale najprv sa musia zapojiť do programov Svetovej banky a MMF, aby sa mohli eventuálne po troch rokoch preukázať dobrým ohodnotením v rámci programov MMF a IDA.²⁴⁶ Vo finančnom vyjadrení to znamená odpustenie dlhov vo výške 62 miliárd amerických dolárov pre štáty, ktoré dosiahli rozhodovací bod a z toho 44 miliárd pre štáty, ktoré už ukončili Iniciatívu pre najzadlženejšie rozvojové krajiny.²⁴⁷

Táto iniciatíva bola v roku 1999 reformovaná a v roku 2005 sa doplnila o Iniciatívu pre multilaterálne odpustenie dlhov, ktorá v rámci podpory Miléniových rozvojových cieľov povoľuje odpustenie dlhov až vo výške 100% od troch multilaterálnych inštitúcií – MMF, IDA a od Svetovej banky.²⁴⁸

Medzi najčastejšiu kritiku tejto iniciatívy patrí konštatovanie, že výsledkom iniciatívy nie je dlhodobý udržateľný dlh a súkromní investori sa obávajú investovať

---

²⁴⁵ Debt Relief Under the Heavily Indebted Poor Countries (HIPC) Initiative, 2007, <http://www.imf.org/external/np/exr/facts/hipc.htm>

²⁴⁶ Debt Relief Under the Heavily Indebted Poor Countries (HIPC) Initiative (2007)

²⁴⁷ The Enhanced HIPC Initiative – Overview, <http://web.worldbank.org/WBSITE/EXTERNAL/TOPICS/EXTDEBTDEPT/0,,contentMDK:21254881~menuPK:528655~pagePK:64166689~piPK:64166646~theSitePK:469043,00.html>

²⁴⁸ Debt Relief Under the Heavily Indebted Poor Countries (HIPC) Initiative (2007)

v krajinách zaradených do iniciatívy. Taktiež aj predpokladaný ekonomický rast a úroveň zadlženia sú vysoko nerealistické. Často sa kritizuje aj požiadavka minúť všetky ušetrené peniaze na sociálne služby, ktorá sa javí ako vysoko neflexibilná. Dôležité je taktiež upozorniť na pomalú implementáciu tejto iniciatívy, pričom do konca roka 2005, čiže za 9 rokov, len 10 krajín ukončilo iniciatívu a obdržalo odpustenie dlhov.²⁴⁹

Európska sieť o zadlžení a rozvoji vo svojej správe zdôrazňuje, že táto iniciatíva nepovedie k zvýšeniu zdrojov na boj s chudobou hneď z troch dôvodov:

1. úroveň merania udržateľnosti dlhu je príliš vysoká a táto udržateľnosť sa meria ekonomickými prostriedkami a nie ľudským a sociálnym rozvojom. Kvôli tomu sa do tejto iniciatívy nezaradia mnohé menej rozvinuté štáty s vysokou úrovňou zadlženia
2. zníženie dlhu je príliš malé
3. kvôli rôznym podmienkam sa proces stáva príliš pomalý

Správa uvádza ako príklad Zambiu a Niger, ktoré po ukončení iniciatívy budú platiť viac ako predtým. V Zambii sa dokonca po zapojení sa do Iniciatívy zvýšil podiel chudobných a oslabili sa sociálne služby v krajine, keďže v rámci tejto Iniciatívy sú štáty nútené znížiť verejné výdavky a privatizovať základné verejné služby.²⁵⁰

4.2 Katarské kolo Svetovej obchodnej organizácie

Medzinárodný obchod je pre rozvojové štáty aj z dôvodu zníženia chudoby v krajine taktiež veľmi dôležitý. Sú však dôležité aj podmienky tohto obchodu. Katarské kolo Svetovej obchodnej organizácie (WTO), ktoré začalo v novembri 2001 v Doha v Katare, malo za cieľ ďalšiu liberalizáciu medzinárodného obchodu a tým aj pomoc rozvojovým krajinám. Hlavným zámerom bolo postupne zrušiť poľnohospodárske subvencie a dotácie na vývoz poľnohospodárskych produktov, uvoľniť obchod so službami, uplatňovať princíp zvláštneho a diferencovaného

²⁴⁹ Teunissen, J., J., Akerman, A.: HIPC Debt relief – Myths and reality, FONDAD, 2004, www.fondad.org

²⁵⁰ HIPC additionality: some concerning projections, EURODAD, http://www.eurodad.org/uploadedFiles/Whats_New/Reports/HIPC%20additionality.doc

zaobchádzania v prospech rozvojových krajín a znižovať diskriminujúce clá pri vybraných skupinách nepoľnohospodárskych produktov, hlavne čo sa týka textilu. Medzi dôležité otázky, o ktorých sa malo rokovať, patrili aj 4 nové okruhy negociácie globálnych pravidiel, tzv. singapurské otázky. Ide o hospodársku súťaž, investície, transparentnosť verejných zákaziek a uľahčovanie obchodu, čo sa týka minimalizácie byrokratických procedúr.²⁵¹

Výsledkom tejto Ministerskej konferencie WTO bola Deklarácia ministrov, ktorá sa nazýva aj Rozvojový program z Doha²⁵². Je to prvý pracovný program mnohostrannej liberalizácie obchodu a prijatia jeho nových pravidiel od vzniku WTO. V rámci Katarského kola sa uskutočnili aj ďalšie Ministerské konferencie WTO – v Cancúne v Mexiku v septembri 2003 a v Hong Kongu v Číne v decembri 2005. Ďalšie súvisiace rokovania nasledovali v Ženeve v auguste 2004, v októbri Paríži v 2005 a opäť v Ženeve v júli 2006. Významný vplyv na priebeh tohto kola mali globálne občianske organizácie, ktoré sa stávajú čoraz silnejšou skupinou v oblasti ovplyvňovania svetovej politiky. Tieto organizácie zdôrazňujú, že mnohé zdanlivo nesúvisiace problémy majú spoločné štrukturálne príčiny. Napríklad chudoba, marginalizácia, sociálna nerovnosť a zhoršovanie životného prostredia sú odrazom prevládajúcej snahy o kvantitatívny ekonomický rast, ktorý je pomocou medzinárodných finančných inštitúcií a silných štátov presadzovaný veľkými korporáciami. Poukazujú hlavne na fakt, že nejde o prirodzený alebo nezvratný proces, ale o politickú voľbu.²⁵³

Medzi najproblematickejšie oblasti rokovania, ktoré sa tiahnu celým Katarským kolom WTO, je uvoľnenie obchodu s poľnohospodárskymi produktmi. Predmetom negociácií a hlavnou požiadavkou rozvojových krajín voči rozvinutému svetu je zníženie domácich dotácií poľnohospodárskemu sektoru, obmedzenie vývozných podpôr a väčšie otvorenie svojich trhov. Poľnohospodársky protekcionizmus uplatňujú medzi sebou aj rozvojové štáty, ale najmarkantnejší je v rozvinutom svete. Napríklad Spojené štáty americké a štáty Európskej únie

---

²⁵¹ Fárek, J.: Svetová obchodní organizace na rozcestí, Mezinárodní politika, 12/ 2003, ročník XXVII, s. 4

²⁵² Doha WTO Ministerial 2001: Ministerial declaration, 14. november 2001, http://www.wto.org/English/thewto_e/minist_e/min01_e/mindecl_e.htm

²⁵³ Lebeda, P.: Kolapsem k reforme svetového obchodu, Mezinárodní politika, 12/ 2003, ročník XXVII, s.7

poskytujú svojim poľnohospodárom okolo 300 miliárd amerických dolárov ročne vo forme podpory. Zástancovia týchto podpôr zdôrazňujú ako príčinu hlavne ochranu životného prostredia, ochranu spotrebiteľov vo forme vyšších hygienických a veterinárnych štandardov, potravinovú bezpečnosť a ochranu vidieckych komunít a ekosystému. Kritici na druhej strane poukazujú na to, že tieto poľnohospodárske podpory či už vo forme cla, exportnej dotácie, výrobnjej subvencie alebo dorovnávanía dôchodku, zvyhodňujú domácich poľnohospodárov, ktorý sa stávajú viac menej nezávislými vo vzťahu dopytu a ponuky na trhu.²⁵⁴ Umelé povzbudzovanie domácej produkcie zároveň stimuluje vývoz a export subvencovanej produkcie, zväčšuje ponuku na svetových trhoch, deformuje ceny komodít a poškodzuje v konečnom dôsledku poľnohospodárov v rozvojových krajinách, hlavne tých, ktorí závisia od exportu 2-3 komodít, čo predstavuje asi polovicu všetkých rozvojových krajín. Poľnohospodári rozvinutých krajín sú zároveň chránení vďaka colným tarifám pred lacnejším dovozom. Podľa štúdie Svetovej banky, ktorá bola publikovaná v auguste 2003, by redukcia obchodných bariér v rámci Katarského kola mohla zvýšiť do roku 2015 ročný globálny dôchodok o viac ako 500 miliárd amerických dolárov, pričom by viac ako 60% tohto prínosu pripadlo na rozvojové krajiny a pomohlo 144 miliónom ľudí vymaniť sa z chudoby.²⁵⁵

Dôležitým úspechom na tomto poli je dohoda platná pre všetky štáty z augusta 2004 zo Ženevy o znížení finančnej pomoci pre poľnohospodárov do roku 2010, udržaní domácej podpory na úrovni 10% hodnoty poľnohospodárskej produkcie tiež do roku 2010 a do roku 2015 by ju mali znížiť na 5%. Štáty OECD by po roku 2015 nemali presiahnuť podporu do poľnohospodárstva a do roku 2010 by mali odstrániť všetky netarifné prekážky. V decembri 2005 v Hong Kongu sa dokonca dohodli na konečnom termíne na odstránenie subvencií na poľnohospodársky export do roku 2013 a o otvorení trhov rozvinutých štátov pre tovar z najchudobnejších štátov sveta, čo bol dlhodobý cieľ OSN počas mnohých rokov. Zároveň potvrdili dohodu z augusta

---

²⁵⁴ Tuček, P.: Vybrané problémy liberalizace mezinárodního agrárního obchodu, Mezinárodní politika, 12/ 2003, ročník XXVII, s. 12

²⁵⁵ Fárek, J. (2003), s. 5

2004 zo Ženevy.²⁵⁶ V júli 2006 v Ženeve sa však negociácie o znižovaní podpory pre poľnohospodárov skončili neúspechom.

Čo sa týka nepoľnohospodárskych produktov, do roku 2015 by mali rozvinuté štáty zrušiť clá na nepoľnohospodárske produkty, pričom už do roku 2010 by ich mali znížiť na úroveň 5%. Zo strany rozvojových krajín, ktoré musia takisto liberalizovať svoj trh, by mali zrušiť clo na nepoľnohospodárske produkty do roku 2025. Čo sa týka singapurských otázok, čiže hospodárskej súťaže, investícií, transparentnosti verejných zákaziek a uľahčovania obchodu, ohľadom minimalizácie byrokratických procedúr pre uľahčenie rokovaní, sa prvé tri vynechali a do negociácií sa zahrnulo len uľahčenie obchodu.²⁵⁷

Dôležitým momentom počas Katarského kola WTO bolo vytvorenie bloku 22 rozvojových štátov na čele s Brazíliou, Indiou, Južnou Afrikou a Čínou, tzv. G22, pričom počet členov osciluje a preto sa nazýva aj G21 či G20. Táto skupina sa vytvorila pred Ministerskou konferenciou v Cancúne, kde predložila návrh na výrazné odstránenie domácich podpôr a vývozných subvencií vo vyspelých štátoch a zanedbateľné znižovanie colnej ochrany v rozvojových krajinách. G 22 síce v Cancúne nedosiahla svoje vytýčené ciele, ale aj napriek tomu ukázala rozvinutým štátom, že pre nich je žiadna dohoda lepšia ako ďalšia nevýhodná.²⁵⁸ Mnohé rozvojové krajiny sa však do tejto skupiny nezaradili hlavne z obavy zo straty výsostného prístupu na trhu Európskej únie. G 22 koordinuje svoje kroky v týchto otázkach s Cairnskou skupinou, ktorá vznikla v roku 1986 ako koalícia 19 poľnohospodárskych exportérov z rozvojového aj rozvinutého svet a od tej doby má veľký vplyv hlavne v rámci debaty o poľnohospodárskej reforme v rámci WTO. Medzi členov patrí napríklad Argentína, Austrália, Brazília, Kanada alebo Juhoafrická republika.²⁵⁹

Katarské kolo WTO ešte stále prebieha. Problémom sa však stáva ukončenie mandátu amerického prezidenta Georgea W. Busha pre urýchlenie implementácie obchodných medzinárodných zmlúv. Po ukončení tohto mandátu, 1. júla 2007, bude

²⁵⁶ Hong Kong 2005 Doha Work programme Ministerial Declaration, 18. December 2005, http://www.wto.org/English/thewto_e/minist_e/min05_e/final_text_e.htm

²⁵⁷ Hong Kong (2005)

²⁵⁸ Peer, F.: Cancún – nevydarená zastávka na ceste k naplňovaniu agendy z Dauhá, Mezinárodní politika, 12/ 2003, ročník XXVII, s. 8

²⁵⁹ Cairns group, <http://www.cairnsgroup.org/>

oveľa ťažšie prijať takúto zmluvu, keďže ju bude musieť prijať americký kongres, ktorý má právo pridať dodatky, ktoré však nemusia byť pre ostatné štáty prijateľné.²⁶⁰

4.3 Medzinárodná konferencia o financovaní rozvoja

Medzinárodná pomoc je jeden z najdôležitejších prostriedkov na boj s chudobou. Preto je reforma systému medzinárodnej pomoci kľúčová napríklad aj pri dosahovaní Miléniových rozvojových cieľov. V rozvinutých štátoch je táto pomoc často chápaná ako charita. Je to však nesprávny pohľad, keďže v súčasnom globalizovanom svete sa chudoba v najrozličnejších podobách a s rôznymi následkami týka rozvojového, ale aj rozvinutého sveta. Je vhodnejšie chápať medzinárodnú pomoc ako investíciu do spoločnej prosperity, kolektívnej bezpečnosti a spoločnej budúcnosti.

Medzi tri najdôležitejšie podmienky efektívnosti medzinárodnej pomoci patrí jej dostatočné množstvo, jej predvídateľnosť a pocit jej vlastníctva rozvojovými štátmi, to znamená vytvoriť optimálne podmienky, aby mohla byť pomoc efektívne využívaná. V súčasnosti ani jedna z týchto troch podmienok nie je dostatočne splnená.²⁶¹ Dôležitá je aj forma tejto pomoci, keďže napríklad odpustenie dlhu krajine, v ktorej prevláda extrémna chudoba nezníži reálnu úroveň chudoby. A práve, často sa stáva, že sa toto odpustenie dlhu ráta tiež medzi vykázanú finančnú pomoc danej krajine.

Toto bol jeden z mnohých dôvodov zvolania medzinárodnej konferencie na financovanie rozvoja, ktorá sa uskutočnila 18 – 22. 3. 2002 v mexickom Monterrey, kde sa zišlo vyše 50 najvyšších predstaviteľov štátov, občianskych združení a všetkých dôležitých medzivládnych finančných, obchodných a peňažných organizácií. Táto konferencia bola prvým fórom na výmenu názorov o globálnych hospodárskych problémoch medzi štyrmi sférami spoločnosti: vládami, občianskymi združeniami, obchodnými kruhmi a medzinárodnými organizáciami. Výsledkom

---

²⁶⁰ Trade promotion authority, Public Law 107-210

http://frwebgate.access.gpo.gov/cgi-bin/getdoc.cgi?dbname=107_cong_public_laws&docid=f:publ210.107

²⁶¹ Human development report (2005), s. 16

konferencie je Monterreyská dohoda, ktorá definuje nový prístup k financovaniu medzinárodnej pomoci.²⁶²

Medzi hlavné ciele, ktoré si konferencia vytýčila riešiť bolo znížiť chudobu, dosiahnuť udržateľný ekonomický rast a podporiť udržateľný rozvoj. Účastníci konferencie sa zhodli na tom, že poskytovatelia aj príjemcovia pomoci majú určité záväzky na dosiahnutie pokroku v oblasti rozvoja. Primárnu zodpovednosť za ekonomický a sociálny rozvoj nesú rozvojové vlády, ktoré musia vytvoriť priaznivé prostredie pre rozvoj súkromného sektoru a efektívneho využitia pomoci tým, že budú budovať efektívne a transparentné inštitúcie a budú investovať do verejného sektoru a sociálnych služieb. Dohoda zdôraznila ako prioritnú oblasť aj boj s korupciou a mobilizáciu domácich finančných zdrojov. Na druhej strane, poskytovatelia pomoci súhlasili s tým, že obnovia svoje úsilie znížiť chudobu pomocou zníženia obchodných bariér, zvýšenia pomoci a odpustenia dlhov. Je dôležité zdôrazniť, že svet sa zaviazal naplniť širokú agendu pre rozvoj, pričom vzal do úvahy nielen ekonomický rast, ale aj zníženie chudoby a udržateľnosť životného prostredia.²⁶³ Čo sa týka medzinárodného obchodu, Monterreyská dohoda zdôraznila, že obchod je dôležitým motorom rastu, a že krajiny s nízkym príjmom potrebujú na zlepšenie obchodu lepší prístup na trhy a finančné zdroje na odstránenie problémov týkajúcich sa zásobovania pomocou investícií do obchodnej infraštruktúry, technológií a inštitúcií.²⁶⁴ Dohoda ďalej rozlišuje medzi krajinami, ktoré majú dostatočnú infraštruktúru a ľudský kapitál na prilákanie súkromných investícií a medzi tými, ktoré sa spoliehajú hlavne na oficiálnu rozvojovú pomoc pri budovaní infraštruktúry a ľudského kapitálu. Identifikovala aj regióny, kde je oficiálna rozvojová pomoc obzvlášť potrebná ako napríklad v Afrike, v najmenej rozvinutých či ostrovných štátoch a darcovské štáty sa zaviazali zvýšiť svoju rozvojovú pomoc na 0,7% HNP.²⁶⁵

Valné zhromaždenie OSN v súvislosti so závermi Monterreyskej konferencie obnovilo jednania na podporu medzinárodnej spolupráce. To zahŕňa dialóg o strategických rozhodnutiach s účasťou príslušných autorít, zavádzanie výsledkov

²⁶² Fakta a čísla OSN (2005), s. 127

²⁶³ Report of the International conference on financing development, Monterrey Mexico, 18-22.3.2002, United Nations, New York, 2002, s. 10 – 13, <http://daccessdds.un.org/doc/UNDOC/GEN/N02/392/67/PDF/N0239267.pdf?OpenElement>

²⁶⁴ Report of the International conference on financing development (2002), s. 15-17

²⁶⁵ Report of the International conference on financing development (2002), s. 17-18

konferencií do praxe a zhodnotenie, či medzinárodný menový, finančný a obchodný systém zodpovedá súčasným potrebám rozvoja.²⁶⁶ Ako reakcia na Monterreyskú dohodu vznikla správa Svetovej banky, ktorá zhodnotila, ktoré regióny sveta by potrebovali zvýšenie rozvojovej pomoci a v akom rozsahu v závislosti od kapacity absorbovať túto pomoc. Správa uvádza, že veľký nárast pomoci, 2 až niekoľkokrát viac, sa môže efektívne využiť vo veľkých ázijských štátoch s nízkym príjmom ako napríklad Bangladéš, India, Indonézia, Pakistan, Vietnam alebo aj v niektorých subsaharských štátoch ako napríklad Etiópia, keďže majú kombináciu dobrého riadenia správy vecí verejných, ktorý má šancu sa ešte zlepšiť, nenaplnené potreby, čo sa týka Miléniových rozvojových cieľov a relatívne nízku závislosť od pomoci. Krajiny, ktoré už teraz dostávajú veľa pomoci a majú vyšší príjem ako napríklad Honduras alebo Bolívia vedia tiež použiť dodatočné financie, ale len do výšky 20%.²⁶⁷ Správa ďalej hodnotí, že krajiny subsaharskej Afriky môžu využiť zvýšenie pomoci až do výšky 60%, ale v ich prípade je dôležitá postupnosť zvyšovania tejto pomoci, aby to odrážalo posilňovanie inštitúcií a ľudského kapitálu a rozšírenie domácich zdrojov. Správa taktiež zdôrazňuje potrebu zlepšiť predvídateľnosť pomoci na dlhšie obdobie, aby si rozvojové štáty mohli naplánovať dlhodobejšiu rozvojovú stratégiu.²⁶⁸

4.4 Výzva OSN na boj s chudobou

Bývalý generálny tajomník OSN, Kofi Annan, zvolal v roku 2003 Vysoký panel o hrozbách, výzvach a zmenách, ktorý sa skladal zo 16 uznávaných osobností na čele s bývalým thajským premiérom, Anand Panyarachunom. Panel dostal za úlohu vygenerovať nové návrhy na nové politické prístupy, ktoré by mali zaistiť, aby bola OSN aj v 21. storočí efektívnou inštitúciou. Výsledkom bola správa Bezpečnejší svet: Naša spoločná zodpovednosť, ktorú zverejnil 2. decembra 2004.²⁶⁹ Medzi hlavné závery správy patrí konštatovanie, že žijeme vo svete nových hrozieb, ktoré ešte neboli známe ani predvídateľné v dobe, kedy OSN v roku 1945 vznikla. Panel označil šesť druhov nebezpečenstva, ktoré hrozia svetu: vojna medzi štátmi, násilie v štátoch, vrátane občianskych vojen, nedodržiavanie ľudských práv vo veľkom rozsahu

---

²⁶⁶ Fakta a čísla OSN (2005), s. 127

²⁶⁷ Supporting Sound Policies with Adequate and Appropriate Financing (2003), s. 6

²⁶⁸ Supporting Sound Policies with Adequate and Appropriate Financing (2003), s. 7

²⁶⁹ Hukill, T.: Reunited Nations? National Journal, , Vol. 37, Issue 11, 12/2005, s. 774

a genocídy, ďalej chudoba, infekčné choroby a zhoršovanie životného prostredia. Za štvrté nebezpečenstvo označila nukleárne, rádiologické, chemické a biologické zbrane, za piate terorizmus a šiestym nebezpečenstvom je podľa nej nadnárodný organizovaný zločin.²⁷⁰ Je veľmi dôležité, že táto nová definícia bezpečnostných hrozieb berie choroby, chudobu a nedodržiavanie ľudských práv za problémy globálnej bezpečnosti, ktoré nie sú o nič menším rizikom ako zbrane hromadného ničenia.

Správa ďalej upozorňuje na fakt, že rozvoj sa musí stať prvou líniou ochrany kolektívneho bezpečnostného systému, ktorý berie prevenciu vážne. Zdolanie chudoby nielen zachráni milióny životov, ale zároveň posilní aj schopnosti štátov bojovať proti terorizmu, organizovanému zločinu a šíreniu zbraní hromadného ničenia. Správa odkazuje aj na Miléniové rozvojové ciele a na Monterreyskú konferenciu ako na medzinárodne uznané cesty ako dosiahnuť rozvoj, ale zároveň zdôrazňuje, že ich implementácia zaostáva.²⁷¹

Na základe uvedených odporúčení Vysokého panela, bývalý generálny tajomník OSN, Kofi Annan, predložil v marci 2005 členským štátom správu *Vo väčšej slobode: smerom k rozvoju, bezpečnosti a ľudským právam pre všetkých*. V tejto správe Kofi Annan vyzval členské štáty k úsiliu vytvoriť transparentnejšie, účinnejšie a efektívnejšie orgány OSN. Navrhol zamerať sa na tri prioritné oblasti, ktoré by mohli vyrovnat' rozdielne záujmy a preferencie jednotlivých členských štátov: rozvoj, bezpečnosť a ľudské práva. Zároveň navrhol plán ako postupovať, aby bol svet schopný naplniť do roku 2015 záväzky, ktoré vyplývajú z Miléniových rozvojových cieľov. Na správe badať vplyv Amartya Sena, ktorý získal v roku 1998 Nobelovu cenu za ekonómiu, a jeho konceptu rozvoj ako sloboda²⁷². Kofi Annan napríklad poukazuje na fakt, že „mladý muž, ktorý trpí AIDS, nevie písať ani čítať a žije na pokraji hladu, nie je skutočne slobodný. Takisto ani žena, ktorá aj keby

---

²⁷⁰ A more secure world: our shared responsibility, Report of the High-level Panel on Threats, Challenges and Change, <http://www.un.org/secureworld/report.pdf>, 2004, s. 23

²⁷¹ A more secure world: our shared responsibility (2004), s. 27

²⁷² Názory Amartya Sena sú načrtnuté v prvej kapitole tejto práce, tak len v skratke pripomením, že základom jeho konceptu je myšlienka, že chudoba nepovoľuje viesť plnohodnotný život a slobodne rozhodovať o vlastnom živote, pričom zdôrazňuje, že aj keď obmedzenosť ekonomických zdrojov je určujúca, nemožno ich redukovať len na nedostatok financií. Pre neho sú neekonomické faktory rozvoja dôležitejšie ako ekonomické faktory, keďže žiadna krajina s reprezentatívnou vládou, nezávislou justíciou a slobodnou tlačou neprekonalá za posledné polstoročie obdobie hladu. Sen, A.: *Development as freedom*, Oxford University Press, Oxford, 2001

zarobila dosť na živobytie, ale žila v násilí a bez možnosti ovplyvnenia rozhodovacieho procesu v krajine, kde žije, nie je skutočne slobodná“.²⁷³

Vo svojej správe Kofi Annan zdôrazňuje, že rozvoj, ľudské práva a bezpečnosť jedno druhé ovplyvňujú a môžu fungovať len spolu. Čo sa týka národných stratégií na zníženie chudoby, navrhol, aby všetky rozvojové krajiny, ktoré majú problém s extrémnou chudobou musia do roku 2006 prijať a realizovať svoje vlastné štátne rozvojové programy. Tieto programy by mali brať do úvahy sedem kľúčových oblastí: rovnosť pohlavia, ochranu životného prostredia, rozvoj vidieka, rozvoj miest, rozvoj systémov zdravotnej starostlivosti, vzdelanie, vedu, technológie a inovácie, pričom poukázal aj na dôležitú úlohu miestnych občianskych združení pri znižovaní chudoby.²⁷⁴ Na margo financovania rozvoja, pripomenul rozvojovým štátom ich záväzok zvýšiť rozvojovú pomoc na 0,7% HNP a zdôraznil, že do roku 2009 by mali navýšiť svoju pomoc aspoň na 0,5% HNP a do roku 2015 by mali dosiahnuť vytýčený cieľ 0,7%. Navrhol, aby rozvojové krajiny, ktoré vypracujú transparentnú a záväznú národnú stratégiu a požiadajú o zvýšenie rozvojovej pomoci, obdržali zvýšenú pomoc dostatočnej kvality a dostatočne rýchlo, aby krajina mohla dosiahnuť Miléniové rozvojové ciele. Odporučil aj spustiť Medzinárodný finančný prostriedok²⁷⁵, ktorý by pomohol zvýšiť množstvo rozvojovej pomoci. Ďalej zdôraznil nutnosť prehodnotiť výšku dlhov rozvojových krajín a stanoviť úroveň, ktorá by im umožnila dosiahnuť Miléniové rozvojové ciele a vyzval štáty ukončiť obchodné negociácie z Dauhá a otvoriť trhy pre dovoz z najmenej rozvinutých štátov bez colných bariér a kvót.²⁷⁶ Je pritom dôležité zdôrazniť, že Kofi Annan, ktorý pochádza z Ghany a už desiatky rokov sa pohybuje v západnom svete, sa snaží pomôcť rozvojovému svetu, ale nie za cenu maskovania jeho chýb.

V dňoch 13 – 16. 9. 2005 sa uskutočnil v sídle OSN v New Yorku Svetový summit OSN, ktorý mal za úlohu prijať zásadné rozhodnutia v dôležitých oblastiach rozvoja, bezpečnosti, ľudských práv a reformy OSN. Summit mal zároveň zhodnotiť postup plnenia záväzkov členských štátov vyplývajúcich z Miléniovej deklarácie

---

²⁷³ Annan, K.: In larger freedom: Towards Development, Security and Human Rights for All: Report of the Secretary General, 1st ed. New York, United Nations, 2005, s. 5, <http://daccessdds.un.org/doc/UNDOC/GEN/N05/270/78/PDF/N0527078.pdf?OpenElement>

²⁷⁴ Annan, K. (2005), s. 12-15

²⁷⁵ Ešte sa o ňom zmienim v rámci tejto kapitoly

²⁷⁶ Annan, K. (2005), s. 16-18

z roku 2000. Na tomto summite členské štáty prejednávali aj navrhované kroky zo správy Kofiho Annana a výsledkom bol tzv. Záverečný dokument, ktorý potvrdil záväzok všetkých štátov dosiahnuť Miléniové rozvojové ciele. Čo sa týka rozvojovej pomoci, vznikla dohoda navýšiť ročne rozvojovú pomoc na boj s chudobou o 50 miliárd amerických dolárov. Dôležitá je aj dohoda o poskytnutí okamžitej podpory iniciatívam v oblasti vzdelávania, zdravotníctva a boja s maláriou. Na základe odporúčenia Kofiho Annana vznikla aj dohoda o posúdení ďalších opatrení k zaisteniu dlhodobej udržateľnosti dlhovej záťaže prostredníctvom navýšenia grantového financovania a 100% vymazania oficiálnych multilaterálnych a bilaterálnych dlhov pre najzadlženejšie štáty sveta²⁷⁷, o ktorej som sa už zmienila. V oblasti medzinárodného obchodu sa štáty zaviazali implementovať záväzky z Dauhá.²⁷⁸ Žiaľ, záväzky tohto typu nie sú pre štáty právne záväzné, keďže v rámci OSN neexistuje žiadny efektívny systém vynútenia respektíve sankciovania.

4.5 Medzinárodný finančný prostriedok

Veľká Británia v roku 2003 navrhla Medzinárodný finančný mechanizmus, tzv. International financial facility (IFF) ako stabilný finančný mechanizmus na získanie dodatočnej a predvídateľnej finančnej pomoci s cieľom podporiť naplnenie Miléniových rozvojových cieľov. Hlavnou pohnútkou Veľkej Británie bolo presvedčenie, že odpustenie dlhov by malo posilniť a nie nahradiť financovanie budovania infraštruktúry a kapacity obchodovať alebo vyučenú pracovnú silu. V rámci IFF by sa mali získať dodatočné financie na rozvojovú pomoc vo výške 50 miliárd amerických dolárov ročne, a to počas obdobia do roku 2015. Tieto finančné prostriedky by sa mali získať požičaním na medzinárodných kapitálových trhoch vydaním dlhopisov, ktoré by boli založené na právne záväzných dlhodobých darcovských záväzkoch z Medzinárodnej konferencie o financovaní rozvoja z Monterrey. IFF by bolo zodpovedné za vyplácanie držiteľom týchto dlhopisov použitím finančných tokov darcov a tieto finančné prostriedky by sa vyplácali s použitím existujúcich multilaterálnych a bilaterálnych mechanizmov.²⁷⁹ V podstate to znamená, že príjem IFF by sa skladal z ročných platieb darcov, pričom by sa

²⁷⁷ Debt Relief Under the Heavily Indebted Poor Countries (HIPC) Initiative, 2007

²⁷⁸ 2005 World summit outcome, rezolúcia Valného zhromaždenia OSN, A/RES/60/1, 16.9.2005, <http://daccessdds.un.org/doc/UNDOC/GEN/N05/487/60/PDF/N0548760.pdf?OpenElement>

²⁷⁹ International financial facility, http://www.hm-treasury.gov.uk/documents/international_issues/int_gnd_intfinance.cfm

darcovia pravidelne, približne v trojročných intervaloch, zaviazali k 15 ročným tokom finančných platieb pre IFF. Tieto záväzky by boli právne záväzné a v prípade neposkytnutia platby vo výške tohto záväzku, by to bolo považované finančným trhom za suverénne neplnenie povinností. Darcovia by boli individuálne zodpovední za svoje platby a nie kolektívne a prijímacie krajiny by boli zodpovedné za dobrú správu vecí verejných, čo je základná podmienka pre finančnú pomoc v rámci IFF. Získané finančné zdroje by sa investovali do zníženia chudoby v kľúčových oblastiach a vyplácali by sa vo forme grantov. Táto iniciatíva je otvorená pre širokú škálu príjemcov, ale týka sa predovšetkým štátov s nízkym príjmom HDP per capita.

280

Tento finančný mechanizmus by mal len dočasný charakter, do roku 2015, čiže nejde o novú rozvojovú agentúru. Od svojho predstavenia vzbudil obrovský záujem zo strany tranzitívnych ekonomík, rozvojových krajín, medzinárodných inštitúcií, nevládných organizácií a aj zo strany obchodných kruhov.²⁸¹

Prvým pokusom IFF je Medzinárodný finančný prostriedok pre imunizáciu, ktorý vznikol v roku 2003 za pomoci Francúzska, Veľkej Británie a iných európskych štátov. V rámci neho by sa mala poskytnúť pomoc vo výške 4 miliardy amerických dolárov pre 70 najchudobnejších štátov sveta počas ďalších 20 rokov. Tieto financie sú určené na zdravotné a imunizačné programy, ktoré by sa mali realizovať za pomoci Svetovej aliancie pre vakcináciu a imunizáciu.²⁸²

4.6 Kampane na podporu Miléniových rozvojových cieľov a na podporu zníženia chudoby vo svete

V roku 2005 vznikli v rámci piateho výročia Miléniového summitu a Miléniových rozvojových cieľov národné kampane na ich podporu po celom svete, ktorých sa zúčastnili rôzne organizácie občianskych spoločností, politici a celebrity. Každá kampaň sa zamerala na najproblematickejšie ciele v rámci Miléniových rozvojových cieľov vo svojej krajine. Napríklad Uganda v rámci podpory týchto cieľov vydala poštové známky s ich tematikou a v Zambii cirkev a občianske združenia na podporu ľudských práv, zdravotnícke a vzdelanostné organizácie

²⁸⁰ International financial facility (2007), s. 9 -13

²⁸¹ International financial facility (2007)

²⁸² International financial facility for immunisation, <http://www.iff-immunisation.org/>

zdôraznili nutnosť brať vládu na väčšiu zodpovednosť. Medzi krajiny, ktoré sa zapojili do kampane patrí aj India, ktorá sa v rámci kampane s názvom Neporušuj svoj sľub, zamerala na spojenie Miléniových rozvojových cieľov a svojho 5 ročného rozvojového plánu. Alebo napríklad v El Salvadore sa rozbehla mediálna kampaň s témou Zlomené sny. Tieto národné kampane vznikli v rámci Aliancie občianskej spoločnosti, ktorá vznikla aj za pomoci UNDP v spolupráci s nevládnymi organizáciami, cirkvou a obchodnými kruhmi, a ktorá bola formálne spustená pod záštitou brazílskeho prezidenta Luiz Inácia Lula da Silva v Porto Alegre v januári 2005.²⁸³

V rámci rozvinutého sveta prebieha tiež silná podpora pre Miléniové rozvojové ciele. Napríklad vo Veľkej Británii vznikla kampaň Urobme z chudoby minulosť, ktorá vznikla za pomoci britských a írskych charitatívnych a náboženských skupín a obchodných kruhov v roku 2005. Cieľom kampane je zvýšiť povedomie o problematike chudoby a vyvolať nátlak na vlády, aby konali v prospech zničenia extrémnej chudoby vo svete. Medzi tri hlavné požiadavky kampane patrí spravodlivosť v obchodovaní, zrušenie dlhov a viac pomoci lepšej kvality. V Kanade sa k týmto požiadavkám pridalo aj zníženie detskej chudoby v Kanade.²⁸⁴ Americká verzia tejto kampane sa nazvala US ONE a za hlavné ciele si stanovila zničenie extrémnej chudoby, hladu a AIDS. Jej špecifickým cieľom je donútiť americkú vládu zvýšiť svoju rozvojovú pomoc na 0,3% HDP a postupne dosiahnuť 0,7%.²⁸⁵ Španielska kampaň Bez ospravedlnení 2015 presvedčila mnoho mestských úradov a regionálnych vlád o potrebe prijať kroky na naplnenie Miléniových rozvojových cieľov. Talianska internetová kampaň sa zamerala na ôsmy Miléniový cieľ – Posilnenie svetového partnerstva pre rozvoj a prilákala vyše milióna signatárov na podporu tohto cieľa.²⁸⁶

---

²⁸³ Global Partnership for development (2006), s. 28

²⁸⁴ Make poverty History, <http://www.makepovertyhistory.org/whatwewant/index.shtml>

²⁸⁵ ONE Campaign, <http://www.one.org/>

²⁸⁶ Global Partnership for development (2006), s. 29

Záver

Rozvojový program Organizácie spojených národov, ktorý vznikol pred vyše štyridsiatimi rokmi, pôsobí dnes v 166 krajinách sveta, čo možno už samo o sebe chápať ako úspech. Ako agentúra OSN má na starosti rozvojovú pomoc, pričom význam pojmu „rozvoj“ sa počas desaťročí postupne menil a tým aj náplň jeho práce. Veľkou prednosťou UNDP je jeho sieť miestnych zástupcov a úradov v jednotlivých krajinách sveta, vďaka ktorým ľahšie koordinuje svoju vlastnú činnosť a zároveň aj činnosť Rozvojovej skupiny OSN, keďže miestny zástupca UNDP v krajine pôsobí aj ako miestny koordinátor OSN, ktorý je zodpovedný za koherenciu práce rôznych častí rozvojového systému OSN a Brettonwoodských organizácií v danej krajine. Táto široká sieť miestnych zástupcov UNDP je veľmi významná aj z dôvodu rýchlejšieho šírenia informácií v rámci organizácie, keďže vyskúšané praktiky na poli rozvoja sa môžu vďaka nej rýchlejšie odskúšať a aplikovať aj v iných častiach sveta s podobnými problémami.

Okrem tejto siete miestnych zástupcov v jednotlivých štátoch, UNDP vytvoril aj 22 vedomostných komunit, ktoré sú zložené z viac ako 14 tisíc ľudí z celého sveta, a ktorých úlohou je poskytovať najnovšie informácie, myšlienky a nové prístupy k riešeniu rozvojových otázok.

Je dôležité poukázať na fakt, že ako sa menili teoretické prístupy k rozvojovým problémom, tak sa menil aj postoj UNDP k riešeniu rozvojových otázok. Samozrejme s určitým časovým oneskorením, pričom bolo dôležitým faktorom vzájomné ovplyvňovanie teórie a praxe. Na začiatku pôsobenia UNDP išlo hlavne o technickú pomoc a výmenu expertov medzi rozvojovými a rozvinutými krajinami. Tento typ pomoci presne zapadá do premisy teórie rastu, ktorá presadzovala myšlienku o etapách rastu, ktorými musí prejsť každá spoločnosť. Práve skúsenosti, ktoré nadobudli rozvinuté štáty počas svojho rozvoja, mali byť pre rozvojové krajiny základom pre dosiahnutie vlastného rozvoja a tým pádom aj ekonomického rastu, ktorý bol v tej dobe považovaný za hlavný ukazovateľ rozvoja. Tieto skúsenosti rozvinutých štátov sa mali odovzdať rozvojovým krajinám hlavne za pomoci expertov vysielaných do rozvojového sveta alebo za pomoci predstaviteľov

rozvojových krajín, ktorí prichádzali do rozvinutých štátov za cieľom preštudovať modely rastu aplikované v rozvinutom svete.

Ďalej napríklad ako začali predstavitelia štrukturalizmu a teórie závislosti kritizovať teóriu rastu a zdôrazňovať, že rozvojové krajiny by nemali automaticky preberať model ekonomiky od rozvinutých trhových ekonomík, tak sa v rámci UNDP začala už od 70. rokov objavovať myšlienka, že by to nemali byť medzinárodné organizácie, ktoré diktujú rozvojovým krajinám spôsob ako riešiť svoje problémy, ale rozvojové štáty by si mali sami v spolupráci s UNDP vytvárať svoje národné stratégie na riešenie rozvojových problémov. Aj v súčasnosti je hlavným mottom aktivít UNDP „pomôcť ľuďom, aby si dokázali pomôcť sami“²⁸⁷, pričom zdôrazňuje, že každá krajina má svoje špecifiká a svoje vlastné rozvojové problémy, či už ide o malý ostrovný štát, púštnu oblasť alebo o vnútrozemský štát bez prístupu k moru. Práve kvôli tomu nemôže existovať len jeden prístup k riešeniu ich problémov, keďže prírodné, geografické, demografické a aj ekonomické ukazovatele jednotlivých štátov sa líšia, a je potrebná hlavne flexibilita rozvojových agentúr.

Postupne sa v polovici 60. rokov za pomoci teoretikov závislosti dostáva do popredia aj myšlienka, že rozvoj je sociálny proces, ktorý nemôže byť meraný len čisto ekonomickými nástrojmi. Pomaly, ale isto sa táto myšlienka premietla aj do praxe. Napríklad chudoba, ktorá je typickým znakom rozvojovej krajiny, v súčasnosti už nie je chápaná len ako materiálny nedostatok, ale na jeho definíciu sa používajú už aj nemateriálne indikátory ako napríklad životné prostredie, otázky pohlavia a zraniteľnosti a sociálne indikátory. Čo sa týka UNDP, počas svojho pôsobenia na medzinárodnej scéne sa tiež posunul od ekonomického pohľadu na chudobu, ktorý prevládal hlavne počas prvých rokov jeho existencie, k etickej formulácii chudoby, a v súčasnosti ju vníma ako „komplexný jav, na ktorého vzniku sa podieľajú nedostatočné možnosti ľudí podieľať sa na chode spoločnosti, príliš nízke príjmy a nedostatok základných služieb“.²⁸⁸

Aj ďalšie teoretické prístupy ako napríklad teória začarovaného kruhu, ktorej základom je myšlienka, že chudoba a nízky príjem sú zodpovedné za nízke úspory, kvôli čomu potom nedochádza k akumulácii kapitálu a investíciám alebo teória

---

²⁸⁷ Fakta a čísla OSN (2005), s. 127

²⁸⁸ Fakta a čísla OSN (2005), s. 146

demografického prechodu sa stali dôležitými faktormi, ktoré sa dnes plne zohľadňujú pri práci UNDP, ale aj celkovo pri rozvojovej pomoci. V súčasnosti sa rýchly demografický rast v rozvojových krajinách a vysoká hustota obyvateľstva považujú za hlavné prekážky rozvoja a ako dôležitý problém pre budúce generácie. Zároveň sa problematika začarovaného kruhu a pasce chudoby stala základnou premisou pre zdôraznenie potreby na zvýšenie finančnej pomoci rozvojovým krajinám, ktoré sú natoľko chudobné, že si nedokážu pomôcť samé.

V 80. rokoch sa na práci UNDP začína prejavovať aj vplyv teoretického prúdu rozvoja ako sloboda a počas 90. rokov tento vplyv prevláda. Badateľ to hlavne na Správe o ľudskom rozvoji, ktorá bola prvýkrát publikovaná v roku 1990 a odvtedy každoročne vychádza pod záštitou UNDP. Táto správa predstavila Index ľudského rozvoja, na základe ktorého sú štáty sveta zoradené na základe vyspelosti danej krajiny. Tým, že sa táto správa zameriava každý rok na inú problematiku, tak sa mnohokrát stane, že práve vďaka nej sa rozprúdi debata o citlivých otázkach ako napríklad o nerovnomernom rozdelení príjmov alebo o postavení žien v spoločnosti. Za pomoci teórie endogénneho rastu a trvalo udržateľného rozvoja sa však do práce UNDP dostáva aj dôraz na ľudský kapitál a vzdelanie, ktoré sa v súčasnosti považujú za elementárne faktory rozvoja.

Rozvojový program OSN sa orientuje na zníženie chudoby približne od 80. rokov, ale až do Sociálneho summitu, ktorý sa konal v Kodani v roku 1995 mal problémy s koherenciou politiky hlavného sídla UNDP a jeho miestnych úradov v jednotlivých štátoch sveta čo sa týka definície chudoby a spoločných programov. V tomto období ešte neexistoval jednotný prístup alebo celonárodný program na riešenie problémov chudoby. Išlo skôr o rôzne lokálne iniciatívy v rámci rôznych projektov. Po Sociálnom summite sa toto mení aj za pomoci Strategickkej iniciatívy na znižovanie chudoby, ktorej cieľom bolo zvýšiť verejné povedomie o problematike, posilniť kapacity vládnych agentúr a občianskej spoločnosti pri zbieraní, analyzovaní a monitorovaní sociálnych indikátorov a sledovaní dopadu verejnej politiky a rozpočtu na životy ľudí, definovať národné ciele na zníženie chudoby a zlepšiť koordináciu medzi rozvojovými agentúrami. Vo všetkých týchto oblastiach zohráva UNDP aktívnu úlohu. Čo sa týka koordinácie práce s inými medzinárodnými organizáciami, je dôležité spomenúť snahu UNDP pomôcť krajinám pri vyhotovení

Strategického dokumentu na zníženie chudoby, ktorý začala Svetová banka a Medzinárodný menový fond používať v roku 1999 ako základ za odpustenie dlhov a nových koncesionárskych pôžičiek.

Počas rokov 1999-2002 vznikol v rámci UNDP tzv. Rámec strategických výsledkov, ktorého hlavným cieľom bolo previesť úspešné pilotné projekty na celonárodnú úroveň a zakomponovať ich do národných stratégií na zníženie chudoby a rozšíriť aj do iných častí sveta za pomoci miestnych úradov UNDP. Najväčší dôraz sa kládol na monitorovanie chudoby a na stratégie na zníženie chudoby. Medzi ďalšie oblasti práce UNDP patrilo aj rozšírenie a ochrana majetku chudobných, kde sa zahŕňal hmotný majetok a prístup k mikrofinanciám, k základnej sociálnej starostlivosti a prístup k informáciám a komunikačným technológiám.

V tomto období dochádza na medzinárodnej scéne k prelomovej udalosti v oblasti boja proti chudobe. V roku 2000 vznikajú Miléniové rozvojové ciele, na ktorých sa dohodlo celé medzinárodné spoločenstvo a ktorých spoločným menovateľom je snaha o zníženie extrémnej chudoby vo svete. V roku 2002 na seba Rozvojový program OSN prijal úlohu presadzovať tieto ciele a sledovať pokrok pri ich napĺňaní vo svete so zdôvodnením, že bude budovať na skúsenostiach so Správami o ľudskom rozvoji. Podľa príkladu tejto správy začal UNDP vydávať Štúdiu Miléniových rozvojových cieľov, ktorá poskytuje širšie štatistické zhrnutie o dosiahnutom pokroku a predpovedá predpokladaný vývoj na ďalšie obdobie.

Keďže väčšina rozvojových krajín bojuje s nedostatkom kapacít riešiť problematické situácie ako napríklad nedostatok kvalifikovaného personálu či slabé inštitúcie, ďalšou oblasťou činnosti UNDP na podporu Miléniových rozvojových cieľov je práve rozvoj kapacít, pričom spektrum služieb na budovanie kapacít zahŕňa napríklad fiškálnu diagnózu, integráciu stratégií na boj s HIV/AIDS do rozvojových plánov a výcvik miestnych úradníkov v snahe zlepšiť základný balík verejných služieb. Medzi ďalšie praktiky na dosiahnutie týchto cieľov patrí presadzovanie reformnej politiky vlád v prospech chudobných, miestne iniciatívy pre chudobných ako napríklad mikrofinancovanie, vytváranie podmienok, aby mohli aj chudobní ťažiť z globalizácie, rozvoj súkromného sektora a podpora využitia informačných a komunikačných technológií na úžitok chudobných. Celá práca UNDP sa pritom nesie v duchu podpory rovnosti pohlavia, keďže už v 70. a 80. rokoch uznal centrálnu

úlohu žien v rámci rozvoja. Dôležitou súčasťou jeho práce je pomoc jednotlivým krajinám prenieť Miléniové rozvojové ciele z globálnej úrovne na tú štátnu, to znamená pretransformovať ich na národné ciele v rámci národnej stratégie na zníženie chudoby, aby sa vlády mohli zodpovedať za dosiahnutý respektíve nedosiahnutý pokrok.

Zároveň sa Rozvojový program OSN zaviazal poskytovať technickú pomoc pri hľadaní alternatívnych stratégií pri snahe naplniť Miléniové rozvojové ciele v každej krajine sveta. Napríklad práve z tohto dôvodu financoval správu Miléniového projektu na čele s Jeffreyom Sachsom, ktorá bola po trojročnej práci 250 expertov z celého sveta prezentovaná v roku 2005.

Názory na uskutočniteľnosť Miléniových rozvojových cieľov sú rôzne a mnohí poukazujú na ich nedostatky. Napríklad niektorí kritizujú meranie pokroku prvého cieľa, čiže zníženie extrémnej chudoby na polovicu, kde sa za hlavný indikátor považuje hranica jedného amerického doláru na deň a osobu, keďže podľa nich tento indikátor podceňuje úroveň chudoby a nadhodnocuje urobený pokrok v oblasti zníženia chudoby z príjmu. Ďalej sa často objavujú názory o nekvalitných dátach, ktoré by indikovali urobený pokrok alebo zo strany ženských organizácií vynechanie problematiky násilia a reprodukčných práv z Miléniových rozvojových cieľov. Mnohé tieto názory sú však nepodložené alebo v súvislosti s realitou pri naplnení týchto cieľov nerelevantné. Napríklad čo sa týka dát o urobenom pokroku, je síce pravda, že na niektoré ciele neexistujú adekvátne dáta, ale kvantitatívne vyjadrenie pokroku bude veľmi významným úspechom aj v prípade, ak by sa napríklad detská úmrtnosť do päť rokov znížila len o polovicu a nie o 2/3 ako to stanovuje štvrtý Miléniový rozvojový cieľ. Tieto ciele treba v prvom rade chápať skôr ako smernice, ktorých by sa mala každá krajina držať a na základe nich si vytvoriť vlastné ciele, ktoré zohľadňujú miestne špecifiká, keďže Miléniové rozvojové ciele sú zhrnutím najdôležitejších dimenzií chudoby a nie ako striktné nariadenia.

Je dôležité si uvedomiť, že Miléniové rozvojové ciele sú navzájom prepletené a pokrok v jednej oblasti znamená pokrok aj v tých iných. Napríklad vzdelaná žena si ľahšie nájde uplatnenie na trhu práce, vďaka čomu sa môže vymaniť napríklad aj z domáceho násilia a zvýšiť si príjem, ďalej s väčšou pravdepodobnosťou bude mať menej detí, čiže zníži populačný rast v krajine, ktorý je pre mnohé štáty dôležitou

brzdou v pokroku, vzdelané ženy sa vedia lepšie postarať aj o vlastné zdravie a aj zdravie svojho narodeného dieťaťa, čím sa zníži detská úmrtnosť, pričom samozrejme zohráva dôležitú úlohu aj spoločensko-kultúrna klíma v danej krajine. A toto je len jeden príklad z mnohých. Práve kvôli tomu je dobré presadzovať naplnenie Miléniových cieľov všetkých naraz, aby sa prepojenie medzi nimi a úspechy v oblasti zníženia chudoby znásobili.

Na dosiahnutie týchto cieľov existuje mnoho podmienok, ktoré treba naplniť, pričom jedna z nich je aj zvýšenie finančnej pomoci zo strany rozvinutého sveta pre štáty, ktoré majú dobrú stratégiu, ale žiaľ nedostatočné zdroje. Pri mnohých príležitostiach sa rozvinutý svet zaviazal zvýšiť svoju podporu na 0,7% HDP, ale realita zaostáva za týmto záväzkom. Samozrejme aj rozvojové štáty majú na svojej strane zodpovednosť za naplnenie Miléniových cieľov a za zníženie chudoby vo svojej krajine. Nemožno očakávať od rozvinutých krajín toky financií bez naplnenia záväzkov zo strany rozvojových krajín.

Hlavnou zodpovednosťou rozvojového sveta je vypracovať svoje národné stratégie okolo Miléniových rozvojových cieľov a monitorovať svoje dosiahnuté výsledky, aby ich mohli prezentovať ako svoje úspechy. Na základe týchto úspechov respektíve neúspechov je na rade rozvinutý svet, ktorý by mal poskytnúť takýmto krajinám svoju plnú podporu. Úlohou UNDP v tejto oblasti je vytvárať partnerstvá medzi rozvojovým svetom a občianskymi a finančnými organizáciami, ktoré by mohli pomôcť pri naplnení Miléniových rozvojových cieľov.

Veľkou prednosťou UNDP v tejto oblasti je jeho postupný vývoj smerom, akým to daná situácia vyžaduje. Rozvojový program OSN sa stal tzv. učiacou sa organizáciou, ktorá sa učí z vlastných skúseností a nedrží sa len striktnie svojej náplne práce. Je však dôležitý aj dopad jeho projektov a programov na rozvoj a zlepšenie životných podmienok v krajinách, kde pôsobí. Čo sa týka efektívnosti, relevancie a udržateľnosti jeho výsledkov práce, počas svojej pôsobnosti na medzinárodnej scéne sa jeho práca a dopad jeho práce neustále zlepšuje. Na základe správy z roku 2003, ktorá porovnáva 622 projektov z obdobia 1992-1998 s 394 projektmi z rokov 1999-2002, je dôležité podotknúť, že jeho efektívnosť sa zvýšila z 56% na 84% počas daného obdobia, udržateľnosť jeho projektov aj po skončení ich financovania zo strany UNDP vzrástla zo 74% na 87%, pričom počet neudržateľných projektov klesol z 22%

na 11%. Ohľadom dopadu jeho projektov na ciele skupiny je možné tiež pozitívne zhodnotiť, že sa ich dopad zvýšil v danom období zo 70% na 93%.²⁸⁹

Tieto údaje poukazujú hlavne na vhodnú voľbu, respektíve usmerňovanie voľby projektov zo strany UNDP, keďže daná vláda musí mať pocit vlastníctva voči konkrétnemu projektu, inak sa za neho nebude cítiť zodpovedná a po skončení podpory zo strany UNDP by skončila aj realizácia daného projektu. V porovnaní so Svetovou bankou je udržateľnosť projektov UNDP vyššia aj napriek nárastu udržateľnosti projektov Svetovej banky zo 45% v roku 1990 na 82% v roku 2001.²⁹⁰ Pomocou každoročných správ, týkajúcich sa práve výsledkov, UNDP môže analyzovať spôsob svojej práce a zistiť, ktoré jeho kroky majú pozitívny dopad a hlavne prečo, a na základe takejto analýzy potom môže zmeniť stratégiu na riešenie danej problematiky.

Rozvojový program OSN takisto ako aj celá Organizácia spojených národov, od svojho pôsobenia prešiel mnohými reformami, ktoré mu pomohli lepšie sa prispôbiť novým realitám, ktoré sa ešte nemohli predpokladať pri jeho vzniku. Cieľom je vytvoriť flexibilnú a transparentnú rozvojovú agentúru. Tento cieľ sa mu už z časti podaril splniť napríklad aj vďaka plánovacieho systému zdrojov, ktorý sa nazýva Atlas, a ktorého výhodou je, že spája všetky dáta ohľadom projektov, financií a ľudských zdrojov, vďaka čomu môžu všetky úrady UNDP pracovať v tom istom systéme a majú prístup k tým istým dátam, čo umožňuje väčšiu transparentnosť agentúry, rýchlejšie rozhodovacie procesy a rýchlejšie vyplácanie z fondov. Realizovali sa aj kroky na reprofílovanie pracovných náplní zamestnancov s cieľom znížiť počet zamestnancov, a tým spojené náklady, ďalej kroky na výcvik zamestnancov a efektívnejšie využívanie fondov.

Sú potrebné aj ďalšie zmeny, ale skôr ide o posilnenie úlohy Administrátora v rámci Rozvojovej skupiny OSN a nie o celkovú reformu UNDP. Kvôli mnohoročným skúsenostiam UNDP v jednotlivých štátoch sveta, vďaka svojej sieti miestnych zástupcov a úradov, by mal Rozvojový program OSN zobrať na seba úlohu zvýšenej koordinácie rozvojových agentúr OSN v danej krajine, aby sa znížili

---

²⁸⁹ United Nations Development Programme Evaluation Office, Development effectiveness report 2003, Partnership for results, UNDP, New York, 2003, s. 18-20

²⁹⁰ United Nations Development Programme Evaluation Office (2003), s. 21

administratívne náklady organizácie a zvýšila efektívnosť rozvojovej pomoci OSN. Zároveň by sa mal rozpočet pre rozvojové agentúry pridelovať spoločne pre všetky agentúry pôsobiace v jednej krajine, s tým, že UNDP by dohliadalo na prerozdelenie pridelených zdrojov. Zjednodušilo by to administratívne procedúry a zlepšilo koordináciu finančnej pomoci pre danú krajinu. K podobným záverom dospela aj pracovná skupina, ktorá bola poverená vypracovať návrh na reštrukturalizáciu riadenia činnosti OSN v oblasti rozvoja. Pracovná skupina zároveň navrhla aj vytvorenie Rady pre udržateľný rozvoj, ktorého členmi by boli zástupcovia riadiacich výborov UNDP, Populačného fondu OSN a Detského fondu OSN. Tejto Rade by sa zodpovedal Administrátor UNDP, ktorý by sa stal koordinátorom rozvojovej pomoci.²⁹¹

Je dôležité zdôrazniť, že reforma, ktorá je potrebná na zlepšenie fungovania rozvojovej pomoci Organizácie spojených národov, sa nemá z veľkej časti realizovať na úrovni UNDP, ale práve na úrovni celej organizácie, pričom práve UNDP by mohol byť modelom, na základe ktorého by mala táto reforma OSN prebehnúť, keďže existuje len málo medzinárodných agentúr, ktoré by sa na základe analýzy vlastných skúsenosti dokázali postupne meniť v prospech rozvojových krajín. Rozvojový program OSN však nepochybne patrí medzi ne.

Počet slov: 29927

Počet znakov bez medzier: 179793

---

²⁹¹ Report of the Secretary – General’s High level panel: Delivering as one, United nations, New York, 2006, <http://www.un.org/events/panel/resources/pdfs/HLP-SWC-FinalReport.pdf>

Resumé

The aim of this paper is to show the importance of the United Nations development programme in the field of fighting against poverty in the world. As a UN agency which is dedicated to development, it is the No 1 partner of the underdeveloped states which need help in various areas of the development process, such as for example capacity building, assistance with the formulation of the national poverty strategies, financial assistance, creation of pilot projects or community programmes which can be used at the national level as well and so on. UNDP is also significant for its network of resident representatives which are at the same time the coordinators of the UN development operations in the country. With the help of these representatives, a successful project can be used in other parts of the world in very short time.

By examining the theoretical framework of the development process, the paper underlines the link between the theory and practice which is essential for creating a learning and flexible organization. Since the Millennium development goals become an important part of the agenda of the UNDP, a special chapter is dedicated to them where the basic information about them are summed up, as well as the current situation of their implementation in different parts of the world. By examining the different opinions about the possibility of their successful achievement, the paper comes to the conclusion that even if we presume that there are some difficulties with the measurement of these goals, it is essential to focus on their implementation since they represent different dimensions of extreme poverty and even a small step forward would be a great success in fighting poverty in the world.

Príloha

Príloha č. 1

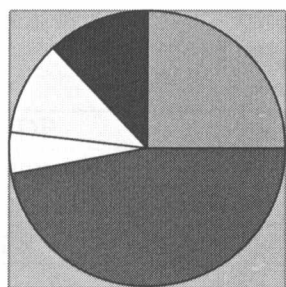
Priority UNDP počas obdobia 1998-2006

1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006
Chudoba	Chudoba	Chudoba	Dem. vláda	Dem. vláda	Dem. vláda	Dem. vláda	MDGs	Dem. vláda
Živ. prostredie	Pohlavie	Pohlavie	Politika na zníženie chudoby	Zníženie chudoby	Zníženie chudoby	Zníženie chudoby	Dem. vláda	Zníženie chudoby
Pohlavie	Živ. prostredie	Živ. prostredie	Prevenia kríz	Prevenia kríz	Prevenia kríz	Prevenia kríz	Zníženie chudoby	Prevenia kríz
Riadenie vecí verejných	Riadenie vecí verejných	Riadenie vecí verejných	ICT	Energia a živ. prostredie	Energia a živ. prostredie	Energia a živ. prostredie	Prevenia kríz	Energia a živ. prostredie
			Energetická politika a životné prostredie	ICT	ICT	HIV/AIDS	Energia a živ. prostredie	HIV/AIDS
			HIV/AIDS	HIV/AIDS	HIV/AIDS			HIV/AIDS

Zdroj: Murphy, C., N.: The United Nations Development Programme – A better way?, Cambridge University Press, Cambridge, 2006, s. 321

Príloha č. 2

Percentuálne vyjadrenie výdavkov UNDP v roku 2005

- Zníženie chudoby
- Demokratická vláda
- HIV/AIDS
- Energia a živ. Prostredie
- prevencia kríz a obnova

Zdroj: Global Partnership for development, UNDP Annual report, New York 2006, s. 6

Príloha č. 3

Príjem UNDP v roku 2004 – 15 najväčších darcov (vyjadrené v miliónoch amerických dolárov)

Darca	Pravidelné zdroje	Iné zdroje
USA	99	145
Nórsko	98	74
Holandsko	94	83
Japonsko	87	93
Švédsko	85	65
Veľká Británia	72	161
Dánsko	60	27
Kanada	48	50
Švajčiarsko	41	16
Nemecko	33	23
Francúzsko	20	9
Taliansko	18	52
Fínsko	17	12
Belgicko	16	21
Írsko	16	10

Zdroj: Murphy, C., N.: The United Nations Development Programme – A better way?, Cambridge University Press, Cambridge, 2006, s. 214

Príloha č. 4

Efektívnosť organizácie zohľadňujúca schopnosť učiť sa z vlastných chýb (údaje uvedené v percentách)

Agentúra	Interná výkonnosť	Výsledky na úrovni krajiny	Zameranie sa na partnerstvo	Výsledné ohodnotenie
UNDP	96	98	98	97
Svetová banka	86	86	91	88
WHO	68	65	70	68
WFP	75	76	84	78
EÚ	79	84	93	85
Priemer všetkých študovaných agentúr	81	74	83	80

Zdroj: Murphy, C., N.: The United Nations Development Programme – A better way?, Cambridge University Press, Cambridge, 2006, s. 308

Príloha č. 5

Populácia pod úrovňou chudoby podľa rozvojových regiónov

Línia chudoby 1,08 amerického dolára na osobu a deň

Región	Miliónov ľudí 1990	Miliónov ľudí 2001	% z populácie 1990	% z populácie 2001
východná Ázia	472	271	30	15
vých. Európa a stredná Ázia	2	17	1	4
Lat. Amerika a karib. oblasť	49	50	11	10
Blízky Východ a sev. Afrika	6	7	2	2
Južná Ázia	462	431	41	31
Subsaharská Afrika	227	313	45	46

Línia chudoby 2,15 amerického dolára na osobu a deň

Región	Miliónov ľudí 1990	Miliónov ľudí 2001	% z populácie 1990	% z populácie 2001
východná Ázia	1116	865	70	47
vých. Európa a stredná Ázia	23	93	5	20
Lat. Amerika a karib. oblasť	125	128	28	25
Blízky Východ a sev. Afrika	51	70	21	23
Južná Ázia	958	1064	86	77

Subsaharská Afrika	382	516	75	77
--------------------	-----	-----	----	----

Zdroj: UN Millennium project: Investing in development. A practical plan to achieve the Millennium development goals, Earthscan press, New York, 2005, s. 16

Príloha č.6

Priemerný pokrok v rozvojových krajinách v období 1990-2002

Indikátor	1990	2002
GDP per capita (1995 US\$)	1071	1299
Chudoba (percentá)	28	21
Podvýživa (percentá)	20	17
Úmrtnosť do 5. roku života (na 1000 živonarodených)	103	88
Dĺžka života (roky)	63	65
HIV (percentá)	0,5	1,6
Prístup k pitnej vode (percentá)	71	79
Prístup k hygienickým zariadeniam (percentá)	34	49

Zdroj: UN Millennium project: Investing in development. A practical plan to achieve the Millennium development goals, Earthscan press, New York, 2005, s. 14

Príloha č. 7

Scenár na rok 2015 v prípade naplnenia Miléniových rozvojových cieľov

Chudoba (v miliónoch)

Región	2005	Súčasný trend prenesený na rok 2015	Scenár v prípade naplnenia MDGs v roku 2015
Vých. Európa a stredná Ázia	92	88	49
Vých. Ázia a Tichomorie	182	0	0
Lat. Amerika a kar. oblasť	128	123	90
Blízky Východ a sev. Afrika	8	9	4
Južná Ázia	407	317	317
Subsaharská Afrika	345	431	198
Celkom	1162	968	658

GDP per capita (2003 US\$)

Región	2005	Súčasný trend	Scenár v prípade naplnenia
--------	------	---------------	----------------------------

		prenesený na rok 2015	MDGs v roku 2015
Európa a stredná Ázia	2980	3827	4084
Vých. Ázia a Tichomorie	1313	2139	2139
Lat. Amerika a kar. oblasť	3724	4104	5102
Blízky Východ a sev. Afrika	2447	2727	3352
Južná Ázia	602	980	980
Subsaharská Afrika	520	509	712

Jednotlivci trpiaci hladom (v miliónoch)

Región	2005	Súčasný trend prenesený na rok 2015	Scenár v prípade naplnenia MDGs v roku 2015
Európa a stredná Ázia	52	61	20
Vých. Ázia a Tichomorie	162	65	65
Lat. Amerika a kar. oblasť	49	38	38
Blízky Východ a sev. Afrika	32	46	14
Južná Ázia	301	285	228
Subsaharská Afrika	228	255	155
Celkom	824	749	520

Detská úmrtnosť (v miliónoch)

Región	2005	Súčasný trend prenesený na rok 2015	Scenár v prípade naplnenia MDGs v roku 2015
Európa a stredná Ázia	0,2	0,1	0,1
Vých. Ázia a Tichomorie	1,1	0,7	0,6
Lat. Amerika a kar. oblasť	0,3	0,1	0,1
Blízky Východ a sev. Afrika	0,4	0,2	0,2
Južná Ázia	3,1	2,0	1,6
Subsaharská Afrika	4,7	4,7	1,9
Celkom	9,8	7,9	4,4

Materská úmrtnosť (v miliónoch)

	2005	Súčasný trend	Scenár v prípade
--	-------------	----------------------	-------------------------

		prenesený na rok 2015	naplnenia MDGs v roku 2015
Celkom	0,54	0,54	0,15

Nové infekcie HIV v období 2002-10 (v miliónoch)

Región	Súčasný trend prenesený na rok 2010	Scenár v prípade naplnenia MDGs v roku 2010
Vých. Európa a stredná Ázia	2,8	1,3
Lat. Amerika a kar. oblasť	2,3	0,7
Blízky Východ a sev. Afrika	0,9	0,3
Južná a JV Ázia	18,5	5,7
Subsaharská Afrika	21,0	8,8
Celkom	45,5	16,8

Počet jednotlivcov bez prístupu k pitnej vode

Región	2005	Súčasný trend prenesený na rok 2015	Scenár v prípade naplnenia MDGs v roku 2015
Európa a stredná Ázia	23	10	10
Vých. Ázia a Tichomorie	388	305	299
Lat. Amerika a kar. oblasť	49	16	16
Blízky Východ a sev. Afrika	40	46	26
Južná Ázia	160	0	0
Subsaharská Afrika	280	270	230
Celkom	939	647	581

Počet jednotlivcov bez prístupu k hygienickým zariadeniam (v miliónoch)

Región	2005	Súčasný trend prenesený na rok 2015	Scenár v prípade naplnenia MDGs v roku 2015
Európa a stredná Ázia	69	73	32
Vých. Ázia a Tichomorie	873	608	608
Lat. Amerika a kar. oblasť	128	107	103
Blízky Východ a sev. Afrika	80	84	61
Južná a JV Ázia	877	770	718
Subsaharská Afrika	454	531	305
Celkom	2481	2172	1827

Počet jednotlivcov, ktorý žijú v podmienkach slumov (v miliónoch)

Región	2001	Súčasný trend prenesený na rok 2010	Scenár v prípade naplnenia MDGs v roku 2010
Európa a stredná Ázia	44	47	41
Vých. Ázia a Tichomorie	237	385	210
Lat. Amerika a kar. oblasť	128	173	116
Blízky Východ a sev. Afrika	61	97	54
Južná Ázia	235	398	207
Subsaharská Afrika	167	325	144
Celkom	872	1425	772

Zdroj: UN Millennium project: Investing in development. A practical plan to achieve the Millennium development goals, Earthscan press, New York, 2005, s. 259-260

Príloha č. 8

**Predpokladané náklady na naplnenie Miléniových rozvojových cieľov (2003
US\$)**

Kategória	Odhadované ODA v 2002	Projektované na 2006	Projektované na 2010	Projektované na 2015
Potrebná podpora MDGs v krajinách s nízkym príjmom				
MDG finančný rozdiel	12	73	89	135
Budovanie kapacít na MDG	5	7	7	7
Granty na podporu zníženia zadĺženia	-	7	6	1
Odpustenie dlhov	4	6	6	6
Splácanie koncesionár. pôžičiek	-5	0	0	0
Celkom	15	94	108	149
Potrebná podpora MDGs v krajinách				

so stredným príjmom				
Priama vládna podpora	4	10	10	10
Budovanie kapacít na MDG	5	5	5	5
Splácanie koncesionár. pôžičiek	-6	-3	-4	-6
Celkom	3	12	11	9
Potrebná podpora MDGs na medzinárodnej úrovni				
Reg. kooperácia a infraštruktúra	2	3	7	11
Podpora globálneho výskumu	1	5	7	7
Implementácia Konvencií z Ria	1	2	3	5
Technická kooperácia medzinár. organizácií	5	5	7	8
Celkom	10	15	23	31
Odhadované náklady na naplnenie MGDs	28	121	143	189

Zdroj: UN Millennium project: Investing in development. A practical plan to achieve the Millennium development goals, Earthscan press, New York, 2005, s. 251

Príloha č.9

Percentuálny podiel výdavku vlády z rozpočtu na ODA a vojenské výdavky

Krajina	ODA	Vojenské výdavky
Austrália	1,4	10,7
Rakúsko	1,1	4,3
Belgicko	2,7	5,7
Kanada	1,2	6,3
Dánsko	3,1	5,7
Fínsko	1,6	5,4
Francúzsko	1,7	10,7
Nemecko	1,4	7,3
Grécko	1,4	26,5
Írsko	2,1	4,6
Taliansko	0,9	9,8
Japonsko	1,2	5,7
Luxembursko	3,9	4,8
Holandsko	3,2	6,5
Nový Zéland	1,2	6,3
Nórsko	4,1	8,9
Portgalsko	1,0	10,0
Španielsko	1,3	6,7
Švédsko	2,8	6,4
Švajčiarsko	3,5	8,5
Veľká Británia	1,6	13,3
USA	1,0	25,0

Zdroj: Human development report 2005: International cooperation at a crossroads. Aid, trade and security in an unequal world, UNDP, New York, 2005, s. 30

Zoznam použitej literatúry

1) dokumenty

2005 World summit outcome, rezolúcia Valného zhromaždenia OSN, A/RES/60/1, 16.9.2005,

<http://daccessdds.un.org/doc/UNDOC/GEN/N05/487/60/PDF/N0548760.pdf?OpenElement>, 8.8.2007

A more secure world: our shared responsibility, Report of the High-level Panel on Threats, Challenges and Change, <http://www.un.org/secureworld/report.pdf>, 8.8.2007

A time for bold ambition: Together we can cut poverty in half, UNDP annual report 2005, <http://www.undp.org/annualreports/2005/english/IAR05-English.pdf>, 8.8.2007

Annan, K.: In larger freedom: Towards Development, Security and Human Rights for All: Report of the Secretary General, 1st ed. New York, United Nations, 2005, <http://daccessdds.un.org/doc/UNDOC/GEN/N05/270/78/PDF/N0527078.pdf?OpenElement>, 8.8.2007

Anti-corruption practice note, UNDP, New York, 2004, s. 1-5 <http://www.undp.org/policy/docs/practicenotes/Anti%20Corruption%20Note%20Draft%20FINAL%20copy%20edited%20100404.pdf>, 8.8.2007

Boltvinik, J.: Poverty measurements methods: An overview, UNDP, http://hdr.undp.org/docs/network/hdrstats_net/Pov_Meas_methods.pdf, 8.8.2007

Clemens, M. A., Kenny, C.J, Moss, T. J.: The trouble with the MDGs: Confronting expectations of aid and development success, Working paper number 40, Center for global development, Washington DC, 2004, <http://www.eldis.org/static/DOC14946.htm>, 8.8.2007

Conference report of UNDP: Poverty reduction strategies. What have we learned?, UNDP, New York, 2001, http://www.undp.org/poverty/publications/docs/Poverty_Bergen%20Report.pdf, 23.10.2006

- Doha WTO Ministerial 2001: Ministerial declaration, 14. november 2001, http://www.wto.org/English/thewto_e/minist_e/min01_e/mindecl_e.htm, 8.8.2007
- Global Partnership for development, UNDP Annual report, New York 2006, <http://www.undp.org/publications/annualreport2006/>, 8.8.2007
- Harrison, M., J. Klugman, and E. Swanson: Are Poverty Reduction Strategies Undercutting the Millennium Development Goals? An Empirical Review , World Bank, Washington, D.C., 2003
- Hong Kong 2005 Doha Work programme Ministerial Declaration, 18. December 2005, http://www.wto.org/English/thewto_e/minist_e/min05_e/final_text_e.htm, 8.8.2007
- Human Development report 1990, UNDP, Oxford University press, New York, 1990, hdr.undp.org/reports/global/1990/en/, 8.8.2007
- Human Development report 1992, UNDP, Oxford University Press, New York, 1992, hdr.undp.org/reports/global/1992/en/, 8.8.2007
- Human Development report 1997: Human Development to Eradicate Poverty, UNDP, Oxford University Press, New York, 1997, hdr.undp.org/reports/global/1997/en/, 8.8.2007
- Human Development Report 2003: The Millennium Development Goals: A Compact among Nations to End Human Poverty. UNDP, New York, 2003, hdr.undp.org/reports/global/2003/, 8.8.2007
- Human development report 2005: International cooperation at a crossroads. Aid, trade and security in an unequal world, UNDP, New York, 2005, hdr.undp.org/reports/global/2005/, 8.8.2007
- Jahan, S.: Human rights-based approach to poverty reduction-Analytical linkages, practical work and UNDP, www.undp.org/poverty/docs/HRPR.doc, 8.8.2007
- Lok, R.: Poverty indicators, United Nations Development Programme, New York 1995, <http://www.undp.org/undp/seped/povres.html>, 30.5.2006

McArthur, J., Sachs, J., Schmidt-Traub, G., Kruk, M., Bahadur, C., Faye, M., McCord, G.: Ending Africa's poverty trap, UN Millennium project, Brookings Papers on Economic Activity, Issue 1, 2004, http://www.brook.edu/es/commentary/journals/bpea_macro/papers/20040325_sachs.pdf, 8.8.2007

McKinley, T.: Overview of UNDP's support to poverty reduction strategies, UNDP, 2004, <http://www.undp.org/poverty/docs-propoor/Overview%20of%20UNDP%20Support%20to%20PRSPs%201999-2003%20-%20May%202004.doc>, 23.10.2006

Meeting the Millennium poverty reduction targets in Latin America and the Caribbean, ECLAC, IPEA, UNDP, Santiago, Chile, 2002, <http://www.eclac.org/publicaciones/xml/5/12555/lcg2188i.pdf>, 8.8.2007

Millennium development goals report 2006, United Nations, New York, 2006, <http://mdgs.un.org/unsd/mdg/Resources/Static/Products/Progress2006/MDGReport2006.pdf>, 8.8.2007

Millennium project: Halving hunger: it can be done, Achieving the Millennium development goals, The Earth institute at Columbia University, New York, 2005, http://www.unmillenniumproject.org/documents/HTF-SumVers_FINAL.pdf, 8.8.2007

Report of the International conference on financing development, Monterrey Mexico, 18-22.3.2002, United Nations, New York, 2002, <http://daccessdds.un.org/doc/UNDOC/GEN/N02/392/67/PDF/N0239267.pdf?OpenElement>, 8.8.2007

Report of the World Commission on Environment and Development: Our common future, transmitted to the General Assembly as an Annex to document A/42/427, UN documents cooperation circles, <http://www.un-documents.net/wced-ocf.htm>, 8.8.2007

Supporting Sound Policies with Adequate and Appropriate Financing. Report DC2003-0016 prepared for the Development Committee, World Bank. 2003,

[http://siteresources.worldbank.org/DEVCOMMINT/Documentation/20127712/DC2003-0016\(E\)-Financing.pdf](http://siteresources.worldbank.org/DEVCOMMINT/Documentation/20127712/DC2003-0016(E)-Financing.pdf), 8.8.2007

UN Millennium project: Investing in development. A practical plan to achieve the Millennium development goals, Earthscan press, New York, 2005, <http://www.unmillenniumproject.org/documents/MainReportComplete-lowres.pdf>, 8.8.2007

United nations Millennium declaration, A/ RES/55/2, 8. december 2000, <http://www.un.org/millennium/declaration/ares552e.htm>, 8.8.2007

United Nations Development Programme Evaluation Office, Essentials UNDP practice area: Poverty reduction synthesis of lessons learned, UNDP, New York, 2003, <http://www.undp.org/eo/documents/essentials/MonitoringPoverty.pdf>, 8.8.2007

United Nations Development Programme Evaluation Office, Development effectiveness report 2003, Partnership for results, UNDP, New York, 2003, <http://www.undp.org/eo/documents/DER/DER-2003.pdf>, 8.8.2007

United Nations Economic and Social Commission for Asia and the Pacific: Achieving the MDGs in Asia: a case for more aid?, ESCAP, New York 2006, http://www.mdgasiapacific.org/files/shared_folder/documents/A_Case_for_more_AIDS.pdf, 8.8.2007

Unleashing Entrepreneurship: Making Business Work for the Poor. Report of the Commission on the Private Sector and Development to the UN Secretary-General, New York , 2004, <http://www.undp.org/cpsd/documents/report/english/fullreport.pdf>, 8.8.2007

Vandemoortele, J.: Are we really reducing global poverty?, UNDP, New York, 2002, [http://lnweb18.worldbank.org/eap/eap.nsf/Attachments/poverty+reduce+2/\\$File/are+we+really+reducing.pdf](http://lnweb18.worldbank.org/eap/eap.nsf/Attachments/poverty+reduce+2/$File/are+we+really+reducing.pdf), 8.8.2007

2) literatura

a) monografická neperiodická

Amin, S.: *Maldevelopment – Anatomy of global failure*, United Nations University Press, Tokyo, 1990

Assidon, E.: *Les theories économiques du développement*, La Découverte, Paris, 2000

Cardoso, F.H., Faletto, E.: *Dependencia en América Latina: Ensayo de Interpretación Sociológica*, Siglo Veintiuno Editores, Mexico City, 1969

Davis M.: *Late victorian holocaust: El Nino famines and the making of the Third world*, London, Verso, 2001

Escobar, A.: *Encountering development – the making and unmaking of the third world*, Princeton University Press, Princeton, 1995

Frank, A. G.: *The development of underdevelopment*, in Cockroft, J.D, Frank, A.G., Johnson: *Dependence and underdevelopment*, Anchor books, New York, 1972

Glenn, J., Gordon, T.: *State of the Future 2006. The Millennium Project*. American Council for the United Nations University Washington, D.C., 2006

Chesnais, J.C.: *La démographie*, Presses Universitaires de France, Paris, 2005

Chenery, H., Srinivasan, T., N.: *Handbook of development economics*, Vol. 1, Elsevier science Publisher B.V., Amsterdam, 1988

Meadows, D., H., Meadows, D., L.: *The limits to growth – A report for the Club of Rome's project on the predicament of mankind*, Universe Books, New York, 1972

Murphy, C., N.: *The United Nations Development Programme – A better way?*, Cambridge University Press, Cambridge, 2006

Nováček, P., Mederly, P.: *Global Partnership for Development*, Millennium Project, Central European Node. American Council for the United Nations University and Palacky University Press, Washington, D.C., Olomouc, 2002

Nurske, R.: Problem of capital formation in underdeveloped countries, Basil Blackwell, Oxford, 1953

Rostow, W.W.: Theorists of economic growth from David Hume to the present – with a perspective on the next century, Oxford University Press, New York, 1990

Sachs, J., D.: The end of poverty: The economic possibilities of our time, Penguin press, USA, 2005

Sen, A.: Development as freedom, Oxford University Press, Oxford, 2001

St Clair, A., L.: The role of ideas in the United Nations Development Programme in Boas, M., McNeil, D.: Global institutions and development – Framing the world? Routledge, London, 2004

Treillet, S.: L'économie du développement – De Bandoeng a la mondialisation, Armand Collin, Lassay-les-Châteaux, 2005

b) monografická periodická literatura

Dos Santos, T.: The structure of dependence, American Economic Review, Vol. 60, No. 2, 1970

Einhorn, J.: Reforming the World Bank, Foreign Affairs, január/február, Vol. 85, No 1, 2006

Fakta a čísla OSN, Základní údaje o Organizaci spojených národů, Informační centrum OSN v Praze, Praha 2005

Fárek, J.: Světová obchodní organizace na rozcestí, Mezinárodní politika, roč. 27, č.12, 2003,

Heuty, A, Roy, R.: Investing in development: the MDG's, aid and sustainable capital accumulation, Journal of International Affairs, Vol. 58, No 5, 2005

Hukill, T.: Reunited Nations? National Journal, Vol. 37, No 11, 12/2005

- Chenery, H.,B.: The structural approach to development policy, The American economic review, Vol.65, No 2, máj 1975
- Jelínek, Petr: Rozvojové cíle tisícletí po první třetině, Mezinárodní politika, roč. 29, č. 9, 2005
- Kirk, D.: Demographic transition theory, Population Studies, Vol. 50, No. 3, november 1996
- Kirkpatrick, M.: United Nations dictator's programme, Wall Street Journal. (Eastern edition), New York, Jan 19, 2007
- Kortusová, Pavla: Světová organizace na rozhraní: rozvoj, bezpečnost, lidská práva, Mezinárodní politika, roč. 29, č.9, 2005
- Lebeda, P.: Kolapsem k reforme světového obchodu, Mezinárodní politika, roč. 27, č.12, 2003,
- Nurske, R.: Growth in underdeveloped countries - some international aspects of the problem of economic development, American Economic Review, Vol. 42, No 2, Máj 1952
- Peer, F.: Cancún – nevydarená zastávka na ceste k naplňování agendy z Dauhá, Mezinárodní politika, roč. 27, č.12, 2003,
- Prebisch, R.: Commercial policy in the underdeveloped countries, The American Economic Review, Vol. 49, No 2, Máj 1959
- Sunkel, O.: National development policy and external dependence in Latin America, The Journal of development studies, Vol. 6, n.1, 1969
- Singer, H., W.: The Distribution of gains between investing and borrowing countries, American Economic Review, Vol. 40, No 2
- Schlesinger, Stephen: The Perils of UN reform, Nation, Vol. 281, No 10, 2005

Tuček, P.: Vybrané problémy liberalizace mezinárodního agrárního obchodu, Mezinárodní politika, roč. 27, č.12, 2003,

Vandmoortele, J.: Ambition is golden: Meeting the MDG's, Development Journal 48, 2005, <http://proquest.umi.com.proxy2.lib.uwo.ca>

3) internetové zdroje a pramene

Amir, S.: The Millennium development goals: A critique from the South, Monthly review, 2006, <http://www.monthlyreview.org/0306amin2.htm>, 6.3.2007

Attaran A.: An Immeasurable Crisis? A Criticism of the Millennium Development Goals and Why They Cannot Be Measured, <http://medicine.plosjournals.org/perlserv/?request=get-document&doi=10.1371/journal.pmed.0020318&ct=1>, 8.8.2007

Cairns group, <http://www.cairnsgroup.org/>, 8.8.2007

Debt Relief Under the Heavily Indebted Poor Countries (HIPC) Initiative, 2007, <http://www.imf.org/external/np/exr/facts/hipc.htm>, 8.8.2007

Escobar, A.: Imagining a post-development era - Critical thought, development and social movements, 1992, <http://www.unc.edu/~aescobar/text/eng/escobar92.pdf>, 8.8.2007

Ferrari, V.: Dependency theory: An introduction, Mount Holyoke College, 1996, <http://www.mtholyoke.edu/acad/intrel/depend.htm>, 8.8.2007

Generální tajemník OSN vydává svou první výroční správu o naplňování Miléniové deklarace, www.osn.cz, február 2005

HIPC additionality: some concerning projections, EURODAD, http://www.eurodad.org/uploadedFiles/Whats_New/Reports/HIPC%20additionality.doc, 8.8.2007

International financial facility, http://www.hm-treasury.gov.uk/documents/international_issues/int_gnd_intfinance.cfm, 8.8.2007

International financial facility for immunisation, <http://www.iff-immunisation.org/>, 8.8.2007

Integrovaný rámec pre technickú pomoc súvisiacu s obchodom pre najmenej rozvinuté krajiny, <http://www.integratedframework.org/>, 8.8.2007

Miléniový summit, Jak naplnit poslání OSN ve 21. století, <http://www.osn.cz/zpravodajstvi/zpravy/zprava.php?id=687>, 8.8.2007

Make poverty History, International Institute for environment and development, <http://www.makepovertyhistory.org/whatwewant/index.shtml>, 8.8.2007

McArthur, J., Sachs, J., Schmidt-Traub, G.: Millennium Development Goals 'not doomed to fail', Science and Development Network, 2005 <http://www.scidev.net/Opinions/index.cfm?fuseaction=readopinions&itemid=429&language=1>, 8.8.2007

Miléniová kampaň, www.millenniumcampaign.org/site/pp.asp?c=grKVL2NLE&b=138312, 8.8.2007

Miléniové rozvojové ciele, <http://www.un.org/millenniumgoals/>

Miléniový projekt, www.unmillenniumproject.org

Millennium development goals indicators, The official UN site for the MDG indicators, <http://mdgs.un.org/unsd/mdg/Host.aspx?Content=Indicators/OfficialList.htm>, 8.8.2007

Mkapa, B. W.: A Better Way to Help the Least Developed Countries, International Herald Tribune July 13. 2004, http://www.campaignforeducationusa.org/pdfs/resource_mkapa.doc, 13.11.2006

Modern history sourcebook: Summary of Wallerstein on Modern world system Theory, <http://www.fordham.edu/halsall/mod/wallerstein.html>, 8.8.2007

Nadácia Billa Clintona, <http://www.clintonfoundation.org/cf-pgm-hs-ai-work2.htm>, 8.8.2007

Obando, A. E.: Women and the Millennium development goals, Women human rights net, 2003, <http://www.whrnet.org/docs/issue-mdg.html>, 8.8.2007

Oficiálna stránka Grameen Banky, <http://www.grameen-info.org/>, 8.8.2007

Oficiálna stránka Rozvojového programu OSN, sekcia zníženia chudoby, <http://www.undp.org/poverty/>, 8.8.2007

ONE Campaign, <http://www.one.org/>, 8.8.2007

Poverty strategies initiatives, UNDP, <http://www.undp.org/poverty/povertyarchive/initiatives/psi/#contents>, 27.2.2007

Program of action of the international conference on population and development, Populačný Fond, OSN, http://www.unfpa.org/icpd/icpd_poa.htm, 8.8.2007

Teunissen, J., J., Akerman, A.: HIPC Debt relief – Myths and reality, FONDAD, 2004, www.fondad.org, 8.8.2007

The UN at work, 19. január 2005, <http://www.powerlineblog.com/archives/009242.php>, 8.8.2007

The Enhanced HIPC Initiative – Overview, <http://web.worldbank.org/WBSITE/EXTERNAL/TOPICS/EXTDEBTDEPT/0,,contentMDK:21254881~menuPK:528655~pagePK:64166689~piPK:64166646~theSitePK:469043,00.html>, 8.8.2007

Trade promotion authority, Public Law 107-210, http://frwebgate.access.gpo.gov/cgi-bin/getdoc.cgi?dbname=107_cong_public_laws&docid=f:publ210.107, 8.8.2007

Universal declaration of human rights, <http://www.un.org/Overview/rights.html>, 8.8.2007

UNIVERZITA KARLOVA V PRAHE

FAKULTA SOCIÁLNYCH VIED

INSTITUT POLITOLOGICKÝCH STUDIÍ

MEDZINÁRODNÉ VZŤAHY

PROJEKT DIPLOMOVEJ PRÁCE

**ROZVOJOVÝ PROGRAM ORGANIZÁCIE SPOJENÝCH
NÁRODOV - UNDP**

KONZULTANT: PhDr. IRAH KUČEROVÁ

RENÁTA MICHÁLEKOVÁ

MAGISTERSKÉ ŠTÚDIUM, 2.ROČNÍK

Cieľ práce:

Často krát sa stáva, že sa ekonomiky dostávajú do priepasti chudoby následkom zlého zdravotného vplyvu obyvateľstva, zlej výživy, nízkej vzdelanosti, vysokému populačnému rastu, či zlému prístupu k zdravotne nezávadnej vode. Rozvojový program Organizácie spojených národov (UNDP) má dlhodobé skúsenosti v oblasti rozvojovej pomoci, ktorú poskytuje rozvojovým krajinám, aby mohli vybudovať lepšie podmienky pre život v krajine. UNDP pôsobí v 166 krajinách sveta. Práve jeho pomocou rozvojové krajiny pracujú na svojej vlastnej národnej stratégii na zníženie chudoby, ktorá sa opiera o miestne potreby a priority. UNDP má na základe zbierania informácií po celom svete a bohatých skúseností asi najobsiahlejšie vedomosti čo sa týka rozvoja a práve kvôli tomu je dôležitá jeho pomoc rozvojovým štátom pri snahe dosiahnuť a splniť Miléniové rozvojové ciele.

Cieľom mojej práce je zmapovať činnosť Organizácie Spojených národov na poli rozvoja, hlavne čo sa týka Rozvojového Programu OSN. Chcela by som zhodnotiť jeho činnosť, pričom sa chcem zamerať na oblasť zníženia chudoby vo svete. Keďže je v súčasnosti hlavnou náplňou jeho práce naplnenie Miléniových rozvojových cieľov, chcela by som tiež charakterizovať čo Miléniové ciele sú, ako sa naplňajú v jednotlivých častiach sveta a poukázať na rôzne názory na ich naplniteľnosť. Zároveň by som chcela navrhnúť nejaké možné reformné kroky, ktoré by pomohli zlepšiť pôsobenie Rozvojového programu OSN vo svete.

Prácu som rozdelila do štyroch hlavných kapitol. Po stručnom úvode do problematiky, sa v prvej kapitole pokúsim zhrnúť teoretický základ načrtnutím rozvojových teórií po druhej svetovej vojne. Náplňou ďalšej kapitoly bude samotná práca Rozvojového Programu OSN na poli boja s chudobou a rôzne príklady jeho práce v jednotlivých častiach sveta. Nasledujúca kapitola sa zameria na Miléniové rozvojové ciele, na problematiku diferencovaných názorov na ich naplniteľnosť a na celkové zhodnotenie týchto cieľov. V štvrtej kapitole zhrniem jednotlivé reformné iniciatívy na poli boja s chudobou vo svete a v závere by som chcela zhodnotiť celkové pôsobenie Rozvojového Programu OSN a navrhnúť kroky na zefektívnenie jeho fungovania.

Osnova práce:

Úvod

1. Rozvojové teórie
2. Hlavná náplň práce Rozvojového Programu OSN (UNDP)
  - 2.1 Práca Rozvojového Programu OSN na poli boja s chudobou
  - 2.2 Príklady z jednotlivých častí sveta
3. Miléniové rozvojové ciele
  - 3.1 Charakteristika Miléniových rozvojových cieľov
  - 3.2 Rôzne názory na ich naplniteľnosť
  - 3.3 Zhodnotenie Miléniových rozvojových cieľov
4. Reformné iniciatívy na poli boja s chudobou vo svete

Záver

Literátúra:

4) monografická neperiodická:

Clemens, M., S. Radelet, and R. Bhavnani: Counting Chickens When They Hatch: The Short-Term Effect of Aid on Growth, Working Paper 44. Center for Global Development, Washington, D.C. 2004

Evans, P.: Dependent Development: The Alliance of Multinational State and Local Capital in Brazil, Princeton University Press, 1979.

Gilpin, R.: Global political Economy, Understanding the Global Economic Order, Princeton 2001

Glenn, J., Gordon, T.: State of the Future 2005. The Millennium Project. American Council for the United Nations University Washington, D.C., 2005

Harrison, M., J. Klugman, and E. Swanson: Are Poverty Reduction Strategies Undercutting the Millennium Development Goals? An Empirical Review , Washington, D.C.: World Bank, 2003

Haque, M.S.: Restructuring Development Theories and Policies: A Critical Study, State University of New York Press, 1999

Lok, R.: Poverty indicators, United Nations Development Program, New York 1995

Myrdal, G.: Political Element in the development of economic theory, Routledge, London 1999

Nováček, P., Mederly, P.: Global Partnership for Development, Millennium Project, Central European Node. American Council for the United Nations University and Palacky University Press, Washington, D.C., Olomouc, 2002

Sachs, J., D.: The end of poverty: The economic possibilities of our time, 2005 Penguin press, USA

Sachs, J., D.: Investing in development: A practical plan to achieve the Millennium Development Goals, 2005 Earthscan Press, USA

Wallerstein, I.: The Modern World System, vol. 1-3, New York 1974-89

Wallerstein, I.: The Capitalist world economy, Cambridge University Press, Cambridge 1979

5) monografická periodická:

Foreign affairs

International relations

Medzinárodné otázky

Mezinárodní politika

Mezinárodní vztahy

Politické vedy

Dos Santos, T.: The structure of dependence, American Economic Review, Vol. 60, No. 2, 1970

Frank, A. G.: The Development of Underdevelopment, Monthly Review 18, 1976

Galtung, J.: A Structural Theory of Imperialism, Journal of Peace Research 8, 1971

Heuty, A, Roy, R.: Investing in development: the MDG's, aid and sustainable capital accumulation, Journal of International Affairs, Vol. 58, May 2005

Jelínek, Petr: Rozvojové cíle tisícletí po první třetině, Mezinárodní politika, roč. 29, 9/2005

Kortusová, Pavla: Světová organizace na rozhraní: rozvoj, bezpečnost, lidská práva, Mezinárodní politika, roč. 29, 9/2005

McArthur, J.W., Sachs J.D., Schmidt -Traub, G.: Ending Africa's Poverty Trap, Brookings Papers on Economic Activity, Issue 1, 2004.

Mkapa, B. W.: A Better Way to Help the Least Developed Countries." International Herald Tribune July 13. 2004

Schlesinger, Stephen: The Perils of UN reform, Nation, 10/10/2005, roč. 281, s6-8

Vandmoortele, J.: Ambition is golden: Meeting the MDG's, Development Journal 48, 2005

6) dokumenty

Annan, K.: In larger freedom: Towards Development, Security and Human Rights for All: Report of the Secretary General, 1st ed. New York, United Nations, 2005

Attacking Poverty and Debt : Recent Progress by the IMF and World Bank in Implementing the PRSP Approach and the HIPC Initiative, International Monetary Fund, 2000

Developing Economies in the Twenty-First Century: The Challenges of Globalization, Institute of Developing Economies, 2000

Development Strategies Toward the 21st Century: The Experiences and Perspectives of Developing Economies under Globalization, Institute of Developing Economies, 2000

Essentials on poverty monitoring: Synthesis of lessons learned by UNDP's evaluation office, UNDP 2003

Handbook for MDG Best Practice, UNDP, New York 2005

Human Development Report 2003: The Millennium Development Goals: A Compact among Nations to End Human Poverty. New York, UNDP 2003.

Innovation: Applying Knowledge in Development . Task Force on Science, Technology, and Innovation, UNDP, New York 2005

Macroeconomic policies and poverty reduction, United Nations Development Program, New York 1997

Republic of Mali: Poverty Reduction Strategy Paper Joint Staff Assessment, IDA (International Development Association) and IMF (International Monetary Fund), 2003

Supporting Sound Policies with Adequate and Appropriate Financing. Report DC2003-0016 prepared for the Development Committee, World Bank. 2003.

Trade for Development . Task Force on Trade, UNDP, New York 2005

The State of Food Insecurity in the World, Rome. FAO 2003

Unleashing Entrepreneurship: Making Business Work for the Poor. Report of the Commission on the Private Sector and Development to the UN Secretary-General, New York 2004

7) internetové zdroje a pramene:

A more secure world: our shared responsibility, Report of the High-level Panel on Threats, Challenges and Change, <http://www.un.org/secureworld/report.pdf>

A time for bold ambition: Together we can cut poverty in half, UNDP annual report 2005, <http://www.undp.org/annualreports/2005/english/IAR05-English.pdf>

Miléniová kampaň,
www.millenniumcampaign.org/site/pp.asp?c=grKVL2NLE&b=138312

Miléniové rozvojové ciele, <http://www.un.org/millenniumgoals/>

Miléniový projekt, www.unmillenniumproject.org

Organizácia Spojených Národov, www.un.org

Poverty strategies initiatives, UNDP,
<http://www.undp.org/poverty/povertyarchive/initiatives/psi/#contents>

Rozvojový Program: Zníženie chudoby, <http://www.undp.org/poverty/>

Selim Jahan: Human rights-based approach to poverty reduction-Analytical linkages, practical work and UNDP, www.undp.org/poverty/docs/HRPR.doc

Svetová banka, Miléniové rozvojové ciele, <http://ddp-ext.worldbank.org/ext/GMIS/home.do?siteId=2>

The Millenium development goals report 2005, United Nations, <http://millenniumindicators.un.org/unsd/mi/pdf/MDG%20Book.pdf>

Portály: EBSCO, JSTOR